

The Project Gutenberg eBook of Tres Anglesos S'esbargeixen

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Tres Anglesos S'esbargeixen

Author: Jerome K. Jerome

Translator: Martinez Ferrando

Translator: Jacinto María Mustieles

Release date: September 1, 2008 [eBook #26502]

Language: Catalan

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK TRES ANGESOS S'ESBARGEIXEN ***

TRES ANGESOS S'ESBARGEIXEN

CAPÍTOL I

A tres homes els cal un canvi. -Acudit que demostra el mal que prové de la decepció. -Covardia moral de George. -Harris té idees. - Rondalla de l'antic mariner i l'inexpert yachtman. -Una tripulació ben amical. -Perill de fer-se a la mar quan el vent ve de la terra. -Impossibilitat de salpar quan el vent ve de la mar. -Els arguments de Ethelbertha. -La humitat del riu. -Harris proposa una tournée en bicicleta. - George pensa en el vent. -Harris proposa la Selva Negra -George troba obstacles en els turons. -Pla que Harris ha triat per a pujar pels turons. -Mistress Harris interromp.

-El que ens cal, a nosaltres- va dir Harris -és un canvi.- A l'ensems s'obrí la porta i Mistress Harris tragué el cap per dir que Ethelbertha l'havia enviada a recordar-me que no devíem trigar a ésser a casa amb motiu de Clarence. Jo penso que Ethelbertha s'amoïna massa pels nens, car positivament al noi res no li passava d'estrany. Amb la seva tia havia sortit aquell matí; i succeeix que, si ell esguarda amatent l'aparador d'una pastisseria, ella el fa entrar i li compra bunyols de crema i *dames d'honor* fins que el petit insisteix que en té a bastament i refusa menjar cap altra llaminadura qualsevol. Llavors el nen tan sols demana una mica de púding en arribar l'àpat de la migdiada, i Ethelbertha es preocupa que no mengi més.

Mistress Harris afegí que fóra ben pensat per tots pujar aviat a dalt, car ens interessaria també no perdre la narració de Muriel titulada *La tertúlia del foll barreter*, treta d'*Alícia al país de les meravelles*.

Muriel té vuit anys i és la segona filla de Harris: una noieta ben ardida, que em complau més de veure quan més tragino al cap coses serioses. Nosaltres vam respondre que, en finir els nostres cigars, hi aniríem tot seguit, però que no deixés començar Muriel fins que fóssim allí. Mistress Harris va

anarse'n tot prometent retenir l'ansietat de la nena. Harris, tan aviat fou tancada la porta, reprengué la frase interrompuda:

-Vosaltres sabeu el que vull dir: un canvi de vida complet.

La qüestió era com assolir-lo.

George proposà emprendre *qualque negoci*: l'única mena de proposició que ell podia fer. Un solter pensa que una dona casada no sap bastant per a sortir-se del camí d'una apisonadora, és a dir, que no veu més enllà del nas i és cosa fàcil l'entabonar-la. Certa vegada vaig conèixer un jove enginyer que pensà anar a Viena per *qualque negoci*, i, en demanar-li la seva dona quina mena de negoci era, va dir-li que tenia l'obligació de visitar les mines de la capital d'Àustria per donar uns informes. La dona va dir-li que hi anirien plegats: ella era així. El marit tractà de dissuadir-la, fent-li veure que una mina no és certament el lloc que escau a una dona gentil; però replicà ella que bé ho comprenia i, per tant, no pensava de baixar als caus: es conformava amb veure'l sortir als matins i distreure's fins a son retorn donant una ullada als aparadors de les botigues, comprant quelcom que podia mancar-li. Així ho realitzaren, i ell no veia com desfer-se'n. Per espai d'uns inacabables dies d'estiu va visitar realment les mines de les encontrades de Viena, escrivint-ne, a les nits, els detalls, que la dona posava al correu, per a sa fàbrica, a la qual no importaven ni gens ni mica.

Fóra per a mi de plànyer que Ethelbertha o Mistress Harris pertanyessin a la mena aquesta d'esposes. De totes maneres, el més encertat és no fer-ne gaire ús, dels negocis... Aquests devien ésser reservats per a casos de veritable urgència.

-No- vaig dir jo aleshores: -el cas és ésser francs i nobles. Jo diré a Ethelbertha que hom mai no evalua la felicitat que gaudeix: li faré veure que amb idea d'apendre d'apreciar més bé els propis aventatges, com sé que ho serien, projecto separar-me d'ella i dels nens almenys durant tres setmanes. Li diré- vaig seguir girant-me envers Harris -que heu estat vós de qui he après mon deure en aquest respecte; que és a vós a qui nosaltres deurem...

Harris deixà precipitadament a la taula el vas que tenia a la mà.

-Si tant us fos, estimadíssim amic- espetà ell -preferiria ben bé que res no diguèssiu. Ella no deixaria de comentar-ho amb la meva dona, i... bé, no em faria feliç de guanyar un crèdit que no mereixo.

-Certament que ho mereixeu- vaig insistir: -ha estat la proposició vostra.

-Però la idea me l'heu donada vós- altra vegada interrompé Harris. -Vós sabeu com dèieu l'error que per a un hom suposa l'ésser sempre dins el mateix cau, i que la continuïtat del viure domèstic fastigueja cosa de no dir.

-Parlava en un ample sentit general- vaig argumentar, explicant-li-ho.

-M'havia sobtat el pensament que ho faríeu, i havia pensat de repetir-ho a Clara. Ella té un alt concepte del vostre seny, i tinc la seguretat que si...

-No ens exposem- vaig interrompre jo, pel meu compte. -És un afer delicat i obiro la forma de sortir-ne. Direm que George ens va inspirar.

Hi ha una manca d'acudits benefactors, en George, que mantes vegades m'empipa de trobar-n'hi. Hom hauria imaginat que es plauria, amb l'ocasió d'ajudar dos amics antics a sortir d'un dilema, i, contràriament, ho va pendre a desgrat.

-Podeu fer-ho així- digué George, -i jo els explicaré a totes dues que el meu pla original era d'empendre una excursió... plegats amb la canalla; que jo faria venir la meva tia, i que llogaríem un encisador castell antic que sé a Normandia, a la costa, on l'estada és particularment favorable als petits, i la llet com no es troba enlloc d'Anglaterra. Afegiré que vosaltres trepitjàreu la proposició argumentant que assoliríem millors gaudis anant-hi sols.

Amb un home com aquest George, l'amabilitat és cosa inútil: cal ésser fermes.

-En aquest cas- va dir Harris, -jo clouré la proposta. Pendrem el castell; fareu venir la vostra tia... Jo m'encarrego que ella no sigui descuidada, i tindrem una mesada d'aquelles diversions. Els nens vos estimen molt. Aquest i jo no ens trobarem enlloc. Heu promès d'ensenyar a Edgard de pescar, i sou vós qui tindreu de ballar l'ou. Des de diumenge passat que Dick i Muriel no parlen sinó del vostre hipopòtam. Tindrem dinar als boscos... amb només que onze de colla, i a les nits farem música i recitats. Muriel és mestra ja en almenys sis obres, com deveu saber, i tots els altres nois són ben estudiosos.

George restà lassat. No en té, certament, de valor per a sostenir els seus projectes; però en decaure ho va fer sense solta. Digué que, si nosaltres érem mesquins i covards i tan baixos de cor per a fer tan dolenta acció, ell ho deixaria córrer; i que, si no era el meu compte finir amb l'ampolla de vi clar, ell es pendria el treball de fer-se un vas. I afegí quelcom, que no venia a pèl, pensant que tant Ethelbertha com Mistress Harris eren dones de seny que judicarien d'ell millor que això, per a atribuir-li semblant proposta.

Closa aquesta petita qüestió, restava el cas de la mena de canvi que ens esqueia.

Harris, com de costum, era partidari de la mar. Digué conèixer un *yacht* que talment era el que ens convenia: un que podíem menar nosaltres mateixos, sense precisar aquesta colla de ximplers que augmenten les despeses en perjudici de la poesia. A un vailet que se li donés, podria menar-lo.

Coneixíem el *yacht*, i li vam dir que hi havíem estat. Fa olor de salobre i herbes marines, amb exclusió de cap altra olor. No hi ha vent marí que pugui amb ell. Pel que es refereix a l'olor, hom creuria trobar-se d'estada a Limehouse Hole. No hi ha lloc per a guarir-se de la pluja. La cabina és de deu peus per quatre, i la seva meitat l'ocupa una estufa que es desfà a peces en tractar d'encendre-la. El bany s'ha de pendre a coberta, i la tovallola se'n fuig per la banda al moment precís que hom surt del cubell. Harris i el noi farien tot el treball interessant: tirar de les cordes, desplegar les veles, fer-lo sortir i deixar-lo relliscar sobre les ones, i totes les altres feines... deixant a George i a mi la qüestió de pelar les patates i rentar els plats.

-Molt bé, així- digué Harris -prenguem un bon *yacht* amb bon patró, i fem les coses com calen.

A això vaig objectar jo, perquè conec el patró, que ses condicions per a navegar consisteixen a descansar en el que en diu *plena mar*, on ell pot restar ben a prop de sa dona i sa família, sense esmentar sa cerveseria favorita.

Fa alguns anys, aleshores que jo era jove sense experiència, vaig llogar un *yacht*. Tres motius s'havien combinat per conduir-me vers aquesta follia: un cop inesperat de fortuna, l'expressió que m'havia fet Ethelbertha del seu desig de l'aire del mar, i el trobar-me casualment, al següent matí, amb un exemplar del *Sportsman*, estant al Club, en el qual vaig llegir el següent anunci: «Als *yachtmans*: única oportunitat. «Rogue», 28 tones -Iola. -Havent estat cridat el propietari, per a un afer, està disposat a llogar aquest *galg de mar*, superbament equipat, per qualche periode llarg o curt. -Dues cabines i saló. -Pianet marca Woffenkoff. -Nou artefacte per al bany. -Preu, deu guinees per setmana. -Dirigir-se a Pertwee i Cia, 3, Bucklersbury.»

Allò va semblar-me com la resposta a una pregària. El *nou aparell de bany* no m'interessava, pensant que qualsevulla rentat que preciséssim podria esperar; però el *pianet de Woffenkoff* em seduïa. M'imaginava a Ethelbertha tocant, als vespres, quelcom amb *ritornello*, que la tripulació, una mica assajada, podria acompanyar, tot dirigint-nos vers la llar com un *galg del mar* sobre les ones d'argent.

Prenent un cotxe vaig fer-me conduir al número 3 del carrer Bucklersbury. Míster Pertwee era un cavaller d'aspecte senzill, que tenia una oficina al tercer pis. Va mostrar-me una aquarel·la del «Rogue», que l'empenta del vent feia volar. La coberta feia un angle de 95 graus amb l'oceà. A la pintura no hi havia cap ser humà sobre coberta, i jo vaig suposar que havien relliscat a la mar. Realment no es comprenia que persona hagués pogut romandre sense ésser clavada, i vaig assenyalar aquest desavantatge al llogater, que aleshores va explicar-me que l'aquarel·la representava al «Rogue» en un viratge quan va guanyar la renomada copa Medway. Mister Pertwee donava per fet que jo sabia tot el que es referia a l'esdeveniment, en forma que va deixar-me sense valor per a fer cap més pregunta. Dues taques petites, a prop del marc de la pintura, que jo havia preses en principi per unes corques, venien a ésser, segons semblava, el segon i el tercer guanyador d'aquesta cèlebre regata: Hi havia també una fotografia del *yacht* anclat a Gravesend, que impressionava menys, però donava idea de major estabilitat; i, havent estat contestades satisfactòriament totes les altres meves preguntes, vaig llogar el vaixell per una quinzena. Mister Pertwee digué que era una sort que sols el volgués per una quinzena (més tard vaig convenir amb ell) car endavant el tenia compromès per altre; si l'hagués volgut per tres setmanes hauria tingut de refusar.

Convingut d'aquesta forma el lloguer, Mister Pertwee va demanar-me si tenia pensat patró. El què no fos així va ésser també una sort (les coses semblaven resoldre's amb fortuna en tots sentits), car Míster Pertwee estava segur que res podia fer millor que servir Mister Goyles, que el patronejava aleshores, i que m'assegurava que era un excel·lent patró: l'home que coneixia el mar com si fos la seva pròpia dona i que mai no havia causat un naufragi.

Érem al matí, i el *yacht* es trobava anclat a Harwich. Vaig pujar al tren de les 10'45 a l'estació del carrer de Liverpool, i a la una en punt estava enraonant amb Míster Goyles a coberta.

Aquest Goyles era un home gras, de gestos paternals. Vaig dir-li el meu projecte d'anar bordejant les illes holandeses i pujar després cap a Noruega; i a tot això ell, responia afirmant, aparentant un gran entusiasme per l'excursió, i afegint que hi trobaria un veritable gaudi. Tot seguit tractàrem de la qüestió del proveïment, i el seu entusiasme augmentava. La quantitat de queviures apuntada per Míster Goyles confesso que em va sorprendre: Si haguéssim viscut als temps de Drake i l'Amèrica espanyola, hauria sospitat que es preparava per a quelcom fora de la llei; però ell reia d'aquella faisó paternal, i em va respondre que res no era exagerat. Cas de sobrar cosa, la tripulació ho arriplegaria i s'ho emportaria a llurs cases... Sembla que era el costum, i, malgrat semblar-me a mi que anava a fer el proveïment d'aquella gent per tot l'hivern, res no vaig objectar per no semblar coquí. La quantitat de beguda que calia, també va sorprendre'm. Vaig parlar del que precisàrem per part meva, i Mister Goyles parlà en nom de la tripulació. Dec dir-ho en favor seu: ell no pensava més que en els seus homes.

-Nosaltres no volem res que s'assembli a una orgia, Mister Goyles- vaig indicar-li.

-Orgia?- replicà ell. -Això són només que dues gotes que acostumen a pendre amb el te.

M'explicà la seva llei, que era escollir bona gent i tractar-la bé.

-Treballen millor per a un, i tornen altra vegada.

Pel que toca a mi, no desitjava pas que tornessin altra vegada. Començava a agafar-los certa antipatia, encara abans de conèixer-los. Els considerava ja com una tripulació d'embriacs i golafres; però Mister Goyles parlava amb tanta d'animació, i jo tenia tan poca d'experiència, que un cop més vaig deixar-lo que sortís amb la seva. Demés va prometre'm que també en aquest respecte en tindria cura personalment que res no fos vessat, i quedà encarregat de cercar la ditxosa tripulació, dient-me que ho podia fer ben bé i que ho faria de bon grat, amb l'ajut de dos homes i un noi; però jo vaig pensar que, si es referia a lo de desembarrassar els queviures i la beguda, feia curt. Però probablement parlava de la navegació del *yacht*.

Camí de casa, vaig anar a veure el meu sastre, i li vaig encomanar un vestit de *yachtman* i un capell de roba blanca, que em va prometre fer a la carrera i tenir-ho llest per al dia. Després, un cop a casa, vaig contar a Ethelbertha tot el fet. El seu gran delit fou minvat molt per una reflexió: Podria la modista enllestir-li el vestit a temps?: la mena de reflexions que se li acuden a una dona.

La nostra lluna de mel, que gaudíem de no gaire, havia estat interrompuda en certa manera. Decidírem de no convidar ningú i tenir el *yacht* per a nosaltres sols. ¡I alabat siga Déu per haver-ho decidit així! El següent dilluns, ben mudats amb els nostres nous vestits, ens dirigírem envers el *yacht*. No recordo ben bé el que Ethelbertha portava; però, fos el que fos, li esqueia molt favorablement. El meu abillament era d'un blau fosc, orlat d'una trena estreta i blanca que em sembla que donava el cop.

Míster Goyles sortí a rebre'ns a coberta, i ens digué que la taula era servida. Dec reconèixer que Goyles havia contractat un cuiner bastant destre. Quant als altres membres de la tripulació, llurs habilitats no podien lluir-se encara. Parlant d'aquests en un moment de descans, puc dir, malgrat tot, que semblaven una tripulació ben alegre.

El meu pensament havia estat de, ben dinats, a llevar ancles, i jo, a l'ensems, fumant ma cigarreta, amb Ethelbertha a ma vora i apoiats a la borda, contemplàrem les blanques roques de la mare pàtria, que s'enfonsaven de mica en mica en l'horitzó. Ethelbertha i jo realitzàrem la nostra part del programa, i aguardàrem a coberta tots sols.

-Sembla que s'ho prenen amb calma- va dir Ethelbertha. -Si en el curs de quinze dies- vaig respondre-li -es mengen la meitat del que hi ha al *yacht*, necessitaran un temps bastant llarguet per a cada àpat. El millor que podríem fer és no donar-los pressa: si no, no acabaran amb la quarta part del que hi ha.

-Segurament se n'han anat a jeure- comentà ella més tard. -Aviat serà temps de pendre el te.

Certament que s'estaven massa quietes. Vaig avançar-me a una escotilla i vaig demanar a grans crits el capità Goyles. Vaig cridar tres cops, i llavors va pujar amb molta de calma. Semblava ésser més pesat i més vell que quan el vaig veure la darrera vegada, i portava a la boca un cigar apagat.

-Quan estigueu llestos, capità Goyles, sortirem.

El capità Goyles es tragué el cigar de la boca.

-No pas avui. No ho farem avui, senyor, amb la vostra llicència.

-Què? Doncs què passa amb el dia d'avui?

Jo sé que els mariners són gent supersticiosa, i vaig pensar que potser el dilluns era considerat de malastrugança.

-Amb el dia d'avui res, no passa- respongué el capità Goyles: -és en el vent que penso, car no sembla voler canviar.

-Però és que necessitem que canviï? Penso que és com devia ésser, mort al darrera nostre.

-Sí, sí; mort és la paraula. La nostra mort seria si volguéssim sortir amb aquest vent. ¿Veú vostè, senyor?- m'explicà en resposta a la meva sorpresa. -Aquest és el que nosaltres diem un *vent de terra*: vol dir que bufa directament de la terra, diríem.

En reflexionar sobre el que deia, vaig trobar que tenia tota la raó: el vent venia de la terra.

-Pot canviar al vespre- digué el capità, més esperançat. -De totes maneres no és violent, i el vaixell cavalca bé.

El capità Goyles tornà son cigar a la boca, i jo vaig tornar a popa per explicar a Ethelbertha el perquè de la trigança. Ethelbertha, que semblava no estar tan joiosa com en pujar a bord, volia saber per què no podíem sortir quan el vent venia de la terra.

-Si no vingués de la terra, vindria del mar i ens empenyeria enrera, altre cop cap a la costa- digué. -A mi em sembla que precisament és el vent que ens cal.

-Això t'ho fa veure la teva manca d'experiència, nena... Sembla ésser el vent que ens cal, però no ho és. És el que nosaltres diem un *vent de la terra*, i un vent de la terra és sempre perillós.

Ethelbertha volia saber per què un vent de la terra és sempre perillós. Les seves preguntes m'empiparen un xic. Potser anava posant-me malhumorat. El monòton moviment d'un *yacht* anclat deprimeix el més ardent esperit.

-No t'ho puc explicar- vaig dir-li. I allò era ben veritat. -Però fer-se a la mar amb aquest vent seria la major de les bogeries; i jo t'estimo massa, nena, per a exposar-te a perills innecessaris.

Vaig pensar que aquesta era una bona conclusió; però Ethelbertha replicà, simplement, que, vistes les circumstàncies, hauria estat el millor no anar a bord fins el dimarts. I deixà la coberta.

Al matí el vent virà en rodó al nord. Vaig aixecar-me de bon matí, i li ho vaig fer observar al capità Goyles.

-Sí, sí; així és, senyor- afirmà. -És una dissort, però no pot evitar-se.

-Vol dir que no fóra possible, de sortir avui?

El capità, sense enutjar-se del to de la meva pregunta, es posà a riure.

-Bé, senyor; si vostè volgués anar a Ipswich, diria que no ens podia afavorir més; però la nostra destinació, com sap, són les costes holandeses... Heu's ací.

Corro a abocar-li la notícia a Ethelbertha, i convinguérem a passar el dia a la costa. Harwich no és pas una ciutat alegre. Cap al vespre diríem que lassa l'esperit. Vàrem pendre el te amb créixens a Dovercourt, i després retornarem al moll a cercar el capità Goyles i el bot. L'esperarem durant una hora. Quan vingué estava més alegre que nosaltres. Si ell mateix no m'hagués dit que mai no bevia sinó un vas de ponx calent en tornar a la nit, hauria pensat que estava embriac.

Al següent dia el vent era del sud, la qual cosa féu inquietar el capità, car semblava que era igualment insegur moure's o aturar-se on estàvem. L'única esperança era que canviés abans que no succeís quelcom. Aleshores Ethelbertha havia començat a agafar antipatia al *yacht*. Deia que, per ella, hauria preferit passar la setmana en una banyera, trobant que almenys una banyera no es belluga.

Vàrem passar un altre dia a Harwich, i aquella nit i la següent el vent romaní encara del sud. Dormírem a l'hotel Cap del Rei. El divendres el vent venia de l'est. Vaig topar amb el capità Goyles al moll, i li vaig dir que, vist això, podíem començar el viatge. Ell semblava irritat de la meva insistència.

-Si vostè sabés una mica més, senyor, veuria per vostè mateix que no és pas possible: el vent està bufant directament de la mar.

Jo vaig demanar-li:

-Capità Goyles, féu el favor de dir-me què cosa és la que jo he llogat: ¿és un *yacht* o una casa flotant?

Ell aparegué sorprès de ma pregunta i va dir:

-És una iola.

-El que vull saber és si pot moure's o és un malendreç; car, aleshores, digueu-m'ho francament; cercaré algunes eures i testos per posar-los sobre les escotilles. Posarem flors i un envelat sobre la coberta, i ho deixarem bellament ornat. Però si pot moure's...

-Moure's?- interrompia el capità. -Si aconseguim un vent propici darrera el *Rogue*...

-Però què és, un vent propici?

El capità Goyles semblava capficat.

-En el curs d'una setmana- vaig afegir -hem tingut vent del nord, del sud, de l'est i de l'oest... amb variacions. Si imagineu altre indret de la brúixola d'on pugui venir, digueu-me'l i esperarem per ell; si no, i si aqueixa àncora no ha arrelat al fons de l'oceà, l'aixecarem avui i veurem el que passa.

Ell s'adonà que jo havia pres un determini.

-Molt bé, senyor: vostè és amo i jo sóc per obeïr. Solament tinc un fill; i, com que encara depèn de mi, gràcies a Déu, no dubto que vostè es recordarà d'ell, en son testament, com de la vella.

La seva solemnitat va impressionar-me.

-Mister Goyles- vaig dir-li: -¿hi ha cap esperança, en qualque temps, d'apartar-se d'aquest maleït lloc?

La genialitat amable del capità li retornà.

-Vostè veu, senyor? Aquesta és una costa molt particular. Estaríem bé un cop fora d'ella; però apartar-se amb un closca de caragol com aquesta... és qüestió de mirar-s'ho.

Deixí al capità en la seguretat que observaria el temps com una mare ho faria amb son fillet adormit. Eren ses pròpies paraules, que em semblaren corprenedores. Altra vegada vaig veure'l a les dotze. De la finestra de la cadena de l'àncora estant, guaitava el temps.

A les cinc d'aquella tarda me'n passà una de sortosa. Al mig del carrer de Hing vaig trobar un parell d'amics *yachtmans* que havien tingut de romandre a terra per una averia al timó. Vaig dir-los la meua història, i ells semblaven menys sorpresos que divertits. El capità Goyles i els dos homes estaven encara observant el temps. M'adreço vers l'hotel i preparo a Ethelbertha. Tots quatre anàrem plàcidament al moll, on trobàrem el bot. A bord sols hi havia el minyó. Els meus amics es feren càrrec del *yacht*, i a les sis fugíem alegrement de la costa.

A la nit arribàrem a Aldvorouch, i l'endemà ens dirigírem a Yarmouth, on els meus amics m'havien de deixar, i vaig decidir de deixar el *yacht* a mon torn. Les provisions les vàrem vendre a la platja de Yarmouth, fent-se subhasta de bon matí. Vaig tenir una pèrdua, però també vaig tenir la satisfacció de... «mirar bé», el que havia fet i entabanar el capità Goyles. El *Rogue* el vaig deixar a càrrec d'un marí de la localitat, que per un parell de lliures es comprometè a tornar-lo a Harwich, i nosaltres retornàrem a Londres per tren.

Potser que hi hagi d'altres *yachts* distints del *Rogue* i patrons diferents de Mister Goyles; però aquella aventura m'ha deixat un prejudici contra uns i altres.

* * *

George pensà que el llogar un *yacht* suposava una pila de responsabilitats, i vam, per això, abandonar la idea.

-I què em dieu del riu?- insinuà Harris. -Altres cops hi hem passat estones delicioses.

George sacsejà silenciosament sa cigarreta, i jo vaig trencar una altra nou.

-El riu no és pas el que era en altre temps- vaig dir. -Hi ha no sé què, però hi ha quelcom... una humitat... a l'aire del riu, que fa sempre ressentir mon lumbago.

-A mi em passa el mateix- digué George. -No sé pas com és, però ara mai no puc dormir prop d'un riu. Vaig passar una setmana a casa Joe a la primavera, i tots el matins em despertava a les set en punt i jamai no dormia més.

-Jo solament inspirava una idea- observà Harris. -Pel que toca a mi, no crec tampoc que em sigui bo. Em sento de la gota.

-El que a mi més m'afavoreix- vaig dir -és l'aire de la muntanya.

¿Què us semblaria una excursió a peu per Escòcia?

-A Escòcia sempre plou- digué George. -Hi vaig estar tres setmanes l'any anterior, i mai el temps no era eixut, ni una sola vegada... Res, doncs, d'això.

-A Suïsa el temps és bastant bo- digué Harris.

-Elles mai no aprovarien la nostra marxa a Suïssa, anant tots sols- vaig dir jo. -Bé sabeu el que va passar la darrera vegada. Devem triar un lloc on cap dona ni minyoneta de delicada educació pugui trobar-se. Un país de dolents hotels i molestos viatges, en què nosaltres tinguen de patir-ne els inconvenients: treballar durament, potser dejunar...

-Molt bé: això és- interrompé George, -això és. No oblideu que jo vinc amb vosaltres.

-Heu's aquí!- exclamà Harris. -¡Una excursió en bicicleta!

George dubtava.

-Han de pujar-se moltes costes, en una excursió així- digué -i de vegades el vent ve a contracursa.

-També hi ha baixades, i el vent ajuda al darrera- digué Harris.

-Jo mai no ho he notat- afegí George.

-Doncs en res no podreu pensar millor que en una excursió en bicicleta- insistí Harris.

Jo era inclinat a convenir amb ell.

-I us diré lloc: per la Selva Negra.

-Què? Tot, allí, són pujades- digué George.

-No pas tot- afegí Harris: -solament cosa de dues terces parts, i hi ha quelcom que haveu oblidat.- Girà els ulls a l'entorn cautelosament, i baixà la veu com un murmurí. -Hi ha petits carrils que puguen aquelles costes; petites cremalleres que...

La porta s'obrí i aparegué Mistress Harris dient que Ethelbertha es posava el capell i que Muriel, després d'esperar, havia recitat ja *la tertúlia del foll sombreroer* sense nosaltres.

-Al Club demà a les quatre- em digué Harris a cau d'orella gairebé en aixecar-se de la cadira, la qual consigna vaig transmetre a George en pujar dalt.

CAPÍTOL II

Un afer delicat. -El que podia haver dit Ethelbertha. -El que va dir. -El que digué Mistress Harris. -El que diguérem a George.- Sortirem el dimecres. -George suggereix la possibilitat de servir-nos culturalment. -Harris i jo ho posem en dubte. -Quin treballa més en un tàndem. -Opinió del que va davant. -Punts d'obrir del que va darrera. -De com Harris perdé la seva dona. -La qüestió de l'equipatge. -La saviesa del meu oncle difunt Podger. -Principi de la història d'un home que tenia un sac.

Aquell vespre mateix vaig abocar-ho tot a Ethelbertha. Vaig començar fent-me un xic el neguitós, amb la idea que Ethelbertha se n'adonés; a la qual cosa jo assentiria, explicant-ho per pressió cerebral. Llavors parlariem de l'estat general de la meua salut i de l'evident necessitat que prenguéssim aviat midos radicals. Pensava que amb una mica de tacte podria arreglar-me-les de manera que la proposició sortís de la mateixa Ethelbertha. Me la imaginava dient: «No, estimat; és un canvi d'aires, el que necessites, un canvi complet. T'has de convèncer i marxar a fora un mes. No em diguis que vagi amb tu. Bé conec que t'agradaria més que hi anés, però no vull. És la companyia d'altres homes, el que necessites. Mira de persuadir a George i Harris perquè vagin amb tu. Creu-me; un cervell tan treballat com el teu, requereix de tant en tant un descans de les preocupacions casolanes. Oblida per un moment que els nens necessiten lliçons de música i sabates i bicicletes, amb tintura de riubarbre, tres cops diaris; oblida que a la vida hi ha d'aitals coses com són els cuiners, els empaperadors de la casa, els gossos del veí i els comptes del cansalader. Marxa a un verd recó de la terra on tot et sigui nou i estrany, on el teu cervell agotat pugui trobar pau i idees fresques. Marxa per un espai de temps i dóna'm ocasió que m'adoni de la teva manca al costat meu i reflexioni sobre la teva bondat, que tinc sempre al davant; car és molt humà que jo no ho consideri sovint, de la mateixa manera que hom es fa indiferent a la

benedicció del sol i a la bellesa de la lluna. Marxa i retorna refrescat de cap i de cos, més eixerit, millorat (si això fos possible), del que marxés.»

Malgrat que assolim els nostres desigs, mai no vénen revestits de nostre grat. En poques paraules: Ethelbertha no semblava adonar-se del meu neguit, i, en tenir jo de fer-li'n esment, vaig dir:

-Mira, perdona'm, però aquesta nit no em trobo el mateix...

Ella digué:

-I ara! No havia notat cap diferència! ¿Què et passa, doncs?

-No t'ho puc ben dir; fa algunes setmanes que m'ho sento venir.

-Deu ésser aqueix whisky.

-És quelcom més seriós. Em penso que no sigui més mental que corporal.

-Deus haver estat llegint altra vegada aquelles cròniques mèdiques...- afegí ella amb una certa compassió. -¿Per què no prens el meu consell i no les lences al foc?

-Doncs tampoc no són aquestes crítiques mèdiques. Darrerament han estat afalagadores... una o dues d'elles.

-De què et prové, doncs? Deu tenir la seva explicació.

-No, no la té, i això és el més remarcable de tot. Solament ho puc explicar com una estranya sensació d'inquietud que sembla haver-se apoderat de mi.

Ethelbertha m'esguardà amb uns ulls especials; però, com que res no deia, vaig seguir la meva argumentació.

-Aquesta dolorosa monotonia de la vida, la felicitat sense esdeveniments, sense variants, d'aquests dies, aclaparen un hom...

-Jo no els sabia plànyer- digué Ethelbertha. -D'altra mena els podríem tenir menys agradosos.

-No n'estic completament cert, d'això. Dins una vida de gaudi seguit, puc imaginar la dolor com una variant benvinguda. De vegades penso si els Sants del Cel no sentiran la continua serenitat com una càrrega pesant. A mi, el viure d'infinita felicitat, ininterromput per una sola nota de contrast, em faria esdevenir boig. Suposo que sóc una estranya mena d'home: de vegades ni jo mateix m'arribo a entendre; hi ha moments que jo mateix m'avorreixo.

Sovint, un curt discurs com aquest, endreçat a recòndites fondàries d'indescriptible emoció, han commogut Ethelbertha; però aquesta nit semblava estranyament incompassiva. Pel que fa al cel i sos possibles efectes sobre meu, em digué que no em capfiqués amb aquestes coses, fent-me veure que sempre és bogeria caminar a l'encontre d'un mal que potser per si mateix mai no vindria. Quant a ésser jo una estranya mena d'home, va suposar que no estava en mi l'evitar-ho; i, mentre la gent al meu entorn estigués disposada a acceptar-me, era assumpte finit. La monotonia del viure, afegí que era per a tots dos, i en això sí que em compadia de debò.

-Tu no pots pensar- digué -com ansio de fer, algun cop, una escapada de tu mateix; però, com que sé que no fóra possible, m'estic de rumiar-ho.

Mai no havia oït parlar Ethelbertha d'aital faisó. Va esbalair-me i agraviar-me més enllà de la mida.

-Certament que no és gaire carinyosa l'observació que em fas- vaig dir-li. -No em sembla allò que diríem una observació marital...

-Bé que ho sé així; i és per això que mai, fins ara, no t'ho havia dit- continuà ella. -Vosaltres, els homes, no podeu capir que, per molt enamorada que del seu espòs sigui una dona, hi ha vegades que en certa manera la fastigueja. No pots pensar com desitjo, algun cop, de poder posar-me el meu capell i sortir sense que ningú no em demani on vaig, perquè me n'hi vaig, si seré gaire temps fora i quan retornaré. No pots pensar com desitjo, alguns cops, encomanar un àpat del meu exclusiu grat i de la canalla, que, en veure'l, agafessis el teu barret i te n'anessis al Club. Mai no pots pensar com hi sóc abocada, moltes vegades, a convidar a casa l'amiga que em plagui i que sé que et desplaça a tu; anar a veure les persones que m'agrada de veure; jeure quan sóc afadigada; llevar-me quan sento que ho vull fer així... Però dues persones que viuen plegades són obligades contínuament a sacrificar-se llurs propis desigs. De vegades és favorable apaivagar la tensió un xic.

Més endavant, tot rumiant les paraules d'Ethelbertha, he arribat a capir-ne el valor; però, aleshores, confesso que van ofendre'm i indignar-me al punt de dir-li:

-Si el teu desig és alliberar-te de mi...

-Vejam! No facis el ximplet, ara!- interrompé ella. -Parlava d'alliberar-me de tu per un curt moment: sols el bastant per a oblidar-me que hi ha en tu un o dos petits defectes; sols el bastant per a fer-me recordar el bon minyó que ets en altres aspectes, i desitjar el teu retorn com acostumava aquells dies que no et veia tan sovint; que em faci, potser, un xic indiferent a tu, com hom es fa indiferent a la glòria del sol, per allò de tenir-lo cada dia.

El caire que prenia Ethelbertha no em complagué. Hi havia una frivolitat, en ella, que no s'esqueia amb el tema que tractàvem. No em semblava molt afalagador que una dona mirés joiosament la separació del seu marit durant tres o quatre setmanes. No és el que jo nomenaria molt femení, ni era, altrament, cosa pròpia d'Ethelbertha. N'estava empipat. Sentia allunyar-se'm les ganes de l'excursió, i, de no haver estat per Harris i George, l'hauria abandonada; però, talment com eren les coses, no hi havia mitjà de canviar la idea decorosament.

-Molt bé, Ethelbertha- vaig dir-li: -serà el que voldràs. Si desitges una pausa en la meua companyia, la fruiràs. Però, si no fos curiositat impertinent de la part d'un marit, em plauria saber què et proposes fer durant la meua absència.

-Pendrem la casa de Folkestone- respongué, -i me n'aniré amb Kate. I, si vols fer un favor a Clara Harris, convenç el seu espòs que vingui amb tu, i així Clara podria estar-se amb nosaltres. Totes tres acostumàvem de passar bones estades abans que vosaltres no vinguéssiu per allà, i fóra cosa deliciosa de renovar-les. ¿No creus que podries persuadir Harris que vinguis amb tu?

Jo vaig dir que miraria de fer-ho.

-Això és el que se'n diu un bon minyó!- afegí Ethelbertha. -Pren-t'ho amb interès, i fins podries veure que George s'unís a vosaltres.

Li vaig respondre que no era gaire aventatge que George vinguis, car, essent fadrí, ningú no sortiria beneficiat amb la seva absència. Però una dona mai no capeix la ironia que no vol. Sols va fer esment que no fóra cosa amable de no convidar-lo. I ho vaig prometre així.

* * *

Al Club vaig trobar Harris a la tarda, i vaig demanar-li de com li havia anat l'afer.

-Oh! Tot va bé!- va dir-me. -Tot va a cor què vols cor què desitges. Cap dificultat no hi ha per a marxar.

Malgrat el que deia, quelcom de la seva manera d'enraonar suggeria una satisfacció incompleta: d'aital faisó, que vaig instar-lo perquè em donés detalls.

-Ella era, per l'assumpte, tendra com una mantega- digué. -Pensà que era un bell acudit de George i que segurament em faria bé.

-Això, doncs, és de primera. ¿Què hi ha, de dolent?

-No, res de dolent, no hi ha. Però això no és pas tot... Ella em va parlar d'altres coses...

-Entesos!

-...Hi ha un caprici d'ella per una cambra de bany...

-Ho he sentit a dir. També a Ethelbertha se li ha ficat al cap el mateix caprici.

-Bé. Vaig haver de consentir que les obres es fessin tot seguit. No podia negar-m'hi, estant ella tan amable en l'assumpte nostre. Total, cent lliures que, per la part baixa, em costaria de la butxaca.

-Voleu dir?

-Fins a l'últim penic. El pressupost ja puja a seixanta lliures...

Vaig esgarriar-me en oir-lo.

-I cal afegir la cuina econòmica- continuà Harris. -Tot el que durant dos anys ha anat malament a casa, ha estat per motiu de la cuina econòmica.

-Sí, ho sé ben bé, el que passa. Nosaltres hem mudat sis cases des del nostre matrimoni, i a cada una la cuina econòmica era més dolenta que a l'anterior. La que tenim ara, no sols és incompetent, sinó despitosa. Coneix quan tenim convidats, i s'espantja per fer-ho més malament.

-Nosaltres hem de posar-la nova- digué Harris, i no certament amb orgull. -Clara pensà que ens seria estalvi, de fer les obres a l'ensem. Tinc per a mi que, si una dona volgués una tiara de diamant, encertaria a explicar-ho per estalviar la despesa d'un capell.

-I ¿quant penseu gastar en la cuina econòmica?- vaig fer-li, interessat en la qüestió.

-No ho sé ben bé. Altres vint lliures, suposo.

Després vam parlar del piano.

-¿Haveu mai observat cap diferència, entre un piano i un altre?- em demanà Harris.

-N'hi ha que semblen un xic més alts. Però un hom s'hi acostuma.

-El nostre és deficient en els registres aguts. Per cert (ja que en parlem): ¿sabeu què cosa siguin els registres aguts?

-És allò de l'aparell que fa els crits més estridents- vaig explicar-li: -la part que sona com si li trepitgessin la cua. Les seleccions musicals més exquisides, sempre acaben amb floritures, allí.

-Doncs volen més registre agut, car el nostre antic piano no en té a bastament. És cosa d'arreconar-lo a l'habitació de la canalla i comprar-ne un de nou per al saló de rebre.

-I... ja no res més?

-No. No se li acudí altra cosa, de moment.

-Doncs se li haurà acudit quan torneu a casa: ella ha pensat quelcom més.

-Què!

-Una casa a Folkestone.

-I ¿per què ha de voler una casa a Folkestone?

-Per a ser-hi- vaig dir: -per a ser-hi a l'estiu.

-Però si a l'estiu ella va a Gal·les per veure els seus parents, aprofitant les vacances, amb la canalla! Hem estat convidats.

-Potser- vaig dir -anirà a Gal·les abans no vagi a Folkestone, o bé, potser, de pas que retorni de Folkestone. Malgrat tot, voldrà la casa que us dic. Em plauria d'ésser enganyat, en benefici vostre; però tinc el presentiment d'encertar.

-Aquesta excursió- apuntà Harris -ens costarà un ull de la cara.

-Ha estat una ximpleria des de bon principi.

-Vam ésser boigs escoltant George. Ens ficarà en un embolic el millor dia.

-Sempre ha estat un embolicador- vaig afegir.

-I tan tossut!

Aleshores oírem la seva veu al rebedor demanant si tenia correu.

-El millor és no dir-li res. Ara és massa tard per a fer-se enrera- vaig dir a Harris.

-Certament. Res no guanyaríem. L'aparell de bany i el piano hauria de comprar-los ara, vulguis o no.

George entrà demostrant vera joia.

-Bo!- exclamà. -Tot va bé? ¿Ho haveu arranjat bé?

El seu to no em complaïa completament, i vaig observar que a Harris li feia igual efecte.

-Arranjat què?- vaig demanar-li.

-Què? El marxar!

Vaig comprendre que era ocasió de fer a George un bon raonament.

-En la vida matrimonial- vaig dir -l'home proposa i la dona acata.
És el deure. Tota religió ho ensenya així.

George creuà les mans i restà mirant al sostre.

-Nosaltres podem fer un xic de broma amb aquestes coses- vaig continuar, -però, en arribar al terreny seriós, és això el que passa sempre. Tots dos havem anunciat a les nostres dones que marxem. Elles, cosa lògica, se'n planyen: preferirien de venir amb nosaltres; però, no podent ésser, voldrien que romanguéssim amb elles. Els havem explicat la nostra decisió... i prou.

-Perdoneu-me- digué George. -No havia comprès. Sóc solter. La gent em diu una cosa o altra, i jo me'ls escolto.

-Doncs en això és en el que aneu errat- vaig continuar jo. -En voler saber quelcom d'aquestes coses, veniu a Harris o a mi per demanar un consell.

George féu una inclinació de cap, i començarem a tractar el nostre assumpte.

-Quan marxem?- demanà George.

-Pel que em pertoca, com més aviat millor- digué Harris.

Vaig pensar que volia sortir com més aviat millor, bo i tement que a Mistress Harris se li podia acudir desitjar quelcom més del que havia ja demanat. Vàrem fixar la data del pròxim dimecres. Harris interrogà.

-Quin camí anem a seguir?

-Tinc un pensament- digué George. -Em sembla que vosaltres esteu, naturalment, desitjosos de servir-vos-en culturalment a l'ensems.

A la qual cosa jo vaig contestar:

-Tant com a esdevenir meravelles de saviesa, no que no ho pensem; ara fins a cert punt, i mentre pugui fer-se sense grans despeses ni gran esforç personal...

-Pot fer-se- digué George. -Coneixem Holanda i el Rin. Bé: doncs la meva proposta és que prenguem el vaixell per a Hamburg, veure Berlin i Dresde, i fer-nos el camí devers Schwarzwald per Nuremberg i Stuttgart.

-N'hi ha, d'indrets molt bonics, a Mesopotàmia...- murmurà Harris.

George digué que Mesopotàmia era molt lluny del camí, però que la ruta Berlin-Dresde era completament realitzable. Per bé o per mal, ens va ficar a la nau. I continuà.

-Les màquines, com altres vegades: Harris i jo al tàndem; vós...

-No em va bé!- interrompé Harris. -Vosaltres dos al tàndem, i jo tot sol.

-Tant se val. Nosaltres dos al tàndem i Harris...

-Tant m'és d'anar-hi mantes vegades, quan em correspongui- llavors vaig interrompre jo. -Però no estic disposat a rossegar George tot el camí. El pes ha de repartir-se.

-Bé, molt bé: ens el repartirem; però ha d'ésser amb el clar enteniment que George treballarà també.

-Que George... qué?- demanà ell.

-Que George treballarà també- repetí Harris fermament. -Sobretot costes amunt.

-I ara!- exclamà George. -¿És que no voleu fer una mica d'exercici?

Sempre hi ha quelcom de desplaent, amb aquest tàndem. La teoria del que munta al davant és que res no fa el qui va al darrera; i el que va al darrera pensa que ell, tan sols, és la força motriu, i que el que va al davant no fa res més que sonar la botzina. El misteri mai no es resoldrà. És cosa enutjosa que, a l'ensems que la prudència vos aconsella, d'una part, no excedir-vos en l'esforç per no emmalaltir el cor, i quan la justícia, a l'altra orella, vos fa observar: «-Per què ho fas tot tu? Això no és pas un cotxe; *ell* no és un passatger!», hagueu de sentir aleshores com *ell* gruny: «-Vejam, què us passa? Haveu perdut els pedals?»

Harris, els primers dies de casat, tingué un gros disgust per no saber què fa la persona que munta al darrera. Anava amb la seva esposa per Holanda; els camins eren pedregosos, i la màquina sovintejava els bots. «-Aferma't al seient!», digué Harris sense girar el cap. Mistress Harris cregué que li havia dit: «-Bota!». Cap de tots dos pot explicar perquè ella entengué: «-Bota!», havent-li dit ell: «-Aferma't» Mistress Harris ho planteja així: «Si tu haguessis dit: -Aferma't!-, ¿per què anava jo a botar?» Mentre que Harris ho planteja d'aquesta manera: «-Si jo hagués volgut que botessis, per què anava a dir: -Aferma't al seient!-?». L'aventura passà, però ells segueixen destralejant-se per l'assumepte fins avui.

Qualsevol que sigui l'explicació, res no canvia el fet que Mistress Harris botà, mentre ell pedalejà fortament amb la impressió de portar-la a ella encara al darrera. Sembla que, de primer antuvi, ella pensà que Harris pujava la costa per fer-s'hi veure. Tots dos eren joves, i ell acostumava a fer semblants coses. Ella esperava que saltaria a terra en arribar al cim, i que restaria esperant-la amb una positura descuidada i graciosa, quan, contràriament, va veure'l traspasar el cim i davallar ràpid per una llarga i escarpada rampa. S'apoderà d'ella primerament la sorpresa, després la indignació, i darrerament el pasme. Corregué al cim tot cridant, però ell no girava mai el cap. Va veure com desapareixia a un bosc que hi havia a una milla i mitja de distància, i aleshores segué a terra i esclatà en un plor.

Aquell matí havien tingut una petita qüestió, i ella començà a dubtar si son marit s'hauria pres la cosa massa seriosament i intentava la deserció. No tenia diners; no sabia holandès. En passar la gent semblava apiadar-se d'ella, que volia fer comprendre el que li havia succeït. La gent comprenia que ella havia perdut quelcom, però sense arribar a capir el què. La conduïren al poble més proper i li presentaren un policia, el qual va deduir de les expressions, senyals i gestos d'ella que li havien furat la bicicleta. Posaren en moviment el telègraf, i descobriren, en una vila distanciada a quatre milles, un desgraciat minyó que muntava una màquina de senyora, d'antic estil. Se l'emportaren en un carro, però ella no semblava voler ni el minyó ni la bicicleta, pel qual motiu el deixaren anar, restant tots bocabadats.

Mentrestant, Harris seguia sa marxa amb delit. Li semblava que, de sobte, havia esdevingut més destre i àgil ciclista en tots sentits. I digué, pensant dirigir-se a Mistress Harris: «Fa mesos que no havia sentit tan lleugera aquesta màquina. Em sembla que l'aire se m'assenta bé.» Després va dir-li que no s'espantés i li faria veure el de pressa que podia anar. S'inclinà sobre el manillar, posant el coll al treball. Sa bicicleta botava sobre el camí com si tingués vida pròpia. Masies i esglèsies, gossos i caps d'aviram, arribaven a ell i passaven a correuita. La gent s'aturava a mirar-lo; els petits l'atiaven. Així correu gaiament per espai d'unes cinc milles. Després, segons ell explica, començà d'adonar-se que quelcom anava malament. No el sorprenia el silenci, car el vent bufava fort, i la màquina fressava molt. Fou una sensació de buit que li arribà. Estengué sa mà al darrera i cercà. Res no hi havia, sinó l'espai. Saltà o, més bé, caigué de la màquina, i esguardà al lluny del camí, que s'estenia blanc i recte al mig del bosc, i ni una ànima es veia en tot el llarg. Tornà a muntar la màquina i va desfer el camí vers l'alt del puig, arribant en deu minuts al lloc on el camí es dividia en quatre. Allí baixà, tractant de recordar per quin havia vingut.

Mentre deliberava, un home passà a cavall, seient d'un costat les dues cames. Harris el féu aturar, bo i explicant-li que havia perdut la seva esposa. L'home no semblà sorprendre's ni apiadar-se. Un altre pagès arribà aleshores que parlaven, al qual el primer va contar l'assumepte com una anècdota i no pas com un accident; el que més estranyava al vingut de nou, era que Harris mogué tant de soroll per la cosa.

Harris res no tragué en net d'aquells dos, i, maleint-los, tornà a la màquina i prengué a l'atzar, pel camí del mig. A la meitat del puig trobà un grup de dues jovencel·les i un noi entre ambdues, que, pel que es veia, treien d'ell el millor partit que podien. Va demanar-los si havien vist la seva esposa, i ells l'interrogaren pels detalls; però Harris no sabia prou l'holandès per a fer una descripció. Tot el que pogué dir-los fou que era una dona formosa, de mitjana alçada; la qual descripció, per massa genèrica, no va fer-los impressió. Qualsevulla espòs podria dir el mateix, i per aital mitjà possessionar-se d'una esposa que no li pertanyés. Li demanaren com anava abillada; però ell per res del món ho recordava.

Dubto que cap home pugui dir com anava vestida una dona, deu minuts després de deixar-la. Recordava Harris unes faldilles blaves, i després quelcom que devia portar fins al coll, una brusa, sens dubte; tenia també la visió confosa d'un cinturó. Però, quina mena de brusa? Verda? Groga? Blava? ¿Tancada amb coll o amb un llaç? ¿Portava plomes o flors al capell? Portava capell, del cert? Ell no ho gosava pas dir, per por de cometre errada i ésser exposat a caminar indefinidament per fals camí. Les dues jovencel·les feren broma d'ell, la qual cosa, amb l'estat d'excitació en què es trobava l'empipà fortament. El noiet, que semblava desitjós de alliberar-se'n li proposà que demanés a l'estació de policia de la ciutat propera. Harris ho féu així. La policia, donant-li un tros de paper, li digué que fes una acurada descripció de la seva esposa, amb detalls del lloc i moment en què l'havia perduda.

Harris no ho sabia a cosa certa. Tot el que pogué dir-los fou el nom de la vila on dinaren. Estava cert d'haver-la tinguda amb ell aleshores i d'haver començat junts el camí. Els policies semblava que sospitaven de tres punts. Primer: ¿era realment sa esposa? Segon: l'hauria perduda de debò? Tercer: per què l'havia perduda?

Amb l'ajut d'un hosteler que parlava un xic l'anglès, vencé Harris els dubtes de la policia. Li prometeren de fer quelcom, i al vespre la hi portaren en un carretó cobert i una factura de les despeses fetes. L'encontre no fou gaire carinyós. Mistress Harris no és pas una bona actriu i sempre troba gran dificultat a amagar sos sentiments. A l'ocasió present ella confessa francament que no intentà d'amagar-los.

* * *

Tornant altra vegada a la qüestió nostra, un cop resolt l'assumpte del vehicle, sorgí l'eterna qüestió de l'equipatge.

-Suposo que farem la nota de consuetud- digué Harris, disposant-se a escriure.

Aquesta era sàvia qüestió que jo els havia ensenyat. Anys ha l'havia jo apresada del meu oncle Podger. Abans de començar a fer els paquets, mon oncle escrivia la seva nota. Era un home metòdic.

-Pren un tros de paper. Calia començar pel principi. -Escriu tot el que sigui probable que necessitis. Després ho repassaràs, i ves si hi ha cap cosa de la qual puguis estar-te. Imagina't al llit: ¿què és el que portes? Molt bé: escriu-ho... amb una muda de més. Et lleves, i què fas? Rentar-te? ¿Amb què et rentes? Amb sabó? Escriu: sabó; i segueix fins que acabes. Després comença amb les robes. Primer els peus: què és el que portes als peus? ¿Sabates? Mitjons? Escriu-ho; i segueix escrivint fins que arribis al cap. Què ens cal, ultra les robes? Una mica de cognac. Escriu-ho. Un tirabuixó. Escriu-ho. Escriu-ho tot, i així de res no t'oblides.

Aquest era sempre el seu pla. Un cop feta la llista, la repassava curosament, tal com aconsellava, per convèncer-se que res no havia oblidat. La repassava altre cop, i esborrava tot allò de què podia prescindir. Després... perdia la llista.

* * *

George digué que, per un parell de dies, fóra suficient portar els sarrons. El gros de l'equipatge l'enviarien de ciutat a ciutat.

-Hem d'anar-hi amb cura- vaig dir. -Una vegada un home...

Harris esguardà son rellotge.

-Ja ens ho direu al vaixell- digué. -He de trobar Clara a l'estació de Waterloo d'aquí a mitja hora.

-Oh! No trigaré mitja hora, a contar-ho. És una veritable història, i...

-No la malguanyem- digué George. -M'han dit que hi ha dies plujosos a la Selva Negra, i aleshores ens complaurem d'oïr-la. El que ara hem de fer és acabar la nostra llista.

Recordo, ara, que mai no vaig contar la història aquella. Sempre quelcom va interrompre-la. I del cert que era una veritable història.

CAPÍTOL III

El defecte de Harris. -Harris i l'àngel bo. -Un fanal de bicicleta patentat. -El sillí ideal. -L'adobador de bicicletes: son ull d'àliga; son mètode; la seva alegre confiança; sos gustos senzills i de curtes despeses; son aspecte i posat; com deslliurar-se'n. - George profeta. -L'art gentil de fer-se desplaent en una llengua estrangera. -George estudiant de naturalesa humana. -George proposa un experiment. -La seva prudència. -La manutenció de Harris assegurada amb condicions.

Dilluns a la tarda es presentà Harris amb l'anunci d'una casa de bicicletes. I vaig dir-li:

-Si voleu seguir el meu consell, deixeu-vos-ho córrer.

-Deixar-me córrer què?

-Aquesta marca nova, patentada, revolució del món ciclista, pasme i bogeria, que ha batut tots els

records, etc., etc... tot el que es vulgui que sigui l'anunci que duus a la mà.

-Molt bé- va dir -Potser sí; però em sembla que ens les tindrem que veure amb muntanyes esquerpes, i em penso que ens caldran bons frens.

-Ens caldrà un bon fre: convingut. El que no ens caldrà és una sorpresa mecànica que no entenem i mai no funciona quan és menester.

-Això funciona automàticament.

-No cal que ho digueu. Per instint sé exactament què farà. En anant de pujada fallarà la roda d'aital faisó que haurem d'arrossegar la màquina. Li provarà l'aire del cim de muntanya, i de sobte anirà bé. En anar de baixada començarà a retreure'ns el mal negoci que ha estat per a nosaltres, i això li produirà remordiments i darrerament desesperació. Es dirà a si mateixa: «No serveixo per a res; no ajudo aquests bons homes; solament els embarrasso. Sóc una malastrugança, això és.» I, sense afegir una paraula d'avertiment, ens farà malbé el negoci. Vós sou un bon minyó- vaig continuar; -però teniu un defecte.

-Quin defecte?- demanà indignat.

-Que teniu massa credulitat. Si llegiu un anunci, creieu tot seguit el que diu; tota mena d'experiències que han inventat els folls, les heveu provades. El vostre àngel guardià sembla ésser un esperit capaç. Però vós, preneu el meu consell, no li proveu gaire la paciència, car bastant de feina li heu donat d'ençà d'aleshores que començàreu amb la bicicleta. No continueu fins a fer-lo tornar boig.

Harris digué:

-Si tothom parlés així no hi hauria cap avenç en cap ordre de la vida. Si hom no provés les innovacions, el món romandria en un estancament aclaparador. Es per...

-Tot el que es pugui dir a favor d'aquest argument, ho sé- vaig interrompre. -Convinc a fer experiments fins a trenta cinc: un cop traspassats, considero que hom té guanyat el dret de procurar per ell mateix. Vós i jo hem fet el nostre deure en aquest sentit; vós especialment. Vós heveu estat volejat per l'aire per motiu d'una explosió de fanal de gas, patentat...

-Deveu saber perfectament que fou per culpa meva. Em sembla que vaig carregar-lo massa.

-Conforme; estic disposat a creure que, si hi havia una faisó errònia de menar-lo, d'aqueixa vau usar. Devíeu tenir en compte aquesta tendència vostra, que ajuda al meu argument. Per la meva part, jo no vaig adonar-me del que féreu; solament sé que anàveu plàcidament i tranquil·lament pel camí de Whitby, discutint la guerra dels trenta anys, quan el vostre fanal esclatà com un tret de pistola. L'espant em llançà a la cuneta, i recordo el gest de la vostra esposa en dir-li que no havia estat res i que no tenia per què inquietar-se, car dos homes us pujaven a casa i el metge vindria tot seguit amb l'infermera.

-Així se us hagués acudit arrebregar el fanal! M'hauria complagut de saber per què va esclatar d'aquella faisó.

-Mancà temps per recollir-lo- vaig dir. -Compto que hauríem necessitat dues hores per aconseguir-ho. Quant a l'explosió, el fet d'haver estat anunciat com el millor fanal inventat al món, a un que vós no fóssiu li hauria fet pensar en una malifeta.

-Sí; vós mateix dèieu que feia una llum magnífica.

-Feia una llum brillant al camí de King i Brighton, i féu espantar un cavall. Al moment que anàvem per la fosca més enllà de Kemp Town, va apagar-se i fóreu denunciats per anar sense llum. Recordeu que, les tardes de sol, el portàveu a la bicicleta i brillava tant com valia; però, en arribar l'hora d'encendre, el fanal era afadigat i volia descansar.

-Era un xic irritant, el fanal aquell- murmurà Harris. -Ho recordo bé.

-Era irritant per a mi, i segurament més ho era per a vós. Després, hi ha *sillins*- vaig continuar, tot volent que se'n dugués aquesta lliçó. -¿Recordeu cap sillí, al món, que hagi estat anunciat i que no hagueu provat vós?

-Sempre he tingut la idea de trobar el sillí perfecte.

-Deixeu córrer la idea. Aquest és un món imperfecte, mesclat de dolor i d'alegria. Potser que hi hagi un país millor, on els sillins siguin fets de l'arc de Sant Martí i plens de núvols. Al món que som, la cosa més senzilla és acostumar-se a les coses dures. Recordeu el sillí que compràreu a Birmingham? Era

dividit pel bell mig, talment com un parell de ronyons.

-¿Voleu dir del que era construït sota principis anatòmics?- demanà Harris.

-Potser sí. La caixa en què el portàveu tenia en la coberta un esquelet assegut... O, més aviat, la part de l'esquelet que s'asseu.

-Estava perfectament bé, i mostrava la veritable positura de...

-Bé, no cal passar a detalls; la positura em va semblar sempre no gaire delicada.

-Des del punt d'obrir mèdic, anava bé.

-Potser sí, per a un que montés sobre els seus ossos: jo sé solament que vaig provar-lo per mi mateix i que, per a un que té carn, era una angúnia. En passant sobre una pedra o sobre un carril, pessigava com un diantre. Era com muntar sobre d'una llagosta empipada. I vós muntàreu un mes així.

-Vaig pensar que calia donar-li temps per veure els resultats.

-Vau tanmateix donar temps a la vostra família per a veure els resultats. La vostra dona em va dir que, d'ençà que sou casats, mai no us havia vist de tan dolent humor, tan poc cristià com estiguéreu durant aquell mes. Altrament recordeu l'altra sillí, aquell que tenia la molla al dessota.

-Voleu dir l'espinal?

-Vull dir aquell que us sacsejava amunt i avall com el ninot d'una caps de ressort. Mantes vegades, en aixecar-vos, tornàveu a lloc, i altres no, Creieu que, si esmento aquests fets, no és tan sols per recordar coses penoses, sinó perquè estigueu convençut de la bogeria de fer provatures a l'edat vostra.

-Voldria que us deixéssiu d'aquest color. No tinc sinó trenta quatre...

-No teniu sinó... quants?- vaig demanar-li.

-Prou. Si no us plau el fre, deixeu-lo córrer: no el compreu. Si la vostra màquina va de cap per una muntanya i George i vós sou llançats per la teulada d'una església, no em feu a mi cap retret.

-Per George res no puc dir-vos. Al millor qualche cosa l'espervera. Si passés un accident com el que dieu, el més probable és que no li fos grat; però descansau, que jo em pendria el treball de fer-li veure que no havia estat per culpa vostra.

-Està llest, el tàndem?

-Sí, res no li passa a la màquina.

-L'haveu repassada?

-No, ni penso que ho faci ningú del món. La màquina va bé ara, i vull que romanguí així fins que marxem.

Vaig tenir, una vegada, una bona lliçó, amb això dels repassos. Hi havia, a Folkestone, un home que jo trobava a Lees i que un vespre va proposar-me de fer una llarga passejada en bicicleta, tots dos, a l'altre dia, i vaig acceptar. M'aixeco de bon matí, cosa que fou un esforç que em va enorgullir a mi mateix; però ell vingué una hora i mitja tard. Vaig esperar-lo al jardí. El jorn es presentava esplèndid. En arribar, em digué: -Sembla, la vostra, una bona màquina. Marxa bé?

-Oh! Com la major part d'elles- li responc. -Bastant bé al matí, però up xic pesanta després de dinar.

Ell va agafar-la per la roda davantera i la forca i va donar-li una violenta sacsejada: tal, que vaig dir-li:

-Estigueu-vos de fer això, que la fareu malbé.

No sé pas per quins set sous havia de sacsejar-la, quan cap mal no li havia fet. Altrament, si hagués estat merescut un sacsejament, era a mi, que corresponia de fer-lo. Sentia quelcom com si apallisés el meu gos. I em va dir:

-Aquesta roda davantera es belluga.

-Si vós no la toqueu, res no es belluga. No es bellugava pas, abans: res que es pugui dir bellugament.

-Això és perillós- digué. -¿Teniu un martell-cargol?(1)

Jo havia d'haver estat ferm; però pensava que potser ell entenia el negoci, i vaig anar a cercar el saquet de les ferramentes. En tornar el vaig veure assegut a terra, amb la roda entre les cames, donant-li voltes lleugeres amb els dits. El restant de la màquina era al seu costat sobre la sorra del jardí.

-A la roda davantera aquesta n'hi ha passat alguna- digué ell.

-Talment ho sembla: oi?

Però aquell era una mena d'home que no capia d'ironies.

-Em sembla que els suports van tots malament.

-No us molesteu més per això- vaig dir-li: -us afadigareu. Posem la roda al seu lloc i marxem.

-Ara que és fora, podem veure què té.- I parlava com si la roda hagués sortit per ella sola. Abans jo no pogués aturar-lo, havia descargolat quelcom, i rodaren per terra com una dotzena de boletes.

-Agafeu-les, agafeu-les! ¡No n'hem de perdre cap!- cridà tot astorat.

Arrossegant-nos per terra durant mitja hora, en vàrem trobar setze. Ell deia que sentiria que se n'hagués perdut cap; car, d'haver-se'n perdut cap, això faria una gran diferència a la màquina. «-En desfer una màquina- afegí -s'ha de tenir gran cura de no perdre cap d'aqueixes boletes.» I explicà que calia comptar-les totes, en treure-les, i veure que tornaven al seu lloc en el nombre exacte. Jo li vaig prometre de tenir present el seu consell si mai desfeia en peces una màquina. Vaig posar les boles al meu barret, per més seguretat, i el vaig deixar al llinard de la porta. Comprenc que no era bona pensada. D'ordinari no sóc un cap lleuger, però em devia haver afectat la influència d'ell. Aleshores digué que, ja posats, volia donar una mirada a la cadena, i tot seguit començà a treure l'aparell, mentre volia jo convèncer-lo que no fes tal cosa. Vaig dir-li el que, molt solemniat, va dir-me una altra vegada en certa ocasió: «-Si mai et passa quelcom amb l'aparell, ven la màquina i compra'n una de nova. Surt més barat.»

-La gent parla com qui res no entén de màquines- em digué. -Res més fàcil que desmuntar l'aparell.

He de confessar que tenia raó. En menys de cinc minuts havia tret l'aparell en dues peces, que deixà a terra, i quedà cercant claus i cargols per terra. Digué que era per a ell un misteri, sempre, la forma com desapareixien els cargols.

Cercàvem encara cargols, quan sortí Ethelbertha, que semblà sorprendre's de veure'ns allí, car pensava que havíem marxat feia hores.

-No trigarem gaire- digué ell. -Estic ajudant el seu espòs a repassar la seva màquina. És una bona bicicleta, però totes requereixen una ullada de tant en tant.

-Si desitgen rentar-se les mans en acabar- digué Ethelbertha- vagin a la cuina de darrera, si els plau; car les minyones han fet ara les alcoves.- Després em digué que, si trobava Kate, sortirien totes dues a passejar en yacht; però que probablement serien de retorn a l'hora de dinar. Jo hauria donat quelcom per marxar amb ella. N'estava tip, de veure aquell foll desfer-me la bicicleta. El sentit comú em seguia murmurant: -Atura'l abans no faci més mal. Tens el dret de protegir les coses de la teva propietat, davant la destrucció d'un boig. Agafa'l pel coll i llança'l a puntades de peu per la porta del jardí.

Malgrat tot, jo só dèbil en haver de ferir els sentiments d'algú, i vaig deixar-lo continuar sa obra catastròfica. Abandonà la feina de cercar els cargols, dient que aquests tenien la graciosa propietat de perdre's i aparèixer quan hom no hi pensa, i que de moment es dedicaria a enllestir la cadena. Primer la nuà tan fort que no podia bellugar-se; després l'afluixà fins a ésser dues vegades més fluixa que mai havia estat; després digué que el més ben pensat era posar la roda davantera al seu lloc. Jo havia obert la forquilla, i ell començà l'operació.

Al cap de deu minuts vaig proposar-li de deixar la forquilla i encarregar-me de col·locar la roda, canviant els papers. Al minut deixà la màquina i marxà a donar un volt per la pista del croquet, posant les mans als malucs. Tot passejant, anava explicant-me que el principal era tenir cura de no pessigar-me els dits entre la forquilla i el radis de la roda, a la qual cosa vaig replicar-li que, per experiència, estava convençut de la veritat que deia.

Havent-se ell resguardat les mans amb uns draps vells, acabàrem, a la fi, la col·locació de la roda. Al moment de restar enllestida, esclatà en una rialla.

-On és el xisto?

-Bé, estic fet un ruc- digué.

Era el primer cop que parlava en forma que em féu respectar-lo, i vaig demanar-li com havia fet el descobriment.

-Hem oblidat les boles!- digué ell.

Vaig mirar on havia deixat el barret, que era al bell mig de l'andén, i el gos favorit d'Ethelbertha se les empassava tan de pressa com podia.

-Va a matar-se!- digué Ebbson, a qui mai no he tornat a veure, gràcies a Déu, però sembla que es deia Ebbson. -Són de sòlid acer!

-Tant se me'n dóna del gos. En el que va de setmana ja s'ha empassat uns cordons de sabata i un paquet d'agulles de cosir. La naturalesa és el millor mestre, i als gossets sembla que els va bé aquesta mena d'estimulants. En el que jo penso és en la bicicleta.

I ell digué amb animosa disposició:

-Bé, col·loquem, doncs, totes les que puguem retrobar i confiem en la Providència.

En retrobarem onze. En fixarem cinc a un costat i sis a l'altre, i mitja hora després la roda era al seu lloc de bell nou. No cal dir que ara és bellugava més que no pas abans; un nen ho veuria. Ebbson digué que, de moment, ja anava bé. Semblava que començava a fastiguejar-se. Si l'hagués deixat fer, penso que aleshores hauria marxat a casa seva; però jo estava decidit que romangués allí fins que el treball fos llest. Havia ja abandonada tota idea de passeig en bicicleta. La meua vanitat per la màquina, l'havia anul·lada ell. El meu únic interès romania ara a veure'l pessigar-se i esgarrapar-se i apallissar-se ell mateix, i vaig reanimar son esperit amb un got de cervesa i una justa lloança.

-És per a mi de veritable utilitat veure-us fer aquestes feines. No és solament la vostra destresa i art, el que em corprèn, sinó la vostra confiança en vós mateix, la vostra inexplicable bona disposició que m'esdevé benefactora.

Reanimat ara, escometé la feina de col·locar l'aparell de la caixa. Posà la bicicleta dreta contra el mur de la casa, i treballà de l'altre costat; després l'arrambà contra un arbre; després la sostenia jo, mentre ell era a terra amb el cap entre les rodes i treballava amb la bicicleta per la part baixa, tot tacant-se d'oli. Després me la va pendre i es posà doblegat sobre ella com una albarda, dient aquestes tres coses:

-Gràcies a Déu que a la fi està bé!- Després: -No! Maleït sigui si està bé!

La tercera cosa que va dir, tracto d'oblidar-la. Ell havia ja perdut, a l'últim, la serenitat, i tot seguit insultava la màquina. Jo estava content de veure com aquesta aguantava els atacs. Tot el que després s'esdevingué no fou sinó una veritable lluita entre ell i la bicicleta, embranzinant-se i escometent-se tots dos. Tan aviat era la bicicleta a terra i ell a sobre, com ell a terra i la bicicleta a sobre d'ell. De vegades romania ferm, tot roig per l'esforç victoriós, amb la bicicleta entre les cames; però el seu triomf era breu. De sobte la màquina s'alliberava amb un moviment ràpid i, tornant-se contra ell, el colpejava fortament amb un braç del manillar.

A un quart de dues, brut, descabellat, ple de talls i sagnant, digué:

-Em sembla que està bé així.- S'aixecà eixugant-se el front. La bicicleta semblava, així mateix, com si n'hagués tingut prou amb el joc. Fóra difícil dir quin, de tots dos, havia rebut més. Vaig conduir-lo a la cuina de darrera la casa, on, sense sosa per a treure's la grassa, ni cap menester, es rentà i tot seguit vaig deixar-lo anar a casa seva. Vaig agafar la bicicleta, i en cotxe vaig portar-la al taller més proper, on poguessin adobar-la.

L'encarregat l'examinà.

-Què voleu que faci, amb això?

-Voldria que l'adobéssiu tot el possible.

-Està un xic feta malbé, però mirarem de deixar-la el millor possible.

Li deixà, efectivament, tan bona com podia deixar-se per dues lliures i mitja. Però jamai no tornà a ésser la mateixa màquina, i a la fi de temporada vaig deixar-la a mans d'un marxant perquè la vengués, dient-li que, no volent enganyar ningú, fos servit d'anunciar-la com una màquina de l'any darrer. Però el marxant va aconsellar-me de no dir cap data, dient que en aquests afers no és cosa de declarar el que és veritat o no, sinó cosa de veure el que es pot treure de la gent.

-Ara- afegí, -entre nosaltres, li diré que la màquina no sembla de l'any darrer: pel que fa a la seva apariència podria ben ser de deu anys enrera. Res no direm de la data. Veurem el que se'n pot treure. Vaig deixar a mans seves l'assumpte i en va aconseguir cinc lliures, dient-me ésser més del que esperava.

Hi ha dues maneres de fer exercici amb una bicicleta: muntant-la i adobant-la. Altrament, penso que qui en treu gaudi, d'adobar una bicicleta, potser treu la millor part del negoci. És independent del temps i del vent. No ha pas de capficar-se amb l'estat dels camins. Amb una clau, uns draps, una setrillera i quelcom per seure, roman feliç per tot el dia. Certament ha de passar desaventatges també (no hi ha rosa sense punxes). Sembla un calderer; la màquina ens porta sempre la idea d'haver estat furtada i tractar-se de desfigurar-la. Però, com que ell quasi mai passa de la primera fita, això no arriba a tenir gaire importància. L'errada que molta gent comet és creure que es poden fer ambdues maneres d'esport amb la mateixa màquina. Això és impossible. Cap màquina pot resistir aquest doble esforç. Cal, primer, el determini de si es vol ser ciclista, per a adobar la màquina o per a muntar-la. Personalment jo prefereixo muntar, i procuro de no tenir a prop cap menester que em tempti a adobar-la. Si res li passa, l'arrossego fins al primer taller de reparacions. Si sóc lluny per a portar-la arrossegant, m'assec a la vora del camí i espero el pas d'un carro. El perill major el trobo sempre en l'adobador errant, per al qual la vista d'una màquina feta malbé és com un cadàver que trobés un corb, al seu volt; l'escomet amb un coral crit de triomf. En principi, tractava jo d'ésser cortès amb els adobadors espontanis, i els deia:

-No és pas res; no cal que us molesteu. Seguiu el vostre camí i distraieu-vos. Vos ho prec com un favor... Tingueu la bondat d'anar-vos-en.

Peró l'experiència m'ha demostrat, malgrat tot, que la cortesia tant se val en semblants casos, i per això ara els dic:

-Aneu a passeig i deixeu estar la màquina, o, si no, us faré una cara nova.

I, fent veure que hom està decidit a realitzar-ho, i si altrament es duu a la mà un bon garrot, generalment es pot foragitar l'adobador espontani.

A darrera hora del vespre vingué George i digué:

-Què? Penseu que tot estarà llest?

-Tot estarà llest per a dimecres- vaig respondre, -excepte vós i Harris, potser.

-Llest, també, el tàndem?

-Llest, també, el tàndem.

-No penseu que li calgui cap repàs?

Als quals mots vaig replicar:

-L'edat i l'experiència m'han mostrat que poques coses hi ha en les quals hom fa bé d'ésser pràctic. Em resten, doncs, un nombre limitat de qüestions en les quals tinc tota mena de certitud, entre elles la convicció ferma, que al tàndem no li cal cap repàs. Altrament tinc el pressentiment que així Déu em perdoni com cap ésser humà tantejarà la màquina d'avui a dimecres al matí.

George digué:

-Trobo que no n'hi ha per enfadar-se, al vostre lloc. Arribarà dia (i potser no és gaire lluny) que a aquesta bicicleta, amb un parell de muntanyes al bell mig d'ella i el taller més pròxim, li caldrà d'ésser repassada, malgrat el vostre crònic desig que romanguí en descans. Llavors demanareu a crits que hom vos digui on heu deixat els setrills i què heu fet del martell-cargol (1), i, mentre vos esforceu a sostenir la bicicleta contra un arbre, demanareu qui us netegi la cadena i qui us inflí el pneumàtic de la roda trasera.

Comprenc que George tenia raó en el que deia... Potser era quelcom de profètica sapiència. I vaig dir:

-Dispenseu si semblava no adonar-me d'això. El cert és que Harris ha estat ací aquest matí...

-Prou- interrompé. -Ho comprenc. Altrament no és d'aixó, del que volia parlar-vos. Mireu.

Va presentar-me un petit llibre enquadernat en tela vermella. Era una guia de conversació anglesa per a ús dels viatgers alemanys, que començava: «En un vaixell...» i terminava: «A casa el metge.» El

capítol més extens era dedicat a la conversació en un vagó de ferrocarril, en un departament curull de gent boja, batalladora i grollera: «-¿No pot vostè fer-se un xic més enllà, senyor?» «-Impossible, senyora. Aquest senyor del costat és molt gros.» «-Què no farem un esforç i tindrem les cames quietes?» «-Faci el favor de no empipar amb el colze.» «-Aprofiti's del meu muscle, senyora, si li fa servei per a arrambar-se.» (El qual oferiment no s'indicava si era fet amb ironia.) «-Em veig obligat a dir-li, senyora, que es posi una mica de costat. Quasi no puc alenar.» (Amb tot això es veu que l'autor tenia la idea que la gent anés apilotada a terra, gairebé.) El capítol finia amb la frase: «-Alabat siga Déu, que havem arribat a lloc! (Got sei dank!)» Una pietosa exclamació que, per les circumstàncies, la dirien a chor.

A la fi del llibre hi havia un apèndix donant consells al viatger alemany envers la cura de la seva salut i confort durant sa residència a les ciutats angleses, els principals dels quals eren: viatjar sempre amb una bona quantitat de polvets insecticides; tancar sempre la porta de l'alcova, a les nits, i comptar curosament els cèntims de canvi.

-No és pas cosa recomanable- li vaig fer notar en retornar-li el llibre. -No és pas un llibre que jo recomanés a cap alemany pròxim a venir a Anglaterra. Em sembla que per ell sol li vindria desplaença de viatjar. He llegit llibres publicats a Londres, per a ús dels viatgers anglesos per l'estranger, les quals fulles són plenes de semblants hogeries. Algun ximplet educat que malentén set llengües, sembla que vagi escrivint aquests llibres per l'errònia informació de la moderna Europa.

-No podreu negar que aquests llibres obtenen grosses comandes. Sé que es venen per milers, i a cada ciutat d'Europa hi deu haver gent que va ça per lla portant aquesta mena de lèxic.

-Es versemblant, però hi ha la sort que hom no els entén. Jo mateix he observat estrangers, als andens de les estacions i als encreuaments dels carrers, llegint tals llibres en veu forta. Hom no sap quina llengua parlen, ni es té la menor notícia del que estan dient. Potser val més que sigui així; Si fossin entesos rebrien, segurament, disgustos de no dir.

-Potser sí- assentí George. -Em plauria de veure què esdevindria si fossin entesos. Proposo d'anar a Londres dimecres al matí, i passar una hora o dues de compres amb l'ajut d'aquest llibre. Hi han unes coses que em calen: un barret i un parell de sabatilles, entre altres. El vapor no surt de Tilbury fins a les dotze, i ens deixa espai. Voldria fer la prova d'enraonar així on pugui judicar exactament dels efectes. Voldria veure la sensació que hom experimenta en parlar d'aquesta manera.

Tot d'una em semblà que fóra cosa divertida i, entusiasmat, vaig prometre d'acompanyar-lo, romanent a la porta de les botigues. Vaig pensar que a Harris li plauria d'ésser al mig (o, més bé, a la vora) de la prova; però George digué que no s'adeia amb el seu projecte. Volia que Harris i jo l'acompanyéssim dintre les botigues. Digué estar disposat a fer la provatura amb la presència de Harris, la qual corpulenta figura faria de defensa, i jo a la porta disposat a cridar la policia si fos necessari.

Anàrem a casa Harris i li férem la proposició. Harris examinà el llibre, especialment els capítols que tractaven de la compra de barrets i sabates, i digué:

-Si George parla a un sabater o capeller en la forma que ací és escrit, no és pas defensa, el que necessitarà, sinó més aviat dur-lo a un dispensari.

George s'irrità, i va dir:

-No sembla sinó que jo sigui un bordegàs temerari sense seny ni centener. Jo bé tindrè cura de triar les frases més delicades i menys enutjoses, fugint dels insults grollers.

Harris, comprenent-ho així, s'adherí al projecte, aleshores, i fixàrem la hora per a dimecres de bon matí.

Nota (1): L'original diu "screw-hammer", i es va traduir literalment per "martell-cargol". Probablement l'autor es referia a un "screw-spanner", o sigui una clau anglesa

CAPÍTOL IV

Per què George no creu necessaris, en una casa, els rellotges despertadors. -Instints socials dels nois. -Pensaments d'un vailet sobre el matí.-El vigilant que no dorm. -El seu misteri; la seva ansietat. -Pensaments nocturns. -La mena de treball que hom fa abans no es desdejuna. -El bo i el dolent bé. -Desaventatges d'ésser virtuós. -La nova cuina de Harris comença malament. -La sortida diària del meu

oncle Podger.-El senyor de negocis considerat com un carrerista. -Arribem a Londres.-Parlem la llengua del viatger.

George vingué dimarts al vespre i posà a casa de Harris. Vàrem pensar, com a millor, que dormís allí; car, la pròpia proposició d'arreglar-lo en passar al matí, volia dir, en principi, treure'l del llit i sotraquejar-lo fins que es desvetllés. És a dir, un pesat esforç amb el qual començar la diada. Ajudar-lo a retrobar les seves coses i acabar d'empaquetar-les. Després esperar-lo mentre es desdejunava amb un àpat abundant; un fastigos entreteniment per a l'espectador, ple de monotonia.

Jo sabia que si dormia a Beggarbush es llevaria d'hora. He dormit allí de vegades, i sé el que succeeix. Prop de mitja nit, pel que es pensa, encara que realment sigui més tard, hom es desvetlla espantat per un soroll semblant a una allau de cavalleria que passés davant la porta. La intel·ligència, desperta a mitges, pensa si seran lladres o, més bé, l'hora del Judici final, o bé una explosió de gas. Hom s'asseu al llit i escolta amatent.

No cal esperar gaire. La porta és oberta tot seguit violentament, i algú o quelcom baixa per l'escala amb una plata i el servei del te.

-Ja t'ho vaig dir- parla, a fora, una veu. I immediatament un cos pesat (un cap, sembla), rebot contra la porta. Aleshores hom es torna boig cercant ses robes: res no roman on va deixar-se a la nit; tot el més necessari ha desaparegut absolutament; i, mentrestant, l'assassí, o la revolució, o el que es vulgui, segueix essent misteri. Hom espera, amb el cap dins l'armari, on pensa trobar ses sabatilles, per a escoltar el ferm i monòton colpejar d'un dit a una porta veïna. La víctima (hom presum), ha pres refugi allí, i se la vol fer sortir i acabar amb ella. Hi arribarem a temps? El colpeig cessa, i una veu, que insisteix dolçament, demana, amb mansuetud.

-Papà, puc llevar-me?

No es pot oir l'altra veu; però sí aquesta, que continua:

-No: fou solament el bany... No, ella no ha pres mal; s'ha mullat... Sí, mamà: jo els diré el que em dius... No: ha estat una avinentesa... Sí. Bona nit, papà.

La mateixa veu, esforçant-se com si hagués d'ésser oïda de l'altra part de la casa, diu:

-Has de pujar dalt altra vegada. ¡El papà diu que no és hora, encara, de llevar-se!

Hom torna al llit de bell nou, escoltant com algú és arrossegat a dalt contra la seva voluntat. (Per un bon acudit la cambra destinada als hostes, a Beggarbush, és, exactament, sota les habitacions dels nens). Hom acaba per comprendre que el mateix quelcom, oferint encara una versemblant oposició, és ajagut al llit altra vegada. Amb molta exactitud pot seguir-se la lluita, car, cada vegada que el cos és llançat sobre el somier, el llit, justament a sobre el cap d'un home, fa una mena de bot; i, cada vegada que el cos aconsegueix de sortir-se'n, hom se n'adona pel cop que fa al sòl. Després la lluita decreix, o potser el llit s'enfonsa, i hom reprèn el son.

Al cap d'un minut (o el que hom pensa ésser al cap d'un minut), hom obre els ulls pressentint la presència d'algú. La porta mig s'obre, i quatre cares espectants, apilades unes amb altres, guaiten un hom com si hom fos fenomen reservat en aquesta cambra especial. En veure que hom és despert, la cara de dalt de totes, saltant calmosament sobre les altres tres, entra i s'asseu al llit en amical posat.

-Oh!- diu. -No sabíem que estigués desvetllat. Nosaltres ho estem de fa estona.

-Talment ho sembla -respon hom breument.

-Al papà no li plau, que ens llevem de bon matí. Diu que podem fer nosa als altres de la casa, si ens llevem aviat. I per això no ens hi llevem.

L'últim, ho diu amb accent de gentil resignació, en què hi ha una mica d'orgull pel sacrifici que fa i del qual és conscient.

-¿És a dir que no en dieu llevar-se, del que feu?- hom els demana.

-Oh, no! Realment no som llevats, car no som vestits, encara, com caldria.

El fet és evident.

-El papà està sempre molt afadigat als matins, perquè treballa força durant tot el dia. ¿Tu no estàs afadigat, als matins?

Aleshores hom es gira, i s'adona que els altres tres nens han entrat, també, i són asseguts a terra en semicercle. Per llur actitud es desprén que els petits han pres allò per un espectacle o una conferència còmica, o una conjura, i esperen calmosament que hom salti del llit i faci quelcom. Sembla estrany que siguin a la cambra de l'hoste, i hom els ordena incontinent que surtin; però ells res no responen, res no argumenten: sens badar boca, cauen tots plegats sobre un hom. Del llit estant, tot el que es veu és un barreig de cames i peus onejants, semblant un pop emmetzinat que tracta de trobar el fons. Res no es parla: aquesta sembla ésser l'etiqueta del que fan. Si hom dorm amb pijama, salta del llit i no fa altra cosa que augmentar la confusió; si hom no va abillat amb semblant cura, ha de romandre on és i cridar les ordres que, en absolut, no són ateses. El més senzill resulta deixar la qüestió a mans del més grandet, el qual aconsegueix, al cap d'una estona, fer-los sortir, i tancar la porta darrera d'ells; però aquesta torna a obrir-se immediatament, i un, que generalment s'escau ésser Muriel, és llançat a dintre com si l'engegués una catapulta. Muriel té el desavantatge, per a ella, d'uns llargs cabells que poden ésser utilitzats convenientment, per la qual raó, ella, assabentada del que suposa, se'ls agafa fortament d'una mà i dóna cops amb l'altra. El grandet obre la porta de nou, i fa servir la nena d'ariet demolidor contra el mur que formen els de fora. S'escolta l'empenta del seu cap contra aquells en separar-los. En assolir la victòria completa el més grandet retorna al llit, asseient-se on era, sens cap rancúnia, i oblidat de l'incident tot seguit.

-A mi em plauen molt, els matins- diu. -¿I a tu?

-Alguns matins em van bé. Altres... no són tan pacífics.

El nen no comprèn l'excepció. Aixeca els ulls amb una mirada incerta, vaga i diu:

-Em plauria de morir un matí! És tot tan bonic, ara!

-Bo, potser moriràs així, si el teu papà estatja, per a dormir, un host de males puces i no l'adverteix per endavant.

El nen perd aquell estat contemplatiu i esdevé el nen que era.

-No saps que bé s'està, ara, al jardí! ¿Què no t'agradaria, de venir ara amb mi a jugar al cricket?

Hom no va anar al llit amb aquesta idea; pero, anant les coses com van, sembla un programa tan bo com romandre al llit despert i desesperat. I hom accedeix.

Més tard penseu que el millor modo de veure el que passa és imaginar que un hom, impossibilitat de dormir, es llevi de bon matí i pensi que li agradaria jugar al cricket.

Els nens, ensenyats a ésser cortesos amb els hostes, veuen un deure d'ells a entretenir un hom.

Mistress Harris, a l'hora del desdejuni, fa notar que, almenys, hom havia d'haver tingut cura que els nens anessin convenientment abillats en fer-los sortir, mentre Harris diu, patèticament, que, amb l'exemple dolent que hom els ha dat, s'ha perdut en un matí el treball de mesos que ell esmerça a educar-los.

Dimecres al matí sembla que George es llevà a un quart de sis, i sabé convèncer els nois que l'esperessin fent proves amb la nova bicicleta de Harris entorn la plantació del mateix nom. Mistress Harris mateixa no censurà George en aquesta ocasió: per intuïció comprengué que l'acudit no devia ésser completament personal. No vol dir que els nens de Harris siguin assabentats que s'estalvien els reganys a costa de l'amic i company: tots són disposats a acceptar la responsabilitat de llurs malifetes. Tot depèn de com les coses es presenten a llurs ulls. En explicar-los que hom no tenia la menor intenció de llevar-se a les cinc per jugar al cricket al camp del croquet o per reproduir escenes dels primers temps del cristianisme disparant sagetes amb una ballesta contra ninots penjats del arbres; i que, realment, un hom, per la seva voluntat, s'hauria llevat pacíficament, segons pietosa habitud, amb la tassa de te a les vuit, els nens, llavors, restarien bocabadats, primer; segon, donarien llurs excuses, i després estarien apenats sincerament.

En el cas d'ara, salvant la qüestió de si George es llevà per un impuls voluntari o per l'incidental pas d'un boomerang casolà per la finestra de l'alcova, els petits admeten que el motiu del matineig de George foren ells mateixos, com va dir el més grandet:

-Nosaltres havíem d'haver tingut en compte que oncle George havia de fer una gran diada, i fins i tot havíem d'haver-lo dissuadit que es llevés. Jo en tinc tota la culpa.

De tant en tant l'alteració de l'habitud no fa mal a ningú i Harris i jo vàrem convenir que era un bon entrenament per a George. A la Selva Negra hauríem de llevar-nos a les cinc del mati, segons conveni.

El mateix George havia inspirat que fos a dos quarts de cinc; però Harris i jo insistírem que les cinc era bona hora, per terme mig, per a ésser a les nostres màquines al punt de les sis, i finir la diada abans no comencés la forta calor del dia.

Alguna vegada podríem començar més aviat, però no pas com a habitud. Per la meva part, aquest matí vaig llevar-me a les cinc, més aviat que no pensava, car m'havia dit, en jeure: «Al punt de les sis!

Conec homes que a qualsevol hora poden despertar-se puntualment. Es diuen a si mateixos, en posar el cap al coixí: «-A les quatre i 30!...», «-A les quatre i 45!...» o «-A les cinc i 15!», segons el cas; i, així que el rellotge assenyala l'hora, ells obren els ulls. Això és meravellós.

Com més es rumia en això, més gran es fa el misteri. Algun esperit imprecís actuant independent de nosaltres dintre nostre, deu comptar les hores mentre dormim nosaltres. Sense l'ajut de rellotge, ni del sol, ni de cap mitjà conegut, ell vigila en la foscor. Al moment exacte murmura, a cau d'orella: «-L'hora!-» I ens despertem.

El treball d'un antic company de la ribera del riu, amb qui vaig enraonar una vegada, l'obliga d'aixecar-se cada matí mitja hora abans de la marea alta, i em va dir que ni una sola vegada va restar dormint ni un minut de més. Darrerament mai no va passar cap ànsia per l'hora que pogués pujar la marea. Se n'anava al llit afadigat i dormia sense ensomnis; i cada matí, a diferent hora, aquella fantasma vigilant, lleial com la mateixa marea, el cridava silenciosament. ¿Havia estat vagant per la foscor dels graons del riu fangós, o tenia coneixement de les lleis de la naturalesa? Fos quin fos el procés, l'home no se n'adonava.

En el meu cas, al meu vigilant intern li manca potser un xic de pràctica. Ho fa tan bé com sap, però és massa neguitós i perd el compte. Jo li dic per exemple: «-A dos quarts de sis, si us plau!», i em desperta amb un sobresalt a dos quarts de tres. Miro el rellotge, i *ell* em fa pensar que potser no vaig donar-li corda i me'l poso a l'orella: encara marxa. *Ell* em fa pensar que qui sap què li ha passat, car confia que són les cinc o un xic més aviat. Per satisfer-lo em poso les sabatilles i baixo a veure l'hora al rellotge del menjador.

El que a un hom li pervé, d'anar per casa al mig de la nit vestit amb una bata i sabatilles, no cal esmentar-ho, perquè la major part dels homes n'estan assabentats per experiència. Tot (especialment ço que té un angle agut) troba un gaudi covard a atiar. Quan un hom duu unes sabates fortes, les coses semblen esberlar-se en el camí. Quan un hom s'aventura entre els mobles, vestit amb llanes, sabatilles i sense mitjons, sembla que s'acosten i empaiten. Jo retorno al llit rondinant i refusant escoltar cap altra suggestió de si tots els rellotges de la casa s'han donat a conspirar en contra meva. I després trigo una hora i mitja a adormir-me.

De les quatre a les cinc em desperto cada deu minuts, i llavors em faig retret d'haver dit cap paraula a l'esperit sobre l'assumpte. A les cinc en punt aquest marxa a dormir, afadigat a la fi, i traspasa la feina de despertar-me a la minyona, que ho fa una hora i mitja més tard que de costum.

En aquest dimecres assenyalat, va empipar-me fins al punt de deixar el llit per desfer-me d'ell. No sabia què fer amb mi mateix, car el nostre tren no sortia fins a les vuit. Tot el nostre equipatge havia estat empaquetat i enviat, al vespre, juntament amb les bicicletes, a l'estació del carrer de Fenchurch. Vaig anar-me'n a mon despatx, pensant que podria escriure durant una hora.

La matinada, abans un hom no s'ha desdejunat, no és, em sembla, moment propici per a un esforç literari. Vaig escriure tres paràgrafs d'un conte, i me'ls vaig llegir en veu forta. Algunes coses s'han dit, desplaents, dels meus treballs; però res no s'ha escrit encara que pugui fer justícia a aquests paràgrafs. Vaig llençar-los al cistell, i vaig seure tractant de recordar si hi havia cap institució de caritat que proveís pensions per als autors agotats. Per fugir d'aquestes reflexions determino posar-me una pilota de golf a la butxaca i, escollint un club, vaig sortir a la devesa.

Un parell de bens hi estaven pasturant, i em seguiren, prenent un alt interès envers el meu joc. Un d'ells era un carinyós i simpàtic company. Em sembla que no entenia el joc, però potser li estranyava una mica que em dediquéss de bon matí a tan innocent cosa. A cada cop que jo feia, ell belava:

«-Be...e...e...! Be... e...e...! Molt bé...e...e...!» I semblava tan complagut com si ho hagués fet ell mateix. Quant a l'altre, era una bestiola sonsonera, desplaent, tan amoinadora, per a mi, com encoratjador el seu company. «-E... e... e... rro! ...Bè... è... è... stia! E... e... erro!» «Erro, bèstia, erro», era el seu comentari quasi a cada cop. En realitat hi havia cops encertats, però belava així per esperit de contradicció i pel gust de cridar. Ben clara era la cosa.

Per un accident lamentabilíssim, un dels meus cops més vigorosos féu anar a parar la pilota al nas del bon be; i, el dolent, en veure-ho, esclatà en una rialla. Reia positivament, clarament, amb una riallada aspra i grollera. I mentre son company romania tombat a terra, massa espantat per moure's, ell va

canviar son disc i belava així:

«Bé...! Molt bé... bé... bé...! Ha... fet... el gran... cop...!». Hauria donat mitja corona perquè la pilotada l'hagués rebuda aquest en lloc del bon be. Però, al món que som, sempre és el bo i l'amable qui paga la trencadissa.

Havia passat més temps del que pensava, quan Ethelbertha vingué a dir-me que eren dos quarts de vuit i que el desdèjuni era a taula. Vaig pensar llavors, que no m'havia afaitat encara. A Ethelbertha l'empipa que m'afaiti corrents. Tem que un estrany pugui pensar que he intentat un suïcidi digne d'un pobre d'esperit, i que els veïns puguin creure, pels senyals, que no som feliços plegats. Com a argument més respectable, també m'ha indicat que el meu aspecte no és pas d'home amb qui es pugui fer brometa.

Amb tot va satisfer-me la manca de temps, que no em permetia un llarg comiat d'Ethelbertha. Em desplauria veure-la feta un mar de llàgrimes. Però, en canvi, hauria volgut una estona per a dir algunes paraules als nens, de comiat i advertiments, majorment pel que respecta a la meva canya de pescar, que ells persisteixen a fer servir per a bastons de Cricket.

Cosa que em fastigueja és haver de cuitar per pendre el tren. A un quart de milla de l'estació trobo Harris i George, que anaven també corrents. Pel que toca a ells (segons va informar-me Harris a empentes, tot trotant pel camí), el culpable del seu retard era la nova cuina econòmica, que aquell matí havien assajat per primer cop i que havia comès l'entremaliadura de fer botar de l'olla els ronyons i i escaldar al cuiner. Afegí que, segons pensava, en tornar del viatge ja estarien acostumats a la nova cuina.

Vàrem pujar al tren, ja en marxa, com qui l'agafa pels cabells (val a dir-ho); i, comentant sobre els esdeveniments d'aquell matí, un cop asseguts, alenat dificultosament, en el vagó, m'acudí als ulls, com si realment estigués veient-lo, la figura de mon oncle Podger, el qual dos cents cinquanta dies de l'any empenia la carrera des d'Ealing Common al carrer de Moorgate per pendre el tren de dos quarts de deu. Des de casa seva a l'estació hi havia deu minuts a peu. Mon oncle deia sempre: «Pren-te un quart d'hora i vés-hi amb calma.» Però el que feia sempre, era començar amb cinc minuts de temps i anar a tot córrer. No sé pas per què aquest era el costum de tots els d'aquell barri.

Molts grassos senyors de negocis de la City vivien aleshores a Ealing (bastants, em sembla, hi viuen encara), i prenien els trens de les primeres hores, que anaven al centre de la ciutat. Tots sortien tard de casa, i tots portaven a l'una mà una bossa negra i un diari, i un paraigua a l'altra. Per l'últim tros de camí, amb bon temps o amb pluja, tots anaveu cames ajudeu-me.

La gent desenfeïnada, mainaderes principalment i nois per a comissions, amb algun venedor errant de fruita, acudien a l'al·licient d'un bon matí, a veure aquells que passaven i atiar aquells que més s'ho mereixien. No era pas un espectacle que valgués la pena. Els senyors de negocis no sabien córrer amb traça, ni tan sols corrien lleugers; però eren seriosos i ho feien tan bé com podien. Les carreres tenien més atractiu per l'esforç neguitós dels corredors que no pas per l'art que encloguessin. De tant en tant tenien lloc perfídies entre els espectadors: «-¡Doble contra senzill contra el vell de l'armilla blanca!» «-¡Deu contra un a favor del vell bufapipes, si no s'embolica i cau rodolant abans no arribi allí!» «-¡Tot el que vulgui per l'Emperador de Porpra!» (un mal nom posat per un jove de gustos entomològics a un cert militar retirat, veí del meu oncle, un senyor d'aspecte imponent quan no corria, però que s'enrogia cosa de no dir en fer un xic d'exercici).

El meu oncle i els altres acostumaven d'escriure al diari de Ealing, queixant-se amargament de la poca solta de la policia local, i el director afegia vibrants editorials sobre la decadència de la cortesia entre les autoritats inferiors, especialment als ravals de l'oest; però mai no assoliren cap resultat.

No vull dir que el meu oncle mai no es llevés d'hora, però sempre n'hi passava alguna a darrera hora.

La primera cosa que feia, un cop desdèjunt, era perdre el seu diari. Nosaltres coneixiem sempre que l'oncle Podger havia perdut quelcom per l'expressió d'estranyesa indignada que tenia per tot, en general, en aitals ocasions. Mal no se li acudí dir-se a si mateix: «-Sóc un home descuidat. Tot ho perdo. Mai no sé on he deixat les coses. Sóc incapaç de retrobar-les jo sol. Dec ésser, amb això, un entrebanc per a tots els que em volten. He de procurar esmenar-me.» Al contrari, per un raonament especial, es convenia a si mateix que havia estat per culpa de qualsevol de la casa que no fos ell.

-Ho tenia aquí a la mà fa un minut!- Acostumava a dir. I un hom hauria pensat, pel to en que parlava, que vivia rodejat d'encisiers que feien desaparèixer les seves coses solament per empipar-lo.

-No te l'hauràs deixat al jardí?- li preguntava la tia.

-¿Per quins set sous anava a deixar el diari al jardí? No és pas al jardí, on necessito el meu diari. El

vull per al tren!

-No te l'has ficat a la butxaca?

-Que n'és, de beneita, aquesta dona! ¿Penses tú que m'estaria buscant-lo a les nou menys cinc, si el tingués tot el temps a la butxaca? ¿Potser sóc boig, ara?

Aleshores un demanava:

-És aquest?- I li presentava el diari curiosament plegat, que havia romàs a qualque lloc.

-El que voldria és que tothom s'estigués de tocar les meves coses!- cridava com un salvatge, mentre l'agafava de cop i volta. Llavors obria la bossa i el posava dintre, i després, tot mirant-s'ho, feia una pausa sens badar boca, com si s'hagués sentit injuriat.

-Què és això?- preguntava la tia.

-El d'abans d'ahir!- responia, massa aclaparat per a poder aixecar la veu, llençant el diari sobre la taula.

Hauria estat una novetat si alguna vegada el diari trobat hagués estat el d'ahir; però invariablement era sempre el d'abans d'ahir, excepte els dimars; llavors era el de dissabte. Per casualitat el trobàvem alguna vegada que s'hi havia assegut a sobre, quasi sempre; i aleshores ell somreia genialment, però amb el fastigueig que hom sent en veure que el destí l'ha posat al bell mig d'una colla d'inútils.

-Tot el temps davant, precisament, dels vostres nassos...

No acabava la frase. Tenia orgull a dominar-se.

Un cop enllestit aquest assumpte, anava al rebedor, on la tia Maria tenia el costum d'ajuntar els nens per acomiadar-lo. La meva tia mai no sortia, encara que anés a la porta del costat, sense prèviament donar un tendre comiat a tots els de la casa. «-Hom mai no sap el que pot esdevenir-li»- acostumava a dir.

I succeïa que un dels nens no era trobat enlloc, i, al moment que era advertida sa manca, tots els altres s'escampaven de sobte, cridant, per cercar-lo; però, tot seguit, el perdut apareixia donant una raonable explicació de l'absència, i corria cap als altres a dir-los que havia aparegut. Amb això es trigava almenys cinc minuts a cercar-se els uns als altres, que venia a ésser el temps just perquè mon oncle trobés son paraigua i perdés son barret. Per fi, el grup s'aplegava al rebedor, i el rellotge del saló començava a picar les nou. El rellotge aquest tenia un fred i penetrant repic, que produïa l'efecte de confondre mon oncle. En la seva excitació, petonejava dos cops al mateix nen, en saltava un altre, oblidava qui havia petonejat o no, i havia de començar a petonejar-los de bell nou. Deia que els nens es barrejaven expressament, i jo no estic gaire segur que l'acusació sigui falsa. Per a major dissort, sempre un nen tenia la cara untosa, i esdevenia que aquest era el més carinyós. D'anar bé les coses, el noi més gran sortia amb una falòrnia de si els rellotges de la casa anaven cinc minuts endarrerits, pel qual motiu havia fet tard a estudi el dia abans. La notícia enviava mon oncle com un llamp a la porta del jardí, on s'adonava que no portava la bossa ni el paraigua. Tots el nens que la tia no podia aturar, corrien darrera d'ell: dos lluitant per portar-li el paraigua, i els altres botant envers la bossa. I, en retornar, descobríem sobre la taula del rebedor la cosa més important, que havia descuidat, restant tots rumiant el que diria quan vingués.

* * *

Vàrem arribar a Waterloo una mica després de les nou, i tot seguit ens disposàrem a practicar l'experiment de George.

Obrint el llibre pel capítol titulat «A la parada de cotxes», ens dirigírem a un cotxer, ens traguérem els barrets i vàrem dir-li:

-Bon dia.

El cotxer no volia que li guanyés la mà en cortesia cap estranger autèntic o imitat, i, encarregant al seu company Carles que tingués cura del seu poltre pesseter, baixà del pescant i ens retornà una reverència que hauria acreditat el mateix Mister Turveydrop; i, parlant aparentment en nom de la nació, ens donà la benvinguda per haver arribat a Anglaterra, afegint que lamentava que S. M. la reina no era de moment a Londres.

Nosaltres no poguérem respondre-li a això, car el llibre res anticipava de semblant cosa. Li vàrem dir «cotxer», a la qual paraula ell va inclinar-se altra vegada fins a terra, i li demanàrem si volia tenir

l'amabilitat de conduir-nos al pont de Westminster. Ell va dur-se la mà al cor i digué que tindria gran plaer a fer-ho. Aleshores, prenent la tercera frase del capítol, George li preguntà quant ens en fariem, de la carrera. La qüestió introduïa en la conversa un vil element, i el cotxer semblava estar ofès en sos sentiments. Digué que mai no acceptava diners dels estrangers distingits, i proposà que li dediquéssim un record (una agulla de brillants, per exemple; una capsa d'or per al rapè... alguna petita minúcia), perquè servés record de nosaltres.

Havent-se fet una mica de públic a l'entorn (i el cotxer treia el millor partit de la broma), vàrem pujar al cotxe sens badar boca, i aquest arrencà en mig d'un chor de crits i d'ironies. Al bell davant d'una sabateria, una mica més enllà del teatre d'Astley, que ens semblava la mena de botiga que ens calia, férem aturar el cotxe. Era una d'aqueixes botigues atapeïdes que, tot just obren llurs portes al matí, comencen a llançar llurs gèneres al vessant de les portes. Hi havia apilats caixons de sabates sobre l'acera; hi havia penjolls de sabates sobre portes i finestres, per via de fistons; les cortinetes eren com un emparrat disforme, amb sabates negres i roges. A dins, una glorieta, talment, era formada amb sabates.

En entrar, el sabater estava ocupat, amb el formó i el mall, obrint un altre caixó de sabates.

George es tragué el barret i va dir:

-Bon dia!

El sabater ni tampoc va girar-se. De primer antuvi em va semblar un home desplaent. Rondinà quelcom, que podia o no ésser un salut, i reprengué sa feina. George continuà:

-M'ha estat recomanada la seva botiga pel meu amic Mister X.

En resposta, el sabater havia de dir: «-Mister X. és un cavaller força digne, i serà per a mi el millor plaer servir a qualque seu amic.» Però, en realitat, va dir:

-No el conec pas. No sé pas qui és.

Això va ésser desconcertant.

El llibre donava tres o quatre mètodes de comprar sabates. George havia triat el que era escrit sobre Mister X, que esdevenia el més cortès. S'esmentava, amb el botiguer, aquest Mister X, i després, quan per aquest mitjà s'havia arribat a l'amistat i bon enteniment, un hom es deixava caure, naturalment i graciós, en l'objecte immediat de la visita, o sia el desig de comprar sabates bones i barates.

A aquest home gras i positiu, res no li importaven les petites graciositats del comerç al detall. Amb ell calia parlar del negoci de cop i volta. George abandonà «Mister X.», i, tombant la fulla, prengué a l'atzar una frase, que no fou una selecció feliç: certament era de sobres per a qualque sabater. Al nostre cas, amenaçats a tot arreu per rengleres de sabates de totes menes, la frase assolía tots els caires d'una ximpleria. Era aquesta:

-M'han dit que vostè té ací sabates per vendre.

L'home, per primera vegada, deixà ses eines i ens esguardà. Parlà a poc a poc, amb una veu aspra i grossa, dient-nos:

-¿Per què li sembla que tinc ací les sabates? Per olorar-les, potser?

Era un d'aquests homes que comencen a miques i van encoratjant-se mentre parlen, com si anessin fermentant el virus dintre seu.

-Què li sembla que sóc jo?- continuà. -¿Un col·leccionista de sabates? ¿Per què li sembla que tinc la botiga? Per fer salut? ¿Potser pensa que estic enamorat de les sabates i no puc desfer-me d'un parell? Li sembla que les tinc ací per mirar-les? ¿Vol dir, que no n'hi ha prou? ¿On es pensa ésser vostè? En una exposició internacional de sabates? ¿Què es creu que són, aquestes sabates? una col·lecció històrica? ¿Ha sentit dir mai que hom tingui una sabateria i no vengui sabates? ¿Li sembla que he guarnit amb elles la meva botiga perquè faci bonic? ¿Per qui m'ha pres, a mi? Per un premi de ximpler?

Jo sempre he sostingut que aquests *Manuals de conversació* no són pas d'utilitat veritable. El que volíem era quelcom en anglès equivalent al conegut modisme alemany «Behalten Sie Ihr Haar auf»; però, en el llibre, de cap a peus, res de semblant no trobàrem. Fent justícia a George, hem de convenir que va triar la millor frase que podia trobar-se, i l'aplicà dient:

-Ja tornaré una altra vegada, que potser tindrà més sabates per mostrar-me. A reveure.

Tornàrem al nostre cotxe, i marxàrem, deixant el botiguer a la porta, rodejada de sabates, dirigint-

nos una pluja de frases que no vàrem escoltar, però que els que passaven sembla que trobaren força interessants.

George volia aturar-se en una altra sabateria i provar l'experiment de bell nou. Del cert volia unes sabatilles, però el vàrem convèncer que deixés la compra fins a arribar a ciutat estrangera, on els comerciants estan, potser, més acostumats a aquella manera d'enraonar, o, almenys, són més amables de natural. Quant al barret, de cap manera no s'ho volia deixar córrer. Deia que no podia viatjar sense i, per tant, ens dirigírem a una petita capelleria del carrer Blackfriars. El propietari d'aquesta botiga era un home alegre d'ulls rellents, que ens ajudà, més bé que no ens entrebancava, en demanar-li George, amb les paraules del Manual: -¿Té vosté algun barret?- No va atufar-se, sinó solament restà pensatiu, gratant-se la barbeta.

-Barrets?- digué -Deixi-m'ho pensar. Sí.- (Aleshores una rialleta de gaudi evident aparegué en sa cara extraordinària.) -Sí. Ara que hi penso, em sembla que tinc un barret. Però... digui, digui: per què m'ho pregunta?

George li explicà que desitjava comprar una gorra: una gorra de viatge; però el punt principal consistia que fos «una bona gorra»... El semblant del botiguer esdevingué lassat.

-Ah! Amb això em sembla que m'ha agafat. Si hagués volgut una gorra dolenta que no valgués el preu que se'n demanés, una gorra que no servís ben bé sinó per a netejar vidres d'aparador, podria haver-li mostrat el tipus ideal; però una bona gorra, no, que no la tenim. Malgrat això, aturi's una mica-continua en veure com apareixia, de despagat, el semblant expressiu de George: -no tingui tanta pressa. Ací tinc una gorra.

Va obrir un calaix i digué:

-No és pas una bona gorra, però no és tan dolenta com moltes que en venc.- I ens la presentà estesa a la palma de la mà. -Què li sembla? ¿Li fóra bona?- demanà.

George se l'emprovà davant el mirall, i, escollint una altra observació del Manual, digué:

-Aquest barret m'està a la mida; però... digui: li sembla que em va bé?

El capellaire es féu enrera, atalaiant-lo d'allò més.

-Honradament, no puc dir que li va bé.- I, deixant George, es dirigí vers nosaltres tot dient-nos:

-La gentilitat del vostre amic es diria cosa bellugadissa: hi és, però pot perdre's fàcilment. Tanmateix, amb aquesta gorra, em sembla que no hi és.

Arribats ací, George pensà que en tenia prou, d'aquell home, i digué:

-Està bé. No volem perdre el nostre tren. Què val?

-El preu d'aquesta gorra, senyor- respongué, -què, en opinió meva, és doble del que val, són quatre xelins i mig. ¿Li plauria que la hi emboliqués amb paper blanc, o amb paper fosc, senyor?

George digué que la pendria tal com era. Va pagar quatre xelins i mig en argent i sortí. Harris i jo el seguírem.

Al carrer Femchurch deixàrem el cotxe, donant cinc xelins al cotxer, Aquest ens féu una altra reverència i ens digué que donéssim records de part seva al emperador d'Àustria.

Un cop al tren, resumint els nostres parers, resultava perdut el joc per dos vots contra un. I George, evidentment despagat, llançà el Manual per la finestrella.

Trobàrem al vaixell els nostres equipatges i les nostres bicicletes, i amb la puja de la marea, a les dotze, ens esmunyírem pel riu.

CAPÍTOL V

Una digressió necessària, introduïda per una rondalla que enclou una ensenyança moral. -Un dels encisos d'aquest llibre. -El diari que no augurava èxit. -La seva pretensió: «La instrucció combinada amb la joia.» -Problema: Digui's el que es considera instrucció i el que es considera joia. -Un joc popular. -Una opinió experta sobre la llei anglesa. -Un altre dels encisos d'aquest llibre, encara. -La mena de bosc que era aquell on vivia la donzella. -Descripció de la Selva Negra.

Es conta una rondalla de l'escocès que, tot estimant una donzella, desitjava de pendre-la per muller. Però aquest posseïa la prudència de la seva raça. Havia observat al seu entorn unions que esdevingueren desenganys i lassaments, resultats dels càlculs, que semblaven prometedors de benaurança, fets erròniament pels enamorats respecte a la imaginada perfecció de qualitats que l'un pensava de l'altre. I es proposà que en el seu cas no fos possible una desil·lusió, raó per la qual el seu determini prengué la següent forma:

-Jo no sóc sinó un pobre minyó, Jennie. Jo no tinc argent ni terra per oferir-te.

-Ah! Però et tens tu mateix, Davie!

-Desitjaria de tenir quelcom més, noieta. No sóc més que un bordegàs mal acostumat, Jennie.

-No, no; altres molts minyons hi ha més malcarats que tu, Davie.

-No els he vist, però penso que tant se me'n dona de veure-ls.

-Més val un home pla, Davie, de qui una pugui refiar-se, i fugir d'un que sigui ronyós per a la dona i que porti a casa disgustos amb les seves grolleries.

-No confiïs gaire, Jennie. No és millor gall el que té millors plomes. Jo sempre he estat un bordegàs, que s'engrescava seguint les faldilles, i penso que potser sóc per a tu un mal negoci.

-Oh! Però tens un cor molt bondadós, Davie, i m'estimes, n'estic ben certa.

-T'estimo bastant, Jennie, encara que no estigui segur del temps que viurà en mi aquest sentiment. Sóc bastant carinyós en sortint amb la meva, i si no hi ha res que m'entrebanqui. Però tinc un gènit de tots els diables, com et diria la meva mare. I penso que, com el meu pare, no em faré pas millor quan em faci vell.

-Però ets molt dur amb tu mateix, Davie! Ets un xicot honrat. Et conec millor que no et coneixes tu, i faràs per a mi una bona llar.

-És possible, Jennie; però tinc els meus dubtes. Comprenc la trista cosa que és per a la dona, que l'home no pugui deixar el got; i quan m'arriba l'essència del whisky és com si tingués la gola d'un salmó. Comença a caure dintre meu, i més i més, i no hi ha manera d'omplir-me a bastament.

-Sí; però ets un bon home en no beure, Davie.

-Potser que ho sóc, Jennie, en no fer-me nosa.

-I tu em mantindràs i treballaràs per a mi, Davie.

-No veig raó en contra; però estigues-te de parlar-me de treball: no puc suportar ni que se'n faci esment.

-De totes maneres tu ho faràs tan bé com podràs, Davie: com diu el rector, ningú no va més enllà.

-Poca cosa serà tot el que pugui, Jennie; i encara no estic gaire segur d'aquesta poca cosa. Tots som febles i pecadores criatures, Jennie; però jo, tant ho sóc, que amb dificultat trobaries ningú més feble i més pecador.

-Bo, bo. Tens una llengua que sap dir la veritat, Davie. Molts minyons faran galanes promences a una pobra noia, per desfer-les i amb elles desfer son cor. Tu em parles ben clar, Davie i penso de pendre't i veure què en sortirà.

La rondalla res no diu del que sortí; però hom presumeix que, pel que ell va dir-li, la dona, en tot cas, no tenia dret de queixar-se del negoci. Si va queixar-se'n o no (les dones mai no posen llurs llengües a diapasó amb la lògica, ni els homes altrament), devia, ensems, tenir una satisfacció en reflexionar que tots els retrets eren immerescuts.

Jo desitjo d'ésser igualment franc amb els llegidors del present llibre, i desitjo d'exposar conscientment els seus defectes. No vull que hom erri en llegir-lo.

En el present llibre no hi haurà cap informació útil. Quisvulla que cregui que amb l'ajut d'aquest llibre podria fer una excursió per l'Alemanya i la Selva Negra, es perdria en intentar-ho, probablement abans d'arribar al Nore. Amb tot i això, potser és el millor que li podria esdevenir, car més grans serien les dificultats com més s'allunyés del seu país. No és el meu fort donar informacions d'utilitat, i tinc aquest convenciment per raons d'experiència. A primeries de ma vida periodística, jo era en un diari, precursor de molts que es publiquen avui i són els més populars. Preteníem combinar la instrucció amb

la joia, i era el públic per si mateix qui havia de judicar entre el que era joia i el que era instrucció. Donàvem consells a la gent perquè es casés... consells seriosos que, d'haver estat seguits, hauríem fet dels nostres llegidors el motiu d'enveja del món dels casats. Dèiem als nostres subscriptors com podia assolir-se una fortuna criant conills, i donàvem xifres i exemples; però degué cridar l'atenció del públic com nosaltres no abandonàvem el periodisme i no ens dedicàvem a la cria de conills.

Moltes vegades he comprovat, de bones fonts, que, començant una granja amb dotze conills escollits i un xic d'enteniment, un hom ha de rebre, al cap de deu anys, renda de dues mil lliures l'any, pujant ràpidament, àdhuc sense voler-ho. Potser que un hom no necessiti diners; potser no sabia què fer-ne, en tenir-los; però els diners hi serien. Mai no he trobat un conrador de conills que tingui dues mil lliures anyals, malgrat haver-ne conegut molts que començaren amb l'assortiment necessari dels dotze conills escollits: quelcom sempre ha vingut a destorbar el negoci. Potser que l'atmosfera d'una conillera atrofia l'enteniment.

Dèiem també als nostres llegidors com hi havia molts homes pelats de cap a Islàndia, i les nostres xifres eren exactes, segons les dades. Dèiem quantes arengades, col·locant llurs cues en llurs boques, caldrien per a cobrir la distància de Londres a Roma; la qual cosa podria ésser ben útil per a qui volgués fer l'experiment, car de bon principi se li anticipava la quantitat d'arengades que li caldria cercar. Comptàvem les paraules que diuen al dia el terme mitjà de les dones, i altres semblants informacions, calculades per a fer-los savis, més que no pas els llegidors d'altres periòdics.

Els dèiem com remeiar les convulsions en els atacs dels gats. Per la meva part, jo no crec, ni creia aleshores, que puguin remeiar-se els atacs dels gats. Si tingués un gat que patís de convulsions l'anunciaria per vendre'l, o en faria regal. Però el nostre deure era informar de tot el que se'ns demanava. Algun boig ens va escriure preguntant sobre això, i jo mateix vaig perdre un matí cercant coneixements sobre l'assumpte. Vaig trobar el que volia a la fi d'un llibre de cuina. Per cert que mai no he comprès el que hi feia allí, tal notícia, que per res, en absolut, pertanyia als motius del llibre. No deia si es podia condimentar un plat saborós amb un gat, encara que fos curat de convulsions. L'autora havia afegit el paràgraf per pura generositat. Jo sols puc dir que així no l'hagués copiat, car va ésser el motiu d'una abundosa correspondència violenta i la baixa de quatre subscriptors al diari, almenys. El demandant ens va dir que el resultat del nostre consell havia estat un dany per valor de dues lliures al parament de cuina, sense comptar una finestra trencada amb la qual potser s'emmetzinà la sang; amb totes les quals coses les convulsions del gat anaven més malament que abans. I, malgrat tot, era una recepta ben senzilla. Consistia a agafar el gat entre les cames, dolçament per no fer-lo patir, i, amb unes estisores, fer-li un tall penetrant a la cua. Havia d'anar-se amb cura de no tallar la cua per cap lloc; es tractava solament d'una incisió.

Com nosaltres vàrem explicar al demandant, el lloc apropiat per a fer l'operació era el soterrani. Un hom que no fos un idiota no hauria intentat de fer-la a la cuina i per ell sol.

Donàvem també informacions sobre protocols. Dèiem la forma de dirigir-se als pars d'Anglaterra i als bisbes. Igualment de com menjar l'escudella. Instruíem els joves escollits, per adquirir gentilesa i eixoriviment als salons. Ensenyàvem a ballar a ambdós sexes per medi d'il·lustracions. Resolíem els dubtes de teologia i donàvem un codi de moral que hauria acreditat l'aparador de la millor botiga.

El periòdic no fou un èxit econòmic. S'avançava a son temps, i, en conseqüència, el personal era limitat. Recordo que el meu treball incloïa una secció amb *Consells per a les mares* (que escrivia jo en col·laboració amb la meva dispesera, que, divorciada del seu marit i havent enterrat quatre fills, jo considerava com una autoritat en afers domèstics); *Notes sobre l'art d'amoblar i decorar la casa*, amb dibuixos; una columna de *Consells literaris per als inèdits* (la qual guia crec, sincerament, que ha estat de més utilitat per a ells que mai ho ha estat per a mi); i un article setmanal titulat *Paraules expressades per al jovent*, firmades per l'Oncle Henry, que era un amable i vell camarada d'oportuns acudits, amb gran experiència de tot i una carinyosa disposició vers la generació que pujava. S'havia vist molt embolicat, a sa llunyana joventut, i era assabentat de moltes coses. Encara, avui per avui, llegeixo els consells de l'Oncle Henry, i, encara que no m'estigui bé dir-ho, em semblen cosa bona. Sovint penso que, havent seguit els consells de l'Oncle Henry més fidelment, hauria estat més savi i hauria comès menys errades, i em sentiria més satisfet de mi mateix.

Una dona petita i fastigosa, que vivia a Tottenham Court Road, en una cambra que al mateix temps feia servir d'alcova i saló, i que tenia en un manicomi el seu marit, feia la nostra *Secció de cuina*, *Notes sobre educació* (de notes en teníem d'allò més), i una pàgina i mitja de *Secció de modes*, escrita amb l'estil personal i viu que subsisteix des d'aleshores, segons veig en el modern periodisme: «Dec informar-vos sobre el *diví* abillament que jo portava, al Glorius Goodwood, la setmana darrera.» «La princesa C.-(no devia repetir les ximpleries que diu ací) -i l'estimada comtessa em sembla que era un xic envejosa...» I coses per l'estil.

Pobrissona doneta! Sembla que la veig amb sa humil alpaca grisa, tacada de tinta. Potser un dia, al

mateix Glorious Goodwood, o en lloc semblant, a ple aire, s'haurà sentit enrogir entre les elegants dames d'ara.

El nostre propietari, un dels ignorants majors que he conegut, incapaç d'averkonyir-se mai, el recordo un cop informant un corresponsal que Ben Johnson havia escrit *Rabelais* per pagar l'enterrament de la seva mare. Sols reia de bona gana quan se li feia avinent una errada. Escrivia, amb l'ajut d'una enciclopèdia econòmica, les pàgines dedicades a *Informació general*, i en conjunt ho feia prou bé; mentre un meritori, proveït d'un bon parell d'estisores, era l'encarregat de la secció d'*Amenitats*.

El treball era molt, i la paga massa curta. El que ens alimentava era el convenciment que instruïem la humanitat. De tots els jocs del món, el més universal i eternament popular és el joc de l'escola. S'ajunten sis nois i es posen al lllindar d'una porta, mentre un altre passeja amunt i avall amb un llibre i un assenyalador. Nosaltres hi jugàvem essent vailets, hi jugàvem de minyons, hi jugàvem fets homes i dones, i hi juguem de vells, tot fent via vers la tomba. Mai no ho trobem sense solta, i mai no ens fastigueja. Sols una cosa canvia: el llibre i l'assenyalador, que tots set desitgen de tenir al seu temps.

Estic segur que la raó per la qual el periodisme sigui tan popular, malgrat les contres que té, és que cada periodista es pensa ésser el minyó que passeja amunt i avall amb el llibre i l'assenyalador. El Govern, les classes altes i baixes, la societat, l'art, i la literatura, són els altres minyons asseguts a la llinda. Ell els instrueix i els millora.

Però estem fent una altra digressió. Era per explicar la meva permanent manca d'inclinació per a ésser vehicle d'informació útil, pel que recordo aquestes coses. Tornem a l'assumpte.

Algú que firmava *Balonista*, havia escrit per demanar detalls de la fabricació del gas hidrogen. És cosa fàcil, el fer-ne: almenys així m'ho va semblar després del que vaig llegir al Museu Britànic. Però jo aconsellava al *Balonista* aquell, que prengué tota mena de precaucions per evitar qualque accident. Què més podia fer? Deu dies després, una dona de roges galtes vingué a la Redacció portant a la mà una cosa bellugadissa que ella deia que era son fill, de dotze anys. La cara del noi era mancada d'expressió, fins d'allò més. La seva mare va avançar-lo, li va treure el barret, i aleshores vaig adonar-me de tot. No tenia celles de cap mena, i de sos cabells no restava sinó una pols de fregall que donava a son cap el caire d'un ou bullit, pelat i recobert de paper negre.

-Heu's ací el qui era un bell xicot fa una setmana, amb cabells rulls de natural- digué la senyora, parlant amb un particular to de veu que anava aixecant-se i donava a entendre que allò era una faisó de començar, precursora d'una tempesta.

-I ara! Què és el que li ha passat?- preguntà el nostre redactor en cap.

-Doncs això és el que li ha passat- digué ella, traient un exemplar nostre de la setmana darrera, amb el meu article sobre el gas hidrogen, marcat amb llapis, i posant-l'hi al bell damunt dels ulls. El nostre redactor en cap va llegir tot l'article.

-Vol dir que era aquest minyó, el *Balonista*?

-Aquest era el *Balonista*, sí, senyor!- corroborà ella. -Aquest era, la pobra criatura innocent; i ara... mireu-lo bé!

-Potser li sortirà de nou- digué nostre redactor en cap, al·ludint al cabell.

-Potser sí, que li sortirà- ratificà la bona senyora, pujant el diapasó; -però també pot ser que no li surti. El que voldria saber és el que vostè farà per ell.

El nostre redactor en cap aconsellà una bona rentada de cap. Jo vaig creure que la senyora es llançava sobre d'ell; però de primer antuvi s'esbravà amb paraules. Sembla que ella no pensava pas amb una rentada de cap, sinó amb una indemnització. Va fer observacions sobre el caràcter general del nostre periòdic, la seva utilitat, els seus reclams perquè el públic el sostingués, el seny i la sapiència del seus col·laboradors...

-No trobo que hagi estat completament per culpa nostra- digué el nostre redactor en cap, un home de modals apacibles. -El *Balonista* demanà unes notícies i li foren donades.

-No vulgui fer broma!- cridà la senyora, encara que jo estava convençut que no havia estat aquesta la seva intenció; la frivolitat no s'avenia amb el seu temperament. -¡No vulgui fer broma, o tindrà el que no pensa!

I cridava, mostrant els punys closos, tan violentament, que nosaltres vàrem córrer com gallines espaordides al bell darrera de les nostres cadires.

Ella seguia:

-¡Em sembla que vaig a escometre'l i vaig a deixar-li el cap com aquest!- (Penso que es referia al del seu noi.)

Afegí observacions ficant-se amb tot el personal de la casa, amb paraules de gust dubtós. Certament que no era agradable, aquella dona. Sóc del parer que, si arriba a fer el que deia, s'hauria aconhortat la senyora; però, no podent-se pendre per sa mà la justícia, pensà de recórrer als Tribunals oficials. El nostre redactor en cap havia estat escarmentat del Tribunals, i tenia la màxima de defugir-los tant com es pogués. Jo mateix li havia sentit a dir:

-Si un home m'aturava al carrer damanant-me el rellotge, em negaria a donar-l'hi. Si m'amenacés de pendre-me'l per la força, amb tot i no ésser cap perdonavides, defensaria de la millor manera sa propietat. Si m'indiqués el seu propòsit d'obtenir-lo per l'acció de qualque Tribunal de justícia, el trauria de la butxaca, l'hi donaria, i pensaria haver-me'n sortit baratet.

La qüestió present va solucionar-la donant a la senyora de les roges galtes un bitllet de cinc lliures, que representaven els guanys d'un mes del periòdic. I ella marxà, duent-se'n el fruit de ses entranyes fet malbé.

Un cop fora, el nostre redactor en cap em va dir amablement:

-No pensi que vaig a fer-li cap retret, per això. No ha estat pas culpa seva, sinó la planeta. D'aquí endavant dediqui's als *Consells morals* i a la *Crítica*. Amb això va bé. Però estigui's de fer cap més informació útil. Ja dic que no és pas culpa seva. La seva informació era bastant correcta. Res es pot dir en contra. Solament que... té malastrugança per a vostè.

Així hagués seguit sempre el seu consell! Prou de disgustos hauria estalviat a mi i a d'altres. No trobo la raó de la malastrugança, però és de debò. Si dono instruccions sobre el millor camí de Londres a Roma, el qui el segueix perd el seu equipatge a Suïssa o es nega a Dover. Si dono el consell de comprar una màquina fotogràfica, el què el segueix és entrebancat per la policia alemanya per sospitar que reproduïx fortalèses. Un cop em vaig pendre grans treballs per explicar a un home com podia casar la seva germana a Estocolm: vaig indicar-li l'hora que sortia el vaixell de Hull i els millors hotels per a estatjar-se. Ni una errada no hi havia a la informació que vaig donar-li, de cap a peus.

Cap inconvenient no ocorregué. Malgrat això, ara em troba, i no em dirigeix la paraula.

Per aquest motius he arribat a contenir els meus impulsos de donar informes. I és per això que res de pràctica instrucció no es trobarà en aquestes pàgines mentre jo pugui.

Res de descripcions de ciutats, ni reminiscències històriques, ni arquitectura, ni costums idiosincràsics.

Una vegada vaig preguntar a un estranger què pensava de Londres, i em va dir:

-És una ciutat molt gran.

I jo vaig insistir:

-¿Què és el que més li ha cridat l'atenció, de la ciutat?

-La gent- em va respondre.

-Vull dir, comparada amb altres ciutats (París, Roma, Berlin...), què li sembla?

Ell va arronçar les espatlles, i va dir:

-És més gran. Què més Pot dir-se?

Un formiguer és molt semblant a un altre formiguer. Tantes avingudes, amples i estretes, per les quals les petites criatures bullen en estranya confusió. Aquestes, donant-se importància; aquelles, que s'aturen per comentar unes amb altres; les de més enllà, que passen carregades amb grossos farcells; algunes que no fan més que passejar al sol. Tants de magatzems plens de productes alimenticis-; tantes de cel·les on les petites criatures mengen, dormen i estimen; el recó on reposen llurs ossos. Aquest rusc és més gran; l'altre més petit. Aquest niu descansa sobre la sorra; aquell sota les pedres. Aquest fou construït ahir; l'altre de fa molts segles, abans que vinguessin les orenetes, segons diu algú... ¿qui sap qui?

Tampoc no trobaren ací folk-lore ni història.

Cada vall té la seva llegenda -vos dirà el plànol,- que poden posar en vers i adaptar-li música pròpia. Ací vivia una donzella i allà vivia un donzell que s'estimaven, i d'ells no en resta sinó el record. És la monòtona cançó que ha estat escrita en tantes llengües. Sembla que el donzell fou un gran viatger. Ací, a l'Alemanya sentimental, se'l recorda bé. Els habitants de les blaves muntanyes de l'Alsàcia, recorden també que visqué entre ells. I, si la meua memòria no erra, també va visitar els bancs d'Allan Water. Degué ésser un veritable jueu errant, car avui per avui encara les donzelles n'escolten, a llur dir, els passos silenciosos.

En aquesta terra de tantes ruïnes, les quals, fa temps, eren estades on ressonaren veus humanes, hi ha abundor de llegendes, i ací sóc plaent de donar-vos-les amb llur substància, a condició que vosaltres vos les amaniu. Preneu un cor humà, o dos que s'ajustin d'allò més; un feix de passions (no n'hi ha gaires: cosa de mitja dotzena); assaoneu-los amb una barreja de Bé i de Mal, doneu-li regust amb la salsa de la Mort, i serveixi's allà on complagui. *La cel·la del sant, La torre encisadora, El calabós-sepulcre, El salt de l'enamorat...* digui's com es vulgui, l'estofat és el mateix.

Per últim, aquest llibre no contindrà descripcions de paisatges; i no pas per peresa meua, sinó pel domini que servo de mi mateix. Res no hi ha tan fàcil de descriure com el paisatge; res de més difícil i d'in necessari per a llegir. En els temps que Gibbon hagué de confiar-se al dir de dos viatgers per a la descripció d'Hel-lespont, i el Rin esdevingué familiar als estudiants anglesos principalment pels comentaris de Cèsar, i convenia a cada rodamón, per a qualsevulla distància, descriure, el millor que sabia, allò que havia vist; el doctor Johnson, coneixedor de no gaire més enllà del carrer Fleet, podia llegir la descripció del prat de Yorkshire amb pler i profit. A un londinenc que no hagi vist terra més alta que Hog's Back, a Surrey, una relació de Snowdon deu semblar-li cosa de no dir. Però nosaltres, o, més bé, la locomotora i la fotografia, ho han ben canviat tot. L'home que juga al tennis, tots els anys, al peu de Matterhorn, i juga al billar dalt el Rigi, no ens agraeix una detinguda i penosa descripció del puig de Grampian. Al promedi dels homes que han vist mitja dotzena de quadres a l'oli, un centenar de fotografies, mil gravats als periòdics il·lustrats i un parell de panorames del Niàgara, se'ls fa enutjosa la pintura d'una cascada per mitjà de la paraula.

Un meu amic americà, un cavaller culte, al qual complaïa la poesia en si, va dir-me que havia assolit una idea més correcta i satisfactòria del districte dels Llacs amb un àlbum de vistes fotogràfiques, comprat per divuit penics, que no pas amb totes les poesies de Coleridge, Sonthey i Wordsworth tots plegats. Recordo també haver-li sentit dir, quant al paisatge en literatura, que agrairia a l'autor tal descripció el mateix que si n'escrigués una altra, dient eloqüentment el que havia tingut per a menjar. Però ho deia referint-se a un altre assumpte: al lloc propi, principalment, de cada art. El meu amic sostenia que, així com el llenç i la pintura constitueixen un mitjà erroni per a contar històries, de la mateixa manera el pintar per mitjà de la paraula és, quan es fa millor, un groller mètode de donar impressions que altrament podrien ésser més ben gaudides per la vista.

Pel que fa a la nostra qüestió, també em faig retret, molt clarament, del que passà a l'escola una tarda calorosa. Era la classe de literatura anglesa, i el procediment començava amb la lectura d'un poema que només tenia el defecte de la seva gran extensió. El nom de l'autor, vergonya em fa de dir que l'he oblidat, així com el títol del poema. Un cop finida la lectura, tancàrem els nostres llibres; i el professor, un vell carinyós de blancs cabells, ens demanà que donéssim una relació del que acabàvem de llegir.

-Vejam, digueu: ¿de què es tracta?

-Es tracta...- digué el primer xicot, que parlava amb el cap baix i evident aspecte de desgrat (talment com si es tractés de quelcom que pel seu compte mai no hauria recordat) -es tracta... d'una minyona.

-Sí- afirmà el professor; -però el que vull és que em donis una explicació amb les teves paraules pròpies. No parlem d'una minyona, saps, sinó d'una donzella. Bé: d'una donzella, saps?, es tracta. Avant. -Una donzella...- seguí el xicot, al qual la rectificació havia augmentat la confusió -que vivia al bosc.

-¿Quina mena de bosc era, aquest?

El xicot examinà curiosament el tinter, i després esguardà el sostre.

-Apa!- exclamà el professor amb un xic d'impaciència. Has estat llegint d'aqueix bosc més de deu minuts. Segurament que me'n pots dir alguna cosa.

«Els arbres murmuradors, amb les llurs branques retortes...»

començà a recitar el meu company.

-No, no!- va interrompre el professor. -No vull pas que em repeteixis el poema: el que vull és que em

diguis amb paraules teves quina mena de bosc era, aquest on vivia la donzella.- I el professor picava de peus amb major impaciència. El noi s'aventurà a dir:

-Doncs... una mena de bosc... com tots els boscos.

-Digues-li tu quina mena de bosc- ordenà dirigint-se al segon xicot.
I aquest digué:

-Un bosc... verd.

La resposta desplaqué més encara al professor, el qual tractà de cap de ceba el bordegàs, sens que, realment, jo no en vegi la raó. I passà al tercer, que darrerament estava com assegut sobre punxes i fent senyals amb els braços estesos, com descrivint quelcom. Ell ho hauria hagut de dir en un esclat, encara que el professor res no li hagués preguntat. Tenia la cara encesa de retenir el secret de la cosa.

-Un bosc fosc i tenebrós!- cridà aquest xicot, com qui es treu un pes de sobre.

-Un bosc fosc i tenebrós- repetí el professor amb evidents senyals d'aprovació. -I ¿per què n'era, de fosc i tenebrós?

El tercer xicot respongué, amb igual posat:

-Perquè el sol no hi podia entrar.

El professor sentí que havia descobert el poeta de la classe, i digué per son compte:

-Perquè el sol no hi podia entrar, o millor dit, perquè els raigs del sol no hi podien penetrar. I, vejam, ara: ¿per què no podien penetrar-hi, els raigs del sol?

-Perquè les fulles eren molt espesses.

-Molt bé- digué el professor. -La donzella vivia en un bosc fosc i tenebrós, sota un trespol de fullam pel qual els raigs del sol no podien penetrar. Anem a veure: què creixia en aquest bosc?- preguntà assenyalant el quart xicot.

-Arbres.

-I què més?

Després d'una pausa, respongué el quart xicot:

-Bolets.

El mestre no estava gaire segur dels bolets; però, en mirar altra vegada el text, trobà que el noi tenia raó, car els bolets hi eren esmentats.

-Està bé- admeté: -hi creixien bolets. I què més? ¿Què hi ha, sota els arbres dels boscos?

-Terra.

-No; no: vull dir què hi creix, a més a més dels arbres.

-Abrulls.

-Abrulls: molt bé. Ja anem fent. En aquest bosc hi havia arbres i abrulls. I què més?- I indicà un petit noieta que era a la cua i que, convençut que el bosc era massa lluny perquè l'inquietés, s'ocupava a jugar a les pedretes. Contorbat el pobre noi, però comprenent que era forçós afegir quelcom a l'inventari, digué, a l'atzar:

-Móres.- Errada: el poeta no havia pas esmentat les móres.

-Naturalment el senyor Klobstock havia de pensar en coses de menjar!- exclamà el professor, que es vanava de bons acudits. Aquesta frase aixecà una riulla general, a costa de Klobstock, que complagué el mestre. I continuà, indicant-ne ara un del centre de la sala. -Digui: ¿què hi havia, al bosc, a més a més dels arbres i els abrulls?

-Doncs... hi havia un torrent.

-Està bé. I ¿què feia, el torrent?

-Murmurava...

-No, no. Les rieres murmuren, però els torrents...

-Bramen.

-Bramava. I què era, el que el feia bramar?

Això ja era argumentar massa. Un xicot (convinc que no era pas la nostra primera intel·ligència) apuntà que era la donzella. Per ajudar-nos, el mestre ordenà la pregunta d'altra forma:

-Quan bramava?

El nostre tercer company, venint altra vegada en socors nostre, explicà que bramava en caure sobre les roques. Em sembla que algun de nosaltres tenia la sospita que el torrent havia d'ésser molt covard, per a fer tant de soroll per tan poca cosa. Un torrent amb més valentia -pensàvem- havia d'anar i venir sobre les roques sense dir pruna. Un torrent que bramava a cada cop sobre les roques, el judicàvem, nosaltres, un torrent pobre d'esperit. Però el professor estava completament satisfet, i continuà preguntant:

-¿Qui hi vivia, al bosc, a més a més de la donzella?

-Ocells, senyor.

-Sí, en aquest bosc hi havia ocells. I què més?

Els ocells havien acabat amb les nostres idees, semblava.

-Apa, anem-hi. ¿Com se'n diu, d'aquestes bèsties, amb cues llargues, que s'enfilen pels arbres'?

Ens quedàrem pensant una estona, i un va dir:

-Gats.

Altra errada. El poeta res no havia dit de gats. «-Esquirols», volia, el mestre, que diguéssim. No recordo gaires més detalls d'aquest bosc. Sols recordo que es parlava també del cel. En els punts on els arbres feien espai, es podia, mirant a dalt, veure el cel, sobre un hom. Sovint hi havia núvols, al cel; i alguna vegada, si mal no recordo, la donzella va mullar-se.

M'he aturat al present incident perquè sembla resoldre'ns tota la qüestió del paisatge a la literatura. Mai no he pogut, ni puc avui, comprendre per què el que havia dit el primer xicot no era prou. Amb tota la deferència deguda a un poeta, quisvulla que sigui, no es pot deixar de reconèixer que aquest bosc era (i no podia ésser d'altra faisó) com tots els boscos.

Jo bé podria descriure't, amic llegidor, la Selva Negra, amb tots els ets i uts; podria traduir-te Hebel, el poeta de la Selva Negra; podria omplir força pàgines sobre les seves rocoses goles, ses valls somrients, sos vessants coberts de pins, ses cimes coronades de roques, sos escumosos rierols (que l'enginyós alemany no ha condemnat a relliscar respectablement per canals de fusta o altres menes de conductes civilitzats), ses blanques viles i ses masies isolades; però em sembla que passaries per alt aquestes pàgines. Si fossis curós dels petits detalls, o bastant de bona fe per a no passar-los per alt, després del que resta dit no faria sinó donar-te una impressió que molt millor trobaries resumida en les paraules senzilles d'una guia:

«Un districte pintoresc i muntanyós, limitat al sud i l'oest per la planúria del Rin, vers el qual descendeixen sos afluents ràpids. La seva composició geològica consisteix principalment en pedra de sorra i granit. Els seus turons són coberts d'arbredes extenses. És ben regat per nombrosos rierols, i les seves valls populoses són fèrtils i ben conreades. Els hostals són bons, però els vins del país han d'ésser usats pels estrangers amb discreció.»

CAPÍTOL VI

Per què vàrem anar a Hannover. -Quelcom que es fa millor a l'estranger. -L'art de la discreta conversació estrangera, tal com és ensenyada a les escoles angleses. -Una vera història que ara es conta per primer cop. -El truc francès, segons és preparat per a gaudi dels nois anglesos. -Instints paternals de Harris. -El maneguer de camins considerat com un artista. -Patriotisme de George. -El que Harris hagué de fer. -Salvem la vida de Harris. -El cavall del pesseter, considerat com a crític.

Vàrem arribar a Hamburg després d'un viatge tranquil i sense esdeveniments. I des d'Hamburg

anàrem a Berlin per Hannover. No és, certament, el camí més recte. Solament puc explicar la nostra visita a Hannover com el negre de la rondalla explicava al magistrat el fet de trobar-se en el corral del rector:

-Sí, senyor: el que diu el policia és absolutament veritat. Jo era allí, senyor.

-Vol dir que confesseu. I ¿què hi fèieu, amb el sac? ¿Resar en el corral del rector Abraham, a les dotze de la nit?

-M'explicaré. He estat a casa el senyor Jordan amb un sac de melons, i el senyor Jordan fou molt amable amb mi i em va dir que passés.

-I què?

-Sí, senyor. El senyor Jordan és un home molt agradós. I després vàrem pendre seient i començarem xerra que xerra.

-Molt bé. Però el que volem saber és què fèieu al corral del rector.

-Sí, senyor: a això vinc. Era molt tard quan vaig deixar el senyor Jordan; i després em diguí jo mateix... diguí... dic: «-Ara salta amb el teu peu per davant, Ulisses: no sigui que tinguis un avalot amb la vella.» És una dona molt parladora, senyor, molt parladora.

-Bo, deixem-la anar. A la ciutat n'hi ha moltes, de dones parladores, a més a més de la vostra. La casa del rector Abraham és a mitja milla de camí de casa mister Jordan a casa vostra: ¿com anàreu a raure allí?

-Això és el que vaig a explicar, senyor.

-Me n'alegro. Vejam com aneu a fer-ho.

-Penso que he fet una digressió.

...Un xic, em sembla, que en fem, de digressions, nosaltres.

De primer antuvi, la ciutat de Hannover ens sembla una ciutat sense interès; però aquest va despertant-nos de mica en mica. Realment hi ha dues ciutats: un lloc de carrers amb edificis moderns, amples, amb bells jardins, al costat d'una ciutat del segle XVI, amb cases velles de fusta, les cobertes i balcons de les quals sobresurten en els estrets carrerons; on, a través dels baixos portals, s'atalaien patis amb galeries que un temps devien omplir les tropes i devien ésser bloquejats pels cotxes sorollosos que esperaven son propietari, un ric negociant, i sa plàcida i grossa *frau*, però en els quals ara els nens i les gallines fan corredisses a plaer, mentre sobre els balcons tallats pengen fosques robes a eixugar.

Una singular atmosfera anglesa sura per Hannover, principalment els diumenges, en què les botigues tancades i les campanes voltant donen idea d'un Londres amb més sol.

No era pas jo sol que sentia, els diumenges, aquest ambient britànic (car llavors podia haver-lo cregut cosa d'imaginació): fins i tot George va adonar-se'n. En tornar d'una petita excursió, Harris i jo, amb els nostres cigars d'havent dinat, el trobàrem dormitant pacíficament en el més còmode silló de la sala.

-Al cap i a la fi- digué George -hi ha quelcom, en el diumenge britànic, que posseeix a l'home que duu a les venes sang anglesa. Jo sentiria que desaparegués, digui el que vulgui la generació futura.

Nosaltres seguèrem als extrems de l'ample canapé. Hem sentit a dir que hom ha d'anar a Hannover per a aprendre alemany. Hi ha, però, el desavantatge que en sortir d'aquella petita província ningú no entén aquest millor alemany, i així cal triar entre parlar un bon alemany i romandre a Hannover, o parlar un dolent alemany i poder viatjar per tot Alemanya.

Alemanya, que de tant temps és dividida en dotze principats, té la dissort de posseir nombrosa varietat de dialectes.

Als alemanys de Posen que desitgen conversar amb naturals de Wurtemberg els cal usar sovint el francès i l'anglès. Les noies que han rebut educació a Westfalia, sorprenen i decepcionen llurs pares en no ésser-los a elles possible de comprendre una paraula en Mechlenberg. Un estranger de parla anglesa es trobarà igualment desconcertat entre la gent de Yorkshire o als confins de Whitechapel, però no seran més enllà de quatre els casos. A través d'Alemanya, no és solament entre la gent del camp i en les classes baixes, que es conreen els dialectes: cada província té realment sa llengua pròpia, que conserva amatent i en la qual posa son orgull. Un bavarès culte admetrà que, acadèmicament parlant,

l'alemany del Nord és correcte; però restarà parlant l'alemany del Sud i ensenyant-lo a sos fills.

En el que resta de segle penso que l'Alemanya resoldrà sa dificultat de l'assumpte de la llengua parlant anglès. Tots el nois i noies de ciutat el parlen. Si la pronunciació anglesa fos menys arbitrària, sens dubte que dins de no gaires anys, relativament parlant, es faria la llengua universal. Tots els estrangers convenen que, gramàticament, és la llengua més fàcil d'aprendre. Un alemany, comparant-la amb la seva pròpia, en què cada paraula a cada oració és governada per quatre distintes i separades regles, diu a un hom que l'anglès no té gramàtica. I molts anglesos sembla que han arribat a la mateixa conclusió. Erren, però. Realment hi ha gramàtica anglesa, i un d'aquests dies reconeixeran el fet les nostres escoles, i amb ella seran educats els nostres fills, penetrant potser fins als nostres cercles polítics i literaris. Actualment som abocats a convenir amb els estrangers també. La pronunciació anglesa és la gran dificultat. La gramotologia anglesa sembla talment inventada per disfressar la pronunciació. És un bon acudit per a avançar-se a la presumpció de fàcilment gaudir-la l'estranger. De no ésser així, amb un any la dominaria.

A Alemanya hi ha un mètode d'ensenyança diferent del nostre, i així s'esdevé que, en deixar el *Gymnasium* o Institut els alumnes als quinze anys, parlen i entenen la llengua que aprengueren. A Anglaterra tenim un mètode que, per obtenir el resultat menor amb les majors despeses de temps i de diners, no té parell. Un noi anglès que hagi passat per una bona escola de la classe mitjana d'Anglaterra, pot parlar amb un francès, a poc a poc i amb dificultats, sobre el jardí i la tia; conversació que fastiguejarà cosa de no dir a qui no tingui tia ni jardí. Si fos una exeepció notable, potser que també parlés de l'hora o fes algunes observacions preparades sobre el temps. Podria repetir de memòria, sens dubte, una bona quantitat de verbs irregulars; sols que pocs francesos tenen paciència per a escoltar llurs propis verbs irregulars recitats per nois anglesos. De la mateixa manera, potser que recordi un selecte recull de modismes francesos grotescament barrejats de faisó que cap francès modern no ha escoltat mai, ni els entén ni els escolta. L'explicació es troba en el fet que, en nou dels deu casos, el nostre escolar ha après francès pel mètode de Ahn.

La història d'aquest famós mètode és notable i mereixedora d'ésser coneguda. El llibre fou escrit originàriament per un enginyós francès que estigué alguns anys a Anglaterra i volgué fer-ne broma. Intentava que fos una sàtira sobre el poder de conversació de la societat anglesa. Des d'aquest punt d'obir, era bo de debò. El va sotmetre a una casa editorial de Londres; i el director, home astut, el llegí de cap a peus i el retornà a l'autor.

-El vostre llibre- va dir-li -és molt enginyós. Jo he rigut fins que em saltaren llàgrimes-

-Em complau força, el que em dieu- respongué el francès. -He procurat d'ésser sincer sense arribat a l'ofensa innecessària.

-És molt divertit- replicà l'editor. -I, malgrat això, de publicar-lo com a cosa de broma, em sembla que no assoliria èxit.

L'autor restà lassat;

-El seu humor- seguí l'altre -seria considerat com mancat de naturalitat i com a extravagant. Divertirà els homes intel·ligents; però, des del punt d'obir del negoci, aquesta petita part del públic no mereix ésser considerada. Però tinc una idea...- I girà els ulls per tots indrets, per assegurar-se que no hi havia ningú que els escoltés; i, inclinant el cap, baixà la veu com un murmuri. -La meva idea és de publicar-lo seriosament, com un treball per a ús de les escoles.

L'autor restà ara d'allò més admirat, i sense paraules.

-Jo conec bé el que són els mestres d'escola anglesos- digué l'editor. -Aquest llibre els ha de complaure. Encaixarà exactament en llurs mètodes. Res es podria descobrir de més ximple ni més inútil per l'ensenyança. Es xuclaran els llavis de gust en veure'l com una papallona s'asseca ennegrint-se.

L'autor, sacrificant l'art a la golafreia, hi consentí. Canviaren el llibre i hi afegiren vocabulari, deixant la resta com estava. El resultat és ben conegut de tots els escolars. A un li ha arribat a ésser l'ajut de l'educació filològica anglesa. Si avui no serva la seva ubiqüitat és perquè ha estat inventat quelcom encara més inútil per a l'objecte. Perquè no fos que, malgrat tot, el deixeble recollís una espurna de francès amb el mètode d'Ahn, el mètode d'educació britànica l'entrebanca encara més amb l'ajut del que és «professor del país», segons prospecte, i que generalment és un francès de Bèlgica; una digníssima persona, sens dubte, que pot entendre i parlar sa llengua amb bastant de facilitat. Heu's aquí sos títols. Un home verament notable per la seva inhabilitat per a ensenyar res a ningú. Sembla haver estat escollit per a joia dels deixebles, més que no pas per a instrucció. És sempre una figura còmica. Cap francès d'aspecte digne es contracta a les escoles angleses. Si posseeix unas quantes qualitats inofensives, calculades per produir la rialla, tant més l'estimen sos directors. Els

deixebles el miren, naturalment, com un xisto animat. Les dues o quatre hores que es perden deliberadament en aquesta vella farsa, les desitgen els nois com un intermèdi en llur quotidiana vida. I després, en dur orgullosament un pare son fill i hereu a Dieppe, simplement per descobrir que el noi no sap prou per demanar un cotxe, el pare no acusa el sistema, sinó sa víctima innocent.

Em limito al francès, per ésser aquest l'únic idioma que nosaltres intentem sempre de fer aprendre al jovent. Que un noi anglès parlés alemany, no fóra mirat com a patriòtic. Mai no he comprès per què perdem el temps volent ensenyar francès amb aquest mètode. Una perfecta ignorància d'una llengua és respectable; però decantant als periodistes grotescos i a les dones novel·listes, per als quals esdevé cosa de necessitat, aquest barrejat pintoresc que en diem francès i del qual estem tan orgullosos, només serveix per a posar-nos en ridícul.

A l'escola alemanya el mètode és una mica diferent. Es dedica una hora diària al mateix idioma, amb la idea de no donar temps al deixeble perquè obli, en arribar a una lliçó, el que va aprendre a l'anterior. La idea és, doncs, que aprengui. No se li dóna un estranger ridícul. La llengua que es desitja és ensenyada per un mestre alemany que la coneix per dintre i per fora tan perfectament com coneix la seva. Pot ser que son sistema no proporcioni al noi alemany aqueixa perfecció d'accent estranger per la qual el turista britànic és reconegut ça com lla. Però en té d'altres, d'aventatges. Els deixebles no diuen, de llurs mestres, *menja-granotes* o *salsitxes* (1) ni preparen per a l'hora de francès o anglès una exposició d'enginy casolà. Seuen, i per propi acord tracten d'aprendre la llengua estrangera amb la menor molèstia possible per als que els ensenyen. En deixar l'escola poden parlar, no solament sobre «son jardí», o «sa tia», o «son ganivet», sino sobre política europea, història, Shakespeare o temes musicals, segons vingui la conversa.

Mirant els alemanys des del punt d'obrir anglosaxò, és possible que trobi, en el transcurs d'aquest llibre, ocasió de criticar-los; però, altrament, molt hi ha que nosaltres podem aprendre d'ells i en la qüestió del sentit comú aplicat a l'educació en general, ens poden donar noranta nou a cent i ens poden guanyar amb una mà.

* * *

El bell bosc d'Eilenrede limita Hannover pel sud i l'oest, i hi va ocórrer un drama en el qual Harris prengué la part preeminent.

Anàvem amb les nostres màquines pel bosc, dilluns a la tarda, en companyia de molts altres ciclistes; deport que tan plau als naturals del país, les belles tardes de sol, quan els seus viaranys en l'ombra són plens de gent joiosa i distreta. Hi havia una bella jove amb una màquina nova. Evidentment es tractava d'una novícia de la bicicleta, Hom s'adonava, per instint, que la noia necessitaria ajut d'un moment a l'altre; i Harris, amb la seva cavallerositat de consuetud, proposà d'anar prop de la jove. Harris, com de vegades ens explicà a George i a mi, té filles pròpies, o, millor dit, en té una, de filla, que, anant el temps, deixarà les rodes de la marxadora al jardí, esdevenint una graciosa noia; la qual cosa fa que, naturalment, Harris s'interessi per totes les noies gracioses fins a l'edat de trenta cinc anys, poc més o menys. Li recorden, segons diu, la seva llar.

Haviem anat en bicicleta cosa de dues milles, quan veiérem davant nostre, en el lloc on convergien cinc camins, un home amb davantal de cuir, regant-los. La mànega estava proveïda d'unes rodetes que giraven seguint els moviments de l'home, donant la idea d'un cuc gegant que, en agafar-lo l'home fortament pel coll amb les dues mans, apuntant ça per lla, llançava un gros raig d'aigua a raó de dos litres per segon,

-¡Com és millor, aquest mètode, que no pas el nostre!- observà Harris. Harris patia el mal crònic d'ésser molt sever amb totes les coses britàniques. -¡Quant més senzill, més ràpid i més econòmic! Hom pot regar, per aquest procediment, en cinc minuts, una extensió de camí que amb el nostre groller i pesat carro es regaria en mitja hora.

George, que venia darrera meu en el tàndem, digué:

-Altrament, és un mètode amb el qual amb un petit descuit per part del maneguer, es pot regar un munt de persones amb prou menys temps del que aquesta gent necessita per a sortir-se del camí.

George, al contrari de Harris, és britànic fins als ossos. El recordo, una vegada, indignat patriòticament contra Harris per haver, dit, aquest, que Anglaterra devia introduir l'ús de la guillotina.

-És molt més polit- afegí Harris.

-Tant se me'n dóna!- digué George. -soc anglès, i la força em va prou bé.

-El nostre carro de l'aigua- digué George en l'ocasió present -pot tenir sos desavantatges, però a un

hom només n'hi pervé perill a les comes, fàcil d'evitar. Aquesta és una mena de màquina amb la qual poden perseguir-vos fins més enllà de la cantonada i del pati.

-M'encisa de veure'ls!- continuà Harris,- Què en són, de destres! He estat observant un maneguer en una de les places més concorregudes d'Estrasburg: ¡com cobria, de dit en dit, tot el terreny, sense mullar a un hom ni els cordills de les sabates! És meravellós, com calculen la distància! Tan matemàticament deixen arribar l'aigua als peus d'un hom, com la passen pel cap i cau just a l'entorn dels talons. Poden...

-Un moment!- cridà George.

-Què?- vaig preguntar jo.

I ell continuà:

-Vaig a baixar de la màquina i observar de darrera un arbre estant, la continuació d'aquest espectacle. Potser seran molt destres, com diu Harris; però, a aquest particular artista que tenim al davant, penso que li manca quelcom. Ja ha donat un bany a un gos, i ara està ocupat a regar un post de senyals. Vaig a esperar que acabi.

-No siguis ximplet, que no et mullarà- digué Harris.

-Precisament és del que vull assegurar-me.- I, saltant de la màquina, prengué posicions darrera un corpulent i esplendïd olm, tragué un pessic de tabac, i començà a omplir la pipa. Jo, no gaire satisfet d'arrossegar el tàndem tot sol, vaig baixar també, ajuntant-me a George, i deixant la màquina arrambada a un arbre. Harris cridà una mica, volent dir si érem una vergonya per a la nostra pàtria, i seguí via avall.

De cop i volta se sentí el crit anguniós d'una dona. Guaitant de darrera l'arbre, vàrem veure que procedia de la graciosa noia esmentada anteriorment, de la que ens havíem oblidat, amb la nostra distracció, del maneguer. Ella havia continuat ferma en sa màquina tot seguit, sota una pluja abundosa de la mànega de regar. Tota sorpresa, semblava dubtar si continuava amunt o girava rodes. Per moments esdevenia més i més mullada, mentre l'home de la mànega, potser cec, potser embriac, amb la major indiferència seguia fent ploure l'aigua al bell damunt de la noia. Una dotzena de crits l'avisaven de tots indrets.

La paternal naturalesa de Harris és commogué profundament, i féu el que, en el cas present, era el correcte. D'haver procedit en l'incident amb la sang freda i el seny desplegat de primer antuvi, hauria esdevingut l'heroi de la jornada, en lloc de com s'escaigué, havent de sortir comes ajudeu-me seguit de l'insult i l'amenaça.

Sense dubtar gens ni mica, baixà de la màquina, i, empaitant el maneguer, agafà l'aparell, torcent-lo vers l'home.

El que hauria d'haver fet, el que hauria fet tothom amb sentit comú al moment que tenia ses mans sobre la mànega, era tancar l'aixeta. Aleshores podria haver jugat amb el maneguer al *foot-ball*, o al *battledore*, o al *Shuttlecock*, com li hagués plagut. I els vint o trenta espectadors que s'haguessin avançat per ajudar-lo l'haurien aplaudit d'allò més. El seu pensament, tal com després va explicar-nos, fou treure la mànega de mans del boig i castigar-lo abocant-la sobre d'ell. El pensament del maneguer sembla que va ésser el mateix, retenint la màquina per mullar Harris. El resultat natural que s'esdevingué fou que entre tots dos, a tort i a dret remullaren d'allò més tothom que era prop d'ells fins a una distància de cinquanta metres, exceptuant-ne ells dos.

Un home enfurismat, massa mullat per a preocupar-se de res més que li pogués esdevenir, es ficà al camp, barrejant-se en la lluita. Entre tots tres començaren a batre el compàs amb la mànega. Apuntaven al cel, i l'aigua descendia sobre la gent a la manera d'una tempestat equinoccial; apuntaven avall, i l'aigua sortia en ràpid torrent fent botar el que agafava pels peus i doblegant el que agafava pel mig.

Cap de tots tres volia deixar la mànega. Cap dels tres pensà tampoc a tancar el corrent. Es podia dubtar si lluitàven amb alguna força primitiva de la naturalesa. En quaranta cinc segons, al dir de George, que tenia el rellotge a la mà, escombraren aquell cercle de tota ànima viva, llevat d'un gos que, rajant com una dona d'aigua, feia voltes i tombarelles, empaitat per la força de la mànega, tan aviat a la dreta, tan aviat a l'esquerra, i encara aconseguia de romandre un xic sobre les seves potes, lladrant reptadorament a allò que ell ben segur imaginava totes les fúries dels inferns desencadenades.

Tots els ciclistes abandonaren llurs màquines en terra, fugint bosc endins, com si els empaitessin. De darrera cada arbre atalaiava un cap ple d'ira i ple d'aigua.

A la fi fou arribat un home de sentit comú, que, desafiant tota cosa, arribà fins a la boca de regar on hi havia la clau, i tancà l'aixeta. De darrera trenta o quaranta arbres sortiren llavors altres tants éssers humans, fent cada un el seu retret.

De primer antuvi vaig començar de dubtar què fóra més útil, si una escala de mà o bé un cove, per a dur a l'hotel les restes de Harris. La promtitud de George em sembla que salvà la vida de Harris en aquell embolic. Com que estava eixut, pogué arribar abans que els altres. Harris volia donar explicacions; però George li tallà la paraula.

-Té, puja i anem!- li digué donant-li la seva bicicleta. La gent no sap que anem plegats, i nosaltres servarem el secret. Anirem al teu entorn interposant-nos amb la gent. Marxa fent zig-zag, no sigui que engeguin trets.

Jo voldria que aquest llibre fos un estricte record del que s'escaigué, sense ésser desfigurats per la menor exageració. He llegit aquesta descripció a Harris perquè no hi hagués sinó la nua narració dels fets. Harris sosté que no hi hagué tant. Admet que una o dues persones pogueren ésser mullades. Li he dit que, per tal de fer la prova, jo li apuntaria amb una mànega de regar a la distància de vint-i-cinc metres, i després em diria si el mot escaient és *mullades*. Però mai no ha acceptat la prova.

Diu també que potser no hi havia més de mitja dotzena de persones al bullit, i que allò de quaranta és una ridícula afirmació. Li he dit que podríem retornar a Hannover i reconstruir l'escena; però tampoc no ha pas acceptat la proposició. Per tant, sostinc que la meua narració és vera i restringida, i que la recorden avui per avui, segurament amb amargura, molts hannoverians.

* * *

Aquella mateixa nit deixàrem Hannover, i arribàrem a Berlin a l'hora de sopar i fer una passejada.

Berlin és una ciutat que deixa a un hom despagat. El seu centre de moviment, els seus suburbis sense vida, sa famosa via Unter-den-Linden (un intent de combinar el carrer Oxford, de Londres, amb els camps Elisis, de París) no produeix gaire impressió, per ésser massa ampla relativament a la llargada. Els seus graciosos i encisadors teatres, on la presentació i les decoracions són menyspreades pel treball artístic, i on les nombroses representacions consecutives d'una obra no són acostumades, car, en assolir una l'èxit major, és representada freqüentment, però mai consecutivament (per la qual cosa a Berlin poden veure's en una setmana set obres distintes); amb son teatre de l'Òpera (no gaire digne d'òpera) els seus dos *music-halls*, vulgars i comuns, mal guarnits i massa grans per a ésser còmodes.

El temps de major concurrència als cafès i restaurants de Berlin és de la mitja nit a les tres de matinada. Però la major part de la gent que hi va són llevats fins a les set. I una de dues: el berlinès ha resolt el problema de la vida moderna de viure sense dormir, o, com Carlyle, deu estar desitjant l'eternitat.

Per mi puc dir que no conec altra ciutat que tingui vida a tan altes hores, fora de San Petersburg. Però la ciutat de Sant Petersburg no s'aixeca de matí. San Petersburg és costum d'anar-hi, als *music-halls*, després dels teatres (i compteu que mitja hora ja es triga d'arribar amb un ràpit trineu), i no començant aquells fins a les dotze ben tocades. A les quatre del matí cal obrir-se pas pel Neva, materialment a la força, entre els vianants. Els trens més concorreguts són els que surten a les cinc del matí. Aquests eviten als russos el treball de llevar-se de bon matí. Es diu als amics «Bona nit!» i havent sopat, es va a l'estació sense fer nosa als de casa.

Postdam, el Versailles de Berlin, és una bella petita ciutat voltada de boscos i de llacs. Ací, en les ombrívols avingudes del seu parc extens de Sans-Souci, és fàcil imaginar el magre Frederic, amb aquell seu dificultós alenar, fent passejades en companyia del Voltaire dels aguts acudits.

Seguint el meu consell, Harris i George consentiren a no romandre gaire temps a Berlin i seguir la nostra via a Dresde. La major part de les coses que Berlin pot mostrar poden veure's a qualsevulla altra part, i decidírem de conformar-nos amb una passejada en cotxe per la ciutat.

El porter de l'hotel ens va fer conèixer el conductor d'un *droschki*, amb el qual podríem veure tot el que fos digne en el menys temps possible, segons ens assegurava.

L'home aquell, que vingué a recollir-nos a les nou del matí, era tot el que podia desitjar-se. Era intel·ligent, viu i ben informat de tot. El seu alemany era fàcil d'entendre, i sabia un xic d'anglès per a suplir els mots que no compenguéssim.

En l'home aquell no hi vàrem trobar defecte. Però el seu cavall era la més antipàtica de les bèsties darrera de les quals he anat. Així que ens va veure ens va agafar mania.

Jo vaig ésser el primer a sortir de l'hotel. El cavall girà la testa, esguardant-me de cap a peus amb un ull fred i vidriós. Després mirà a un altre cavall, amic seu, que hi havia algunes passes endavant. I jo sé el que va dir-li, perquè tenia un cap expressiu i no va fer el més petit intent per disfressar son pensament.

-Quines coses més estranyes es veuen, a l'estiu: oi?- li digué.

George em seguia, i restà darrera meu. El cavall girà el cap a esguardar novament. Mai no he conegut cap cavall que pogués girar-se com aquell. Jo he vist una girafa que sorprenia amb els seus exercicis de coll; però aquest era com el somni d'un hom després d'un dia polsós a Ascot, seguit d'un àpat amb sis antics companys. Si jo hagués vist els seus ulls esguardant-me per entre les cames davanteres, segurament no m'hauria sorprès gens ni mica. Semblava més divertit encara amb George que no pas amb mi. I, altre cop tornant vers son amic, va dir-li:

-Extraordinari: oi? Suposo que deu haver-hi llocs que es dediquen a conrear aquesta mena d'homes.- I després començà a retòrcer el coll per empassar-se les mosques que s'aturaven a son muscle esquerre. A mi m'acudí el pensament de si hauria perdut sa mare de molt petit i hauria sigut criat per algun gat.

George i jo muntàrem al cotxe i seguérem esperant Harris, que vingué un xic després. Em semblà que anava bastant ben presentat. Portava un vestit de franel·la blanca, de calces curtes, que s'havia encarregat expressament per anar en bicicleta els dies calorosos. El seu capell potser se sortia una mica del costum, però li esqueia per resguardar-se del sol.

El cavall va mirar-se'l i va exclamar:

-Gott in Himmel! (Déu del Cel!).- Cap cavall ho hauria dit tan clar. I es llançà a córrer per Friedrich-Strasse, deixant Harris i el cotxer de peus a l'acera.

El seu amo el cridà perquè tornés; però ell no va fer-ne gens de cas. Corregueren darrera nostre i ens assoliren a la cantonada de Dorotheen-Strasse. El cotxer va dir quelcom, de pressa i excitat, al cavall, que no vaig poder comprendre; però m'arribaren unes frases com aquestes:

-¿Què no et sembla qué m'haig de guanyar la vida d'alguna manera? ¿Què t'havien demanat opinió? Tu rai! Mentre tinguis per jalar, mala bèstia!

El cavall tallà la conversa girant la cantonada, tot rondinant, si fa o no fa:

-Apa, doncs, i prou de xarreta. Acabem aviat amb això, i mirem de no anar per carrers massa vistos mentre portem aquests espantaocells.

En arribar a l'altra part de Brandenburger Tor, el nostre cotxer nuà els ramals al fuet, saltà a terra, i vingué per donar-nos explicacions. Indicant-nos Tiergarten, es posà tot seguit a parlar-nos del Reichstag, informant-nos de l'alçada exacta de l'edifici, longitud i amplària, a la faisó d'una guia.

Després es referí, a la porta: ens digué que era feta amb pedra sorrenca, a imitació del Properleer d'Atenes.

De cop i volta, el cavall, que havia estat entretingut llepant-se les cames, girà el cap; però no va dir res: solament mirava. El cotxer reprengué sa explicació nerviosament, dient ara que la porta aquella era imitació del Propeyedeliar.

El cavall tirà Linden amunt, i res no podia dissuadir-lo de no anar-hi. El seu amo li ho reprotxava, però ell seguia trotant. Amb el gest que féu tot caminant, em semblà que volia dir:

-Ja n'hi ha prou, que hagin vist la porta. Prou d'explicacions, que tu no saps de què va; i, encara que ho sabessis, ells no t'havien d'entendre, parlant alemany.

Seguírem així per tot el Linden. El cavall s'avenia a romandre quiet a estones per tal que poguéssim mirar bé a dreta i esquerra i oir els noms del que veïem. Però res més que els noms: tota explicació o descripció la tallava pel senzill procediment de posar-se a caminar.

-El que volen, aquests poca-soltes- semblava dir-se, -és tornar a llur país i contar que han vist aquestes coses; Si per cas jo no els fes justícia, i ells fossin més intel·ligents del que sembla, poden informar-se millor que no pas servint-se d'aquest boig vell del meu amo, que tot ho treu de la Guia. ¿A qui pot interessar, de saber l'alçada d'una torre? Al cap de cinc minuts d'oïr-ho, un hom no se'n recorda, i si se'n recorda és perquè no té res més al cervell. El que fan és fastiguejar-me amb llurs parleries. Vejam per què no havia de cuitar, i ens en aniríem tots a dinar!

Ben pensat, no estic gaire segur que aquella bèstia de l'ull fred i vidriós no tingués bon sentit. Del

que estic segur és que molts dies m'hauria complagut si ell hi hagués mitjançat. Però un hom, sovint, no gaudeix el bé que se li fa avinent, i nosaltres maleïrem, de moment, aquella bèstia en lloc de regradar-la.

(1) Els nois anglesos diuen "menja-granotes" als francesos en general, per la manca de costum de menjar aquesta bestiola, i atribuir als francesos una complaença gran a menjar sopa de granotes. Diuen "salsitxes" als alemanys per la gran exportació que Alemanya envia de salsitxes. (Nota del traductor)

CAPÍTOL VII

George, estranyat. -L'amor a l'ordre, dels alemanys. -«La banda dels Ocells Negres de Schwarzwald, donarà concert a les set». -El gos de porcel·lana.- La seva superioritat sobre tots els altres gossos. - L'alemany i el sistema solar. -Un pulcre país. -La vall com devia ésser segons el pensament alemany. - Com corren les aigües a Alemanya. -La vergonya de Dresde. -Harris fa un passatemps que no és ben capit. -George i la seva tia. -George, un coixí i tres dametes.

En un lloc entre Berlin i Dresde, George, que havia romàs atalaiant atentament per la finestreta durant l'últim quart d'hora, demanà:

-¿Per què a Alemanya és costum de posar els bussons del correu penjats als arbres? ¿Per què no els posen, com fem nosaltres, a la porta de casa? De mi puc dir que m'empiparia molt haver de pujar a un arbre per arregar les meves cartes. Altrament, perjudica el carter. Ultra ésser ben cansat per a un hom que estigui gras, ha d'esdevenir un perill arregar-les a les nits ventoses. Almenys, si han de posar-los als arbres, ¿per què no els col·loquen baix? ¿per què penjar-los a les branques més altes?- I, amb un nou acudit, seguí dient: -Potser judico malament el país: amb seguretat que els alemanys, que ens avancen en tantes coses, han perfeccionat un correu de coloms missatgers. Però, encara així, no puc estar-me de pensar que, essent tan aciençats aquests coloms, podien acostumar-los a deixar les cartes un xic més prop de terra. Arregar-les d'on són deu ésser una feina difícil a l'alemany de mitjana edat.

Jo, seguint son esguard per la finestreta, li diguí:

-Això no són pas bussons: són nius d'ocells. Cal comprendre aquesta nació. L'alemany ama els ocells polits. Un ocell abandonat a si mateix fa son niu ça i lla, i aleshores no esdevenen decoratius, segons el concepte particular de decoració. Els ocells no l'haurien pas pintat d'enlloc, ni posat cap figureta de guix a prop, ni solament una bandera. Un cop acabat el niu, l'ocell segueix sa vida fora d'ell, i va llançant coses sobre l'herba: branquetes, bocins de cucs; tota mena de components que troba. No sap de polideses. Galanteja la dona, la renya; alimenta sos fills, tot completament en públic. L'alemany, s'escarota, i diu a l'ocell: -M'agrades per moltes coses. Em plau de mirar-te, d'oír-te cantar; però no em plauen les teves maneres. Té aquesta capseta, i deixa les teves escombraries dintre, on jo no les pugui veure. Surt així que vulguis cantar, però els teus afers íntims reserva'ls per a l'interior de la caps. Estigues-hi i no facis malbé el jardí.

A Alemanya es respira amor a l'ordre, amb l'aire. A Alemanya els nens de pit baten llur temps amb el bergansí, i l'ocell alemany ha arribat a preferir la caps i tenir en menyspreu els pocs vagabunds incivilitzats que romanen construint llurs nius als arbres. Amb el temps, cada ocell alemany tindrà son lloc propi al chor. L'ur variat i promiscuós refilet, hom pensa que esdevé irritant al perfecte alemany. És un cantar sense mètode; i l'alemany, amant de la música, l'organitzarà. Algun gros ocell, de pap respectable, serà ensinistrat per dirigir; i, en compte de perdre's al bosc a les quatre del matí, cantarà en un jardí on es despatxa cervesa, a l'hora anunciada i acompanyat d'un piano. L'ambient aquest fa via així.

A l'alemany li plau la naturalesa, però la seva idea de la naturalesa és una arpa glorificada a l'estil de Gal·les. Es pren força interès pel seu jardí. Planta set rosers a la part nord i set a la part sud; i, si tots no creixen d'iguals dimensions i forma, es capfica tant que a la nit no pot adormir-se. Cada flor la nua a un pal. Això perjudica la visualitat de la flor; però ell té la satisfacció de saber que la flor és allí i que es porta bé. El llac és recobert de zinc, i un cop a la setmana se l'emporta a la cuina i el renta. Al bell mig matemàtic del jardí, que de vegades és tan gran com una tovallola, amonjoiat amb ferro, hi posa un gos de porcel·lana. Els alemanys són molt aficionats als gossos, però generalment els prefereixen de porcel·lana. El gos de porcel·lana mai no fa forats al jardí per enterrar ossos, ni mai no desordena un massís de flors amb les potes de darrera. Des del punt d'obir alemany, és el gos ideal. Roman on se'l deixa i mai no és on no se'l vol. Se'l pot tenir a tot arreu, segons s'indiqui al «Kennel-Club», o pot

deixar-se anar la fantasia i tenir-lo al grat d'una originalitat. Amb ell hom va més enllà d'educar-lo. En porcel·lana es pot tenir un gos blau o de color de rosa: fins i tot pot tenir-se un gos amb dos caps.

A certa data fixa de la tardor, l'alemany posa els pals i cordills a les flors, i les cobreix amb una catifa xinesa; i a una certa data fixa de la primavera les descobreix, deixant-les com eren. Si es tractés d'una excepcional tardor o una excepcional primavera, tant pitjor per a les plantes. Cap alemany permetrà que els seus costums siguin entrebancats per cosa tan ingovernable com el sistema solar. Impossibilitat de dominar-lo, el deixa de costat.

Entre els arbres, el favorit de l'alemany és l'àlber. Altres països desordenats poden cantar els encisos de l'aspre roure, l'esbarjós castanyer i l'olm balandrejant. A l'alemany, tots aquests arbres amb llurs salvatges i desordenades maneres, li són de mal veure. L'àlber creix on es planta i tal com es planta; no té aspres idees pròpies, que no li escauen; no li cal balandrejar-se ni estendre's; creix recte i dret, talment com ha de créixer un arbre alemany. I per això, de mica en mica, Alemanya arrenca tots els altres arbres i planta àlbers en llurs llocs.

A l'alemany li plau el camp, però el prefereix tal com la dama de la rondalla pensà que li agradaria més el bon salvatge més vestit. Li plau de passejar pel bosc... i trobar un restaurant. Altrament, els viaranys no han d'ésser massa en rampa. Li caldria un canal, però enrajolat, per a dessecar-lo i rentar-lo; i a cada vint metres reclama un seient per a descansar i eixugar-se el front, car per a l'alemany, seure sobre l'herba fóra un somni com per a un bisbe anglès fer tombarelles per One Tree Hill.

Li plau la visualitat de dalt de la muntanya estant, però li agrada de trobar allí un rètol sobre una pedra dient-li el que ha de mirar, i una taula i un banc, en el qual pugui seure per beure un xop i fer-se el *belegte semmel*, que ha tingut bona cura de dur amb ell. Si, demés, pot trobar un avís policíac col·locat a un arbre i en el qual se li prohibeix de fer tal cosa, això li és com una sensació de comoditat i seguretat.

L'alemany no és, altrament, enemic del panorama rústec, mentre no sigui massa rústec. Si el veu massa rústec, aleshores comença a treballar per polir-lo. Recordo que als voltants de Dresde vaig descobrir una estreta i pintoresca vall que conduïa vers l'Elba. El sinuós camí era a la vora d'un torrent, el qual, cosa d'una milla, corria escumejant sobre les roques i entre riberes de boscatge. Jo anava tot corprès, fins a trobar en un revolt una colla d'un centenar de treballadors ocupats en reparar la vall i donar al corrent un caient respectable. Totes les pedres que entrebancaven el curs de l'aigua, les recollien curosament i se les emportaven a carretades. Les riberes les recobrien amb rajola i ciment. Els arbres que s'inclinaven a llur vora, les parres i plantes afiladisses, les arrencaven o podaven. Una mica més avant vaig veure com allí era l'obra acabada: la vall, com devia ésser segons el pensament alemany.

L'aigua relliscava, ací, peresosament per un canal regular i pla, afinat amb grava, entre dos murs coronats amb cavallets de pedra. A cada cent metres vessava suaument per tres plataformes baixes de fusta. A tots dos costats havia estat aclarit el terreny, i, a distàncies regulars, s'havien plantat àlbers. Cada renou o rebrot, era protegit per un escut de vímets i una vareta de ferro. L'esperança del municipi d'aquella vall era d'acabar, als dos anys, les obres en tota sa llargària i deixar-ho tot segons la naturalesa alemanya, polida amb ordre. Hi haurà un banc a cada cinquanta metres; un avís de la policia a cada cent; un restaurant a cada mitja milla.

Des del Memel al Rin, fan el mateix. Estan polint el camp. Recordo perfectament de Wehrthal, que era, a son temps, el barranc més romàntic que hi havia a la Selva Negra. La darrera vegada que m'hi vaig passejar, hi havia acampats alguns centenars de treballadors italians fent obres, ardidament, per endegar el riu Wehr pel camí que li esqueia, ací posant rajoles, allà barrinant les roques i fent escales de ciment perquè vessés per ells i fes son viatge sòbriament i sense avalotar.

A Alemanya no es diuen nimietats sobre els entrebancs de la naturalesa. A Alemanya la naturalesa ha de fer bondat i no donar dolents exemples a la canalla. Un poeta alemany, veient caure les aigües, com Southey les descriu amb una mica d'inexactitud, al Lodore, s'estranyaria d'haver d'aturar-se a escriure versos sobre el fet: més aviat correria, comes ajudeu-me, per denunciar-ho a la policia. Aleshores l'escumejar de les aigües fóra cosa de curta durada.

-Vejam, vejam, què vol dir, això!- diria a les aigües la veu severa de l'autoritat alemanya. -Això no ho podem permetre. ¿És a dir que no podeu baixar sense avalotar així? On creieu que sou?

I el municipi alemany proveiria les aigües de canonades de zinc i obis de fusta i una escala de cargol, i les ensenyaria a baixar com pertoca a l'estil alemany.

N'és ben bé, de polida, aquesta Alemanya!

* * *

Vàrem arribar a Dresde en dimecres al vespre, i hi romanguérem fins passat el diumenge.

Comptant amb tota mena de consideracions, Dresde és la ciutat més atractívola d'Alemanya. Però és una ciutat per a viure-hi d'estada, més bé que visitar-la en viatge. Sos museus i galeries, sos palaus i jardins, sos formosos i històricament rics voltants poden oferir gaudi tot un hivern, però maregen en una setmana. No té pas l'alegria de París o Viena, que de cop i volta s'esvaeix. Sos encisos són més fortament alemanys i més perdurables. És la Meca del músic; Per cinc xílings hom pot comprar una butaca al teatre de l'Òpera, i amb ella s'adquireix la ferma inclinació a mai més pendre's el fàstic de seure en cap representació d'òpera de cap teatre francès, anglès o americà.

* * *

La principal vergonya de Dresde és encara, d'aleshores, a l'entorn de la figura d'August *el Fort* («el pecador», com sempre l'anomenava Carlyle), del qual diu la veu del poble que turmentà l'Europa amb més de mil criatures. Els castells on empresonava aquesta i l'altra coneguda (entre els quals encara avui es mostren els estrets salons on es corsecà i morí la pobra senyora que passà quaranta anys sospirant per una millor recompensa); els castells, vergonyosos per aquest o l'altre fet infamant que jauen escampats com els ossos en un camp de batalla (i les històries en llur major part, que us contarà el guia) són de tal mena, que el jove educat a l'*alemanya* faria millor de no anar-hi.

El seu retrat, de dimensions naturals, penja al magnífic *Zwinger* que construí com a circ per a lluita de bèsties feres quan la gent estigué fastiguejada de tenir-les a la plaça del mercat: un home amb front d'escarabat, amb la cultura i gust que sovint acompanya l'animalitat. El modern Dresde li deu molt, indubtablement.

Però el que més crida l'atenció de l'estranger, a Dresde, són els tramvies elèctrics, colossals vehicles que creuen ràpids pels carrers amb una velocitat de deu a vint milles per hora, prenent les corbes i cantonades segons el costum d'un carreter irlandés. Tothom viatja en ells, llevat dels oficials, l'uniforme dels quals ho prohibeix. Les senyores, abillades amb vestits de *soirée* en anar a un ball o a l'Òpera, i els camàlics, amb llurs fardells, tots seuen l'un al costat de l'altre. Són tan per ells els carrers, que tot i tothom ha de cuitar a apartar-se'n. Si hom no se n'aparta i esdevingués que el trobessin amb vida en arregar-lo de terra, després, en tornar als sentits, és multat per haver-se posat al pas del tramvia.

Una tarda Harris se n'anà a fer una excursió tot sol. A la nit, mentre seiem escoltant la banda al Belvedere, Harris digué, de cop i volta:

-Aquests alemanys no tenen el sentit de l'humor.

-Per què ho dius?- li vaig preguntar.

-Per què? Perquè aquesta tarda he pujat a un tramvia elèctric. Com que volia veure la ciutat, he romàs de peus a la petita plataforma... ¿Com se'n diu, de la plataforma?

-La *Stehplatz*.

-Justament- exclamà Harris. -Bé: tots sabeu com els tramvies sacsegen un hom, i com s'ha de tenir cura dels revolts i de les parades i arrencades.

Jo vaig fer un gest afirmatiu.

-Hi havia mitja dotzena de persones a peu dret, allà. Jo reconec que no estic acostumat a estar-hi. El tramvia començà a córrer de sobte, i jo vaig recular, caient sobre un senyor gras que era justament al darrera, el qual no devia estar gaire afermat i va caure enrera contra un noi que duia una trompeta amb la seva funda de baieta verda. Ningú no va riure: ni l'home gras ni el noi de la trompeta. Restaren malhumorats. Estava per dir-los que ho sentia molt, que em perdonessin, quan, abans que jo trobés les paraules, el tramvia, sigui pel que sigui, va aturar-se sobtadament, i, naturalment, jo vaig caure cap endavant aplastant un vell de cabells blancs, que va mirar-me amb la severitat d'un catedràtic. Bé, doncs tampoc no va somriure: ni solament mogué un muscle de la cara.

-Potser anava distret- vaig dir jo.

-Però no hi anirien pas tots, de distrets; i compteu que, durant aquest viatge, dec haver caigut sobre cada un tres cops almenys. Es suposa que ells sabien el moment de les voltes i la direcció per a refermar-se. Jo era un estrany i, naturalment, portava desaventatge. La manera com vaig bellugar-me i balandrejar-me i perdre els peus en aquella plataforma, agafant-me cruelment a un i altre passatger, degué ésser verament còmica. No vull dir que sigui espectacle de primera classe, però hauria divertit molta gent. Aquests alemanys, però, sembla que no trobaven broma a la cosa. Estaven una mica

inquiets i res més. N'hi havia un, un home petit, que estava de peus i d'espatlles contra el fre. Vaig caure sobre d'ell cinc vegades (vaig comptar-les), i hom hauria esperat que a la quinta vegada hagués esclatat en una rialla. Doncs res d'això: semblava fastiguejat solament. Són tots massa seriosos, vaja!

* * *

George va tenir a Dresde, també, la seva aventura. Hi havia una botiga, prop d'Almark, en els aparadors de la qual es presentaven a la venda alguns coixins, baldament el propi negoci de la botiga fos d'objectes de cristall i porcel·lana. Els coixins semblaven ésser per via de prova. Eren ben bonics, brodats a mà sobre setí. Sovint passàvem per la botiga, i cada cop George s'aturava per examinar els coixins. Ens va dir que pensava que a la seva tia n'hi plauria un.

George, val a dir-ho, ha pensat molt en sa tia durant el nostre viatge. Li ha escrit una carta diàriament, i des de cada ciutat on ens hem aturat li ha enviat un obsequi. Penso que exagera una mica, i així li ho he dit mantes vegades. La seva tia trobarà altres persones que siguin també ties, i els contarà el que fa George; i el conjunt de ties serà desorganitzat i ingovernable. No m'avinc amb el model inversemblant de nebot que George representa. Però ell no vol pas atendre.

Succeí que dissabte ens va deixar ben dinats, dient que anava a la botiga per comprar un d'aquells coixins per a sa tia. Digué que no trigaria, i proposà que l'esperéssim;

Durant una bona estona vàrem esperar-lo, i, en tornar, vingué amb les mans buides i gest d'empipat. Nosaltres li demanàrem pel coixí, i va dir-nos que no l'havia pas comprat, car havia fet altre pensament, i que, altrament, potser la seva tia no tenia grans desigs d'un coixí. Pel que sembla, quelcom havia anat malament, i nosaltres volguérem fer-lo enraonar; però ell no es mostrà gaire comunicatiu. Les seves respostes, després de vint preguntes, eren cada cop més breus.

A la nit, en succeir que tots dos ens trobàrem sols, George retragué l'assumpte per si mateix, dient-me:

-Aquests alemanys són ben particulars, en moltes coses!

-Vols dir?

-Veureu. El coixí aquell que desitjava...

-Per a la vostra tia: oi?- vaig remarcar-li.

-Per què no?- respongué, empipat sobtadament: mai no he conegut cap hom tan susceptible en qüestions de la seva tia. -¿Per què no he d'enviar un coixí a la meva tia?

-No us exciteu. Jo no us faig objeccions. Jo respecto el vostre pensament.- I ell, apaivagant son cop de gènit, continuà:

-Hi havia quatre coixins a l'aparador, si recordeu: tots ells molt semblants, i marcats clarament amb vint marcs. Jo no dic que parli l'alemany correctament; però, en general, em faig entendre amb un petit esforç i puc arreplegar el sentit del que em diuen, mentre no enraonin massa. Doncs bé: vaig entrar a la botiga, i se m'encarà una noia (molt maca, per cert, i molt seriosa). Podria dir que era sòbria: no la mena de noia de la qual calia esperar tal cosa. Mai no me n'he dut semblant sorpresa, a la meva vida.

-Sorpresa? Per què?...

George sempre pensa que hom sap el final de la història que conta, quan ell tot just comença. Relata amb sistema enutjós.

-Sorprès del que s'ha esdevingut, del que us estic contant- va seguir George. -Ella, amb un lleu somris, em va preguntar què volia. Això ho vaig comprendre perfectament, sense cap errada. Vaig deixar al mostrador una moneda de vint marcs, i vaig dir-li:

«-Doni'm un coixí, si és servida». Ella restà mirant-me estranyada, tal com si li hagués demanat un matalàs de ploma. Vaig pensar que potser no ho havia oït, i vaig repetir-ho amb veu més forta. Si li hagués fet una broma (pessigar-li la barbata, per exemple), no s'hauria mostrat més indignada. Em va dir que anava equivocada; i, com que jo no gosava entrar en una llarga explicació, em vaig sentir entrebancat d'allò més. Li diguí que no veia l'equivocació, i, assenyalant-li la moneda de vint marcs, vaig repetir per tercera vegada que volia un coixí, un coixí de vint marcs. Aleshores va acostar-se una altra dameta de més edat, i la primera va traslladar-li lo que jo havia dit. Semblava molt excitada per l'assumpte. Aquesta segona noia no la volgué creure. Digué que jo no feia la cara d'ésser la mena d'home que desitjava un coixí; i, per assabentar-se bé, en preguntà ella mateixa:

-Ha dit vostè que desitja un coixí?

-Tres cops, ho he dit; i ho repetiré: desitjo un coixí:

I ella em va dir:

-Doncs no podem servir-lo.

Jo anava empipant-me. Si no hagués volgut el coixí, hauria sortit de la botiga tot seguit; però els coixins eren a l'aparador per a ésser venuts, evidentment. No podia comprendre per què no me n'havien de donar un. I vaig dir-los:

-Doncs me l'han de donar.

Aquesta és un frase senzilla, i la vaig dir resoltament.

Una tercera dameta va acostar-se. Jo crec que totes tres representaven la força total de la botiga. Aquesta tenia uns ulls espurnejants i un caient de descarada: un cap verd, diguem-ne. En qualque altra ocasió m'hauria plagut de trobar-la; però ara no aconseguí sinó empipar-me més i més. Jo no comprenia la necessitat de tres noies per a tan senzill negoci.

Les dues primeres varen explicar la cosa a la tercera; i, abans aquestes no foren a la meitat, la tercera xicota començà a fer brometa. Era d'aquesta mena de noies que fan burla de tot. Llavors totes tres es posaren a enraonar com a lloros, i a cada mitja dotzena de paraules em miraven; i, com més em miraven, més broma feia la tercera xicota, i totes tres reien com a beneïtes. Hom hauria cregut que jo era un *clown* donant una sessió privada. Quan la tercera noia pogué aguantar-se dreta, vingué cap a mi, i, tot bromejant, em digué:

-Si li donem, ¿fumarà al camp, vostè?

Jo no l'havia compresa exactament, i va repetir-me:

-En donar-li aqueix coixí, marxarà tot seguit?

Res més volia, i així li ho vaig fer avinent; però declarant que de cap manera me n'anava sense. Havia fet el determini d'endur-me'l, encara que hagués d'esperar-me tota la nit. Ella va ajuntar-se amb les altres. Vaig creure que anaven a donar-me el coixí, i tot estava llest. Però, ben al contrari, va passar la cosa més extraordinària. Les altres dues noies es posaren darrera aquella, i, totes tres, vinga fer broma, Déu sap per què; i varen donar-li una empenta cap a mi, i després, abans jo no m'adonés del que passava, posà les mans als meus muscles, s'estirà de puntetes i va petonejar-me. Després, cobrint-se la cara amb el davantal, començà a córrer seguida de la segona noia. L'altra va obrir la porta, tot esperant que me n'anés. Jo, tot confós, vaig sortir, deixant allí els meus vint marcs.

No vull dir que el petó m'hagi sentat malament, àdhuc no esperant-lo, realment: el que volia era el coixí. I no puc comprendre absolutament el que ha estat, i no em plauria tampoc de tornar a la botiga.

-Però... ¿què és el que vau demanar?- insistí jo.

-Un coixí.

-Això és el que volíeu: prou que ho sé. El que us pregunto és el mot alemany que heu dit.

-Un *kuss*.

-No teniu, doncs, per què exclamar-vos. És quelcom que pot confondre. Un *kuss* sona com si fos un coixí, però no ho és: és un petó; mentre que un *kissen* és un coixí. Vós haveu cónfós els mots, i n'hi ha d'altres que han fet com vós, abans. Jo no en sé gaire, d'aquestes coses; però vau demanar un petó de vint marcs, i, per la descripció que haveu fet de la noieta, pot pensar-se que el preu és raonable. De totes maneres, jo res no li diria, a Harris: si mal no recordo, ell també en té una, de tia.

George convingué que això era el més ben pensat.

CAPÍTOL VIII

Mister i Miss Jones, de Manchester -Els beneficis del cacau. -Una indirecta per a la Societat de la Pau. - La finestra, com a argument medieval -La distracció cristiana predilecta. -El llenguatge del guia. -Com reparar les malifetes del temps. -George prova uns xops.- La planeta del bevedor de cervesa alemanya. -Harris i jo ens decidim a fer una bona acció. -La mena corrent d'estàtues. -Harris i els seus amics. -Un

paradís sense cacera. -Les dones i les ciutats.

Anàvem a Praga i ens trobàvem esperant a la gran sala de l'estació de Dresde fins que poguéssim passar a l'andén. George, que havia anat a la taquilla, retornà amb una fera mirada i digué:

-Ho he vist!

-Què és el que haveu vist?

George estava molt excitat, i respongué, en forma que quasi no se l'entenia:

-És ací. Vénen tots dos per ací. Si us espereu els podreu veure pels vostres propis ulls. No és cap broma: són els autèntics.

Com és costum a l'època present, els periòdics portaven alguns paràgrafs més o menys seriosos sobre la serp marina, i jo vaig pensar per un moment si s'hi referia. Amb una mica de reflexió, recordant que ens trobàvem a Europa i a tres centes milles de la costa, vaig comprendre que no era possible. Abans no pogué fer-li cap més pregunta, va agafar-me pel braç i va dir-me:

-Mireu: vos sembla exagerat?

En girar el cap vaig veure el que suposo que mai no haurà vist cap anglès: el viatger anglès, acompanyat de la seva filla, segons és representat a l'estranger. Venien cap a nosaltres, en carn i ossos, a no ésser que estiguéssim somiant: eren vius i reals. L'anglès *milord* i l'anglesa *miss*, talment com, anys i més anys, han estat pintats en els diaris humorístics del món i a l'escenari dels teatres. Anaven, de detalls, amb tots els ets i uts. L'home era alt i magre, de posat resolt, de nas enorme i unes llargues patilles característiques. Sobre el vestit de color de sal i pebre, portava un abric clar, que li baixava gairebé als peus. Son *kepis* blanc anava ornat d'un vel de color verd de lletuga. Uns *lentes* de teatre li penjaven a un costat; i en la mà, curiosament ficada en el guant de color de làudanum, duia un bastó d'alpinista més alt que ell mateix.

La seva filla era llarga i angulosa. El seu abillament m'és difícil de descriure. El meu pobre avi, si visqués, potser podria fer-ho, car li seria, segurament, més familiar. Sols puc dir que em semblava innecessàriament curt, lluint un parell de turmells (si m'és permès parlar d'aquests extrems) que, des del punt d'obrir artístic, demanaven anar ben tapats. El seu capell em va fer pensar en Mistress Hermans, però no puc dir per què. Usava sabates de gomes als costats, que en el comerç em sembla que en deien *prunella*; mitenes i mocadoret. També duia el seu bastó d'alpinisme (encara que a Dresde, i cent milles a l'entorn, no n'hi ha, de muntanyes) i una bossa negra nuada amb corretja a la cintura. Les seves dents sortien fora dels llavis, a la faísó d'un conill. La visió del total de sa figura suggeria el pensament d'una escombra amb esclòps.

Harris cercà la màquina d'instantànies, sense trobar-la. Mai no la troba en necessitar-la. Sempre que veiem Harris corrent amunt i avall com un gos perdut, cridant: «-¿On és, la meua màquina fotogràfica? Què diantres n'he fet? ¿No sabeu, vosaltres, on l'he deixada?», tot seguit compremem que per primera vegada ha vist aquell dia quelcom que mereix ésser retratat. Més tard va recordar que era al seu cabàs de viatge, on aleshores li pertocava d'estar.

La pintoresca parella no es satisfieien amb sols l'apariència. A cada moment guenyejaven i obrien la boca, badant per qualsevol motiu d'estranyesa. El senyor duia obert, a la mà, un *Baedeker*, i la noia un vocabulari. Parlaven un francès que hom no entenia, i un alemany que ells mateixos no podien traduir. Ell donava cops, amb son bastó d'alpinista, als empleats de l'estació, per tal d'avisar-los, i ella, en advertir un anunci de cacau de qualsevol marca, deia: «*Shocking!*» (-Quin escàndol!), i girava la vista a l'altre costat.

Realment tenia certa excusa, la noia. Es veu sovint, fins a la mateixa Anglaterra, *el país de la justesa*, que a la dama que pren cacau sembla que li escau, segons els cartells, una lleugera mussolina per tot abillament. Pel que es veu, la dona acostuma a excedir-se en moltes necessitats: no sols en el cacau i la beguda, sinó també en la roba, segons idea de l'anunciant (tot sigui dit de passada).

Com que calia esperar, la nostra pintoresca parella fou tot seguit el blanc de tothom. Aprofitant l'avinentsa de fer-los un petit servei, vaig guanyar-me la sort de poder enraonar cinc minuts amb ells. Eren ben amables. El senyor em va dir que el seu cognom era Jones i que venia de Manchester; però semblava no recordar la part de Manchester vista, ni on queia Manchester. Li demaní on anava, i, evidentment, no ho sabia. Va dir que... segons. Després vaig preguntar-li com no havia trobat un bastó groller, per a passejar a ciutat. Em respongué que el seu *alpenstok* li anava bé: sols que se li posava entre les cames, de vegades. També volguí informar-me de si el vel espatarrant que duia al capell no li

feia nosa en venir-li a la cara; i aleshores va explicar-me que solament el deixava caure quan les mosques esdevenen massa turmentoses.

A la noia li vaig demanar si no trobava que el vent bufava fred, i digué que ho havia comprovat a les cantonades i encreuaments dels carrers.

Aquestes preguntes no vaig fer-les una darrera l'altra, tal com van escrites: les barrejí amb la conversa; i ens separàrem com a bons amics.

Moltes vegades he pensat sobre aquesta aparició, i he arribat a assolir-ne un concepte clar. Un company que vaig trobar a Francfort i al qual descriguí la parella, em va dir que també ell els havia vistos a Paris, tres setmanes després de l'incident de Fashoda; mentre un viatjant d'objectes d'acer anglesos que trobarem a Estrasburg, recordava d'haver-los vistos a Berlin durant l'excitació dels afers del Transval. La meva conclusió és que es tracta de còmics especials, llogats per anar d'aquesta manera pel món, en bé de la pau internacional. El Ministeri de Negocis Estrangers, a França, desitjós de calmar l'excitació del poble francès, que demanava la guerra contra Anglaterra, es procurà aquesta admirable parella i l'envià per la ciutat, tot convençut que un hom no pot divertir-se amb una cosa i desitjar a l'ensems d'acabar amb ella. La nació francesa veié els dos ciutadans anglesos (no en caricatura dibuixada, sinó de carn i ossos), i la seva indignació esclatà en rialles. L'èxit de l'acudit posà la parella en condicions d'oferir llurs serveis al Govern alemany, amb els meravellosos resultats que hom coneix.

El nostre propi govern podria aprendre la lliçó. Podria tenir a la cantonada del carrer Downing uns quants francesos petitets i grassons, per enviar-los per tot el país en arribar l'ocasió, fent moviments amb els muscles i menjant sandwichs de granota. També li escauria una colla d'alemanys deixats per treure'ls a passeig fumant llargues pipes i dient: «-So!» El públic riuria, tot exclamant: «Guerra amb semblants persones? Fóra massa absurd.» Si no és acceptat pel Govern el meu projecte, el recomano a la Societat de la Pau.

* * *

Ens vàrem veure obligats a prolongar la nostra estada a Praga.

Praga és una de les ciutats més interessants d'Europa. Les seves pedres són saturades de llegenda i d'història. Cada suburbi deu haver estat un camp de batalla. És la ciutat que concebé la Reforma i va incubar la guerra dels trenta anys. Però un hom pensa que la meitat dels seus disturbis se'ls podia haver estalviat si hagués tingut finestres menys grans i menys propícies i temptadores. La primera de les seves terribles catàstrofes començà llançant set consellers catòlics des de les finestres del Rathhaus a les piques dels hussites que hi havia a sota. Més avant en començava una altra llançant els consellers imperials des de les finestres de l'antic Burg al Hradschin, el segon *Fenstersturz* de Praga. D'ençà d'aleshores s'han decidit a Praga altres qüestions profundament transcendents. Hom suposa, pel fet d'haver-se terminat sense violència, que tals qüestions foren tractades als soterranis. La finestra, com a argument, hauria estat una temptació massa forta per a un veritable fill de Praga.

Al Teynkirche hi ha la trona corcada des d'on predicà Joan Huss. De la mateixa trona, hom pot oir avui la veu d'un sacerdot catòlic; mentre, a la llunyana Constança, una rústega massa de pedra, mig amagada entre les eures, marca el lloc on Huss i Gerome moriren cremats. I és que també l'Església es complau amb petites ironies. En aquesta Teynkirche hi ha enterrat Tycho-Brahe, l'astrònom que caigué en l'error vulgar de creure que la terra, amb ses onze mil creences i una humanitat sola, era el centre de l'Univers. D'altra part, observà les estrelles encertadament.

A través dels bruts carrerons vorejats de palaus, deu haver passat amb pressa el cec Ziska i Wallenstein, el del seny despert, a qui han conferit, a Praga, la dignitat de *l'heroi*, amb orgull d'haver estat ciutadà llur. En son ombrívol palau de la plaça Waldstein, es mostra com un sagrat lloc la cambra on feia ses oracions, i el poble sembla convençut que tal home tenia ànima. Les seves aspres i sinuoses maneres degueren ésser sacsejades una dotzena de cops, almenys, ara per les legions rabents de Segimon, seguides dels fers i devastadors taborites, ara pels pàl·lids protestants perseguits pels victoriosos catòlics de Maximilià, i tan aviat saxons com baveresos o francesos, o els sants de Gustavus Adolphus, o les màquines guerreres d'acer de Frederic el Gran que tronaren a ses portes i lluitaren sobre els seus ponts.

Els jueus han estat sempre un important aspecte de Praga. Alguna vegada han ajudat els cristians en llur predilecta ocupació de matar-se els uns als altres; i la gran bandera onejant al cim de Altneuschule és prova del coratge amb què ajudaren el catòlic Ferran a resistir el protestant Swedes.

El Ghetto de Praga ha estat un dels primers d'establir-se a Europa, i a la seva petita sinagoga, en peu encara, el jueu de Praga ha fet son culte per vuitcents anys, mentre llurs dones, devotament,

escoltaven, de fora estant, pels forats fets als murs perquè hi posessin l'orella. Un cementiri jueu, a la vora, de nom Bethchajim, o *casa de la vida*, sembla que vessa els cadàvers. En son recinte estret, o enlloc del món, segons llur llei, havien de reposar els ossos dels israelites. Avui, les tombes trencades, són apilotades confusament, com si haguessin estat llançades i giravoltades pels morts de les tombes de sota.

Les parets del Ghetto han estat anivellades temps ha. Però els jueus vivents de Praga s'agafen encara als seus pestilents carrerons, malgrat ésser aquests ràpidament reemplaçats per belles vies noves que transformaran aviat aquest barri, fent-lo esdevenir la més formosa part de la ciutat.

* * *

A Dresde varen aconsellar-nos que no parléssim alemany a Praga. Per molts anys, l'animositat de raça entre la minoria alemanya i la majoria txeca ha estat efervescent en tota la Bohèmia; i l'ésser confós amb un alemany per certs carrers de Praga, és un entrebanc per a qui, avui per avui, res d'alemany no té. Malgrat tot, vàrem parlar alemany en alguns carrers, car érem al cas de parlar alemany o tancar la boca. El dialecte txec es diu que assoleix gran conreu científic i és de molt antiga data. El seu alfabet conté quaranta dues lletres, ço que a un hom li suggereix la idea del xinès. No es tracta, certament, d'una llengua que es pugui aprendre a correuita. Vàrem decidir que fóra millor, per a nosaltres, enraonar alemany, i res de particular no ens va ocórrer. Jo solament m'ho explico així: l'home de Praga és molt agut: qualsevol subtil falsedat d'accent, qualsevol petita inexactitud gramatical que trobessin al nostre lèxic, degué palesar el fet que, malgrat les apariències en contra, nosaltres no érem veritables teutons. Aquesta explicació no la poso com a cosa certa, sinó com a possibilitat solament.

Per evitar l'innecessari perill, vàrem fer la nostra visita a la ciutat amb l'ajut d'un guia. Jo mai no he topat amb un guia perfecte. Aquest tenia dues faltes: l'anglès que usava era francament dolent. No n'era pas, d'anglès, en realitat, ni sé com apel·lar-lo. La culpa no era tota seva: havia après a parlar-lo amb una senyora escocesa. Jo entenc bastant bé l'escocès que cal per a estar al tant de la moderna literatura anglesa; però entendre l'escocès vulgar, pronunciat amb accent eslau i ornamentat de frases alemanyes, esdevé una lluita impossible per a la intel·ligència. De primer antuvi hom tenia la idea que aquell guia s'ofegava de l'esforç de parlar. D'un moment a l'altre esperàvem que morís als nostres braços. A mesura que passava el temps ens hi anàvem acostumant, i deixàrem el pensament, que fèiem de bon principi, d'estendre'l a terra i descordar-li la roba. Arribàrem a entendre part del que deia, i llavors descobrírem la seva segona falta.

Sembla que el nostre guia havia inventat, de poc, un restaurador dels cabells, i que havia convençut un amic local perquè l'acceptés i propagués. La meitat del temps ens anà explicant això en lloc de mostrar-nos les belleses de Praga: tot sigui pels beneficis que assoliria la humanitat amb l'ús d'aquesta cocció. El convencional assentiment nostre, que donàvem sota la creença que es desfeia en eloqüència pels bells indrets i l'arquitectura de la ciutat, el bon guia l'estimava com a simpatia i interès envers la seva beneïda loció.

El resultat fou que ara no hi havia manera de separar-lo del seu assumpte. Els palaus enrunats i les esglésies esfondrades els deixava de costat amb breus referències, com a coses frívoles, digne alè del morbós gust d'un decadent. El seu deure, tal com el comprenia, no era de conduir-nos entre les ruïnes dels temps, sinó més bé dirigir la nostra atenció a la manera de reparar-les. ¿Què n'havíem de fer, nosaltres, d'herois de cap trencat o sants de closca pelada? El nostre interès havia d'ésser, segurament, pel món dels vius, per les donzelles de trenes onejants, o potser amb les trenes onejants que podrien assolir amb l'ús del *Kophkeo*; pels joves de bigotis abundosos... com els pintats en el seu anunci.

Sense adonar-se'n, ell havia dividit el món en dues seccions: el passat (abans d'usarlo), un món malaltís, d'aspecte desplaent i mancant d'interès; i el futur (després d'usarlo), un món de persones satisfetes i sortoses. Tot això l'impossibilitava d'ésser un bon guia dels monuments medievals.

A cada un de nosaltres va enviar-nos, a l'hotel, una ampolla de *Kophkeo*. Potser en un principi de la nostra coneixença li ho havíem demanat sense saber-ho. Per la meua part no puc elogiar-lo ni censurar-lo: un llarg seguit de desenganys m'han desanimat. Altrament, viure sempre en una atmòsfera de petroli, per feble que sigui, ha de produir objeccions a l'entorn, especialment en un home casat. Ara mai no en provo ni la mostra. Així la meua ampolla la vaig donar a George, que me l'havia demanada per a un seu amic de Leeds; i més tard vaig saber que Harris també havia donat la seva amb la mateixa destinació.

* * *

Un regust de ceba ens obsessiona des que sortírem de Praga. George ho nota igualment, i ho atribueix al predomini de l'all a la cuina continental.

Va ésser a Praga que Harris i jo férem un favor a George. Ens havíem adonat d'algún temps ençà, que George s'anava acostumant massa a la cervesa Pilsen. Aquesta beguda alemanya és insidiosa, sobretot quan fa calor; però cal beure-la amb cura. No puja al cap; però, passat cert temps, treu gentilesa a la cintura. Jo sempre em dic, en entrar a Alemanya:

-Ara no he de beure cervesa alemanya: vi blanc del país amb sífó; de tant en tant un vas d'*Ems* o aigua alcalina; però mai cervesa... o, almenys, gairebé mai.

És una bona i benefactora decisió que recomano a tots els viatgers. Sols voldria no separar-me d'ella. George, per més que vaig dir-li-ho, refusà de lligar-se a semblant límit. Digué que, usada moderadament, la cervesa alemanya era bona.

-Un xop al matí- deia George, -i un o dos al vespre, em penso que no pot fer mal a ningú.

Potser tenia raó. El que ens preocupava, a Harris i a mi, era la mitja dotzena de xops.

-Hauriem de pendre mides per aturar-ho- digué Harris seriosament.

-És cosa hereditària, segons ell mateix va indicar-me. Sembla que a la seva família tothom ha patit de set.

-Doncs per això hi ha l'aigua d'Apollinaris- replicà Harris, -que amb unes gotes de llimona és inofensiva. En el que penso és en la seva figura: perdrà tota la seva natural elegància.

Tot parlant de l'assumpte vingué la Providència donant-nos un pla. Per aquells dies s'havia fos una estàtua per a l'ornament de la ciutat. He oblidat ja de qui era l'estàtua: recordo solament que era de la mena usual d'estàtues que es veuen pels carrers, ací i allà, representant el cavaller segons consuetud, amb el coll ert, muntant el cavall típic... el cavall típic que sempre camina amb les potes de darrera, reservant les de davant per batre el temps. Però, en detall, no mancava d'individualitat. En lloc del clàssic fre a la mà, aquell duia estès a la mà el seu propi capell de plomes; i el cavall, en lloc de la usual cascada per cua, tenia un apèndix atenuat, que semblava, en certa manera, no estar en relació amb son posat ostentós. Hom pensava que un cavall amb semblant cua no era cavall per a encabritar-se gaire.

Era, l'estàtua, en una petita plaça propera a Karlsbrücke; però hi era només temporalment. Abans de decidir on col·locar-la en definitiva, les autoritats havien resolt, amb bon seny, de fer la prova pràctica per veure on esqueia més bé. Per això havien fet tres senzilles còpies, perfils en fusta, que de prop no eren cosa de veure, però de lluny produïen el necessari efecte. Una d'elles havia estat col·locada prop de Franz-Josefsbrücke, una altra era darrera el teatre, i la tercera al bell mig de Wenzelsplatz.

-Si George no està en el secret de la cosa- va dir Harris, tot passejant ambdós sols, una hora en què George restava a l'hotel escrivint a la seva tia, -si ell no ha observat aquestes estàtues, ens aprofitarem d'elles per a fer de George un millor home i més magre. Ho començarem aqueix mateix vespre.

Així, tot sopant, tantejant-lo i trobant-lo ignorant de la qüestió, ens l'enduguérem, per carrers laterals, envers la plaça on era la veritable estàtua. George anava a mirar-la lleugerament i passar tot seguit, segons acostuma amb les estàtues; però nosaltres insistírem a aixecar el cap i contemplar-la atentament. Vàrem donar amb ell quatre voltes a l'entorn de l'estàtua, i la hi férem veure des de tots els punts de vista possibles. Em sembla que, en definitiva, vàrem donar-li la llauna d'allò més; però el nostre objecte era que li restés ben gravada. Li contàrem la història de l'home que muntava el cavall; li diguérem el nom de l'artista que l'havia feta, el pes i l'alçada. Férem allò que se'n diu *fer l'article* de l'estàtua. En acabar de parlar-li, ell sabia de l'estàtua tantes de coses i detalls com de cap altra cosa al món. Nosaltres, a la fi, accedírem a anar-nos-en amb la condició de tornar-hi al matí per veure-la millor amb la llum del dia; la qual feina cuidàrem que George l'anotés al seu carnet, amb el lloc on era l'estàtua.

Vàrem acompanyar-lo després a la seva predilecta cerveseria, seient amb ell i contant anècdotes d'homes que havien begut massa cervesa alemanya no tenint-ne el costum, i havien esdevingut boigs amb la mania homicida; d'altres que havien mort en plena joventut per la cervesa alemanya; d'enamorats que per ella havien hagut de renunciar a la bella estimada.

A les deu de la vetlla retornàvem a l'hotel. La nit era borrascosa, amb núvols foscos que corrien ràpidament sobre la lluna clara. Harris va dir:

-No tornem pel mateix camí per on hem vingut. Anem-hi per la vora del riu, que farà bo de passejar-hi, amb claror de lluna.

Harris, tot caminant, contà una trista història sobre un home que va conèixer i ara és en un sanatori de boigs inofensius. Digué que li venia al cap la història, perquè, una nit semblant, anava de passeig

amb ell: la darrera que va veure el dissortat amic. Digué que anaven voltant pel Tàmesis fins a arribar a Embankment, i el seu amic s'espaió, insistint que veia l'estàtua de Wellington a la cantonada del pont de Westminster, quan sap tothom que l'estàtua és a Piccadilly.

Arribant ací, érem a la vista de la primera de les còpies de fusta. Ocupava el centre d'una petita plaça i era rodejada en quadre per una balustrada, al costat contrari del camí.

George, sobtadament, s'aturà, arrambant-se contra el mur.

-Què és això? Vos trobeu malament?- vaig preguntar-li.

-Sí, una mica- digué. -Descansem ací una estona, si us plau.

Tenia els ulls fixos sobre l'estàtua, i va dir, bruscament:

-Ja que parlem d'estàtues, a mi em crida l'atenció el molt que s'assembla l'una estàtua a l'altra.

-No hi puc estar d'acord- digué Harris. -Els quadres potser sí: hi ha quadres molt semblants; però a les estàtues sempre hi ha quelcom que les diferencia. Suposem aquella que ens havem mirat abans d'entrar a la sala de concerts. Representava un home muntat a cavall. A Praga hi ha moltes estàtues muntades a cavall; però cap com aquella.

-Sí, sí- insistí George: -són totes iguals. És sempre el mateix cavall i és sempre el mateix home. Són totes exactament iguals. És una veritable ximperia voler negar-ho.

Semblava enfadar-se amb Harris. Aleshores vaig intervenir-hi jo, preguntant:

-I què us fa pensar així?

-Què em fa pensar així? Què?- digué enfurismat: -Mireu aquesta maleïda cosa d'allà dalt!

-Quina maleïda cosa?- li vaig preguntar.

-Aquella. Mireu-la! El mateix cavall, amb la mateixa mitja cua, sostingut amb les potes de darrera; el mateix home sense capell; el mateix...

-Esteu parlant de l'estàtua que vàrem veure al Ringplatz- digué Harris.

-Res d'això: estic parlant de l'estàtua aquella!

-Quina estàtua?

George se'l mirà; però Harris és home que fàcilment hauria pogut ésser un bon còmic: la seva fesomia expressava certa sorpresa i alarma. Llavors els ulls de George es giraren vers mi. Jo em vaig esforçar el possible per copiar l'expressió de Harris, afegint per la meua part un gest de reconvençió.

-Voleu que prenguem un cotxe?- vaig dir a George tan afectuosament com sabia, -En un moment el trobaré.

-I ¿per quins set sous vull jo el cotxe?- respongué desagraït. -No podeu comprendre una broma? No sembla sinó que em trobi en companyia d'un parell de vellotes.

I començà a caminar pel pont, fent que el seguíssim. Harris, en ser novament al seu costat, digué:

-Me n'alegro molt, que hagi estat una broma vostra. Sé d'un cas de reblaniment cerebral que va començar...

-Oh! ¡Vós sou un ase amb tots els ets i uts!- cridà George tallant-li la paraula. -Vós ho sabeu tot!

La situació en què George s'havia col·locat era d'allò més desplaent. El portàrem per la banda del teatre, dient-li ésser el camí més curt, com ho era realment. Part darrera del teatre, com hem dit, hi havia la segona d'aquelles aparicions de fusta. George va admirar-la i novament s'aturà.

-Què passa?- preguntà Harris afectuosament. -Oi que no esteu malalt? Veritat?

-Penso que no és aquest, el camí més curt- digué George.

-Paraula que sí- insistí Harris.

-Bé, doncs me'n vaig per l'altre.- I es girà i marxà; i nosaltres, com abans, el seguírem.

Per Ferdinand-Strasse, Harris i jo anàvem enraonant de manicomis particulars, els quals, segons Harris, eren mal dirigits, a Anglaterra. Digué que un seu amic, malalt en un manicomi...

George interrompé cridant:

-¡Sembla que hi teniu molts amics als manicomis!

Ho va dir amb accent d'agressivitat, com indicant que en els manicomis era on es trobaven quasi tots els seus companys. Però Harris no va enfadar-se, i li replicà suaument:

-Certament és extraordinari, quan un comença a pensar-ho. ¡Quants hi són anats per aquest camí, més aviat o més tard! De vegades em poso nerviós.

A la cantonada de Wenzelplatz, Harris, que era a poques passes davant nostre, va aturar-se i digué, ficant-se les mans a les butxaques i mirant a tot arreu:

-Que n'és, de bonic, aquest carrer!

George i jo el seguïrem. A dos cents metres, al bell mig, hi havia la tercera d'aquelles estàtues-fantasmes. Em sembla que era la millor de totes tres, la més semblant a l'autèntica, i per això la més enganyosa. Es destacava atrevidament retallada sobre el fons del cel: el cavall sobre les seves potes de darrera, la seva cua curiosament empetitida; l'home descobert, assenyalant, amb son capell de plomes, la lluna, que era completament visible ara.

-Em sembla:- digué George en un to de veu quasi patètic, del qual havia desaparegut tota l'agressivitat -em sembla, si no ho preneu a mal, que fóra bo de pendre un cotxe, si n'hi ha per ací.

-Bé deia jo que fèieu una cara estranya- digué Harris amb afecte.
-És el cap, oi?

-Potser sí, que és el cap- respongué.

-Ho anava observant mentre veníem, però no us volia dir res. Us imagineu visions estranyes: oi?

-No, no: no és això- replicà George sobtadament. -No ho sé ben bé, el que és.

-Doncs jo sí- seguí Harris solemnia; -i us n'assabentaré: és la cervesa alemanya que beveu. Sé del cas d'un home que...

-No m'ho conteu, ara!- cridà George. -Probablement serà cert, però ara no em trobo per escoltar-ho.

-Vós no hi esteu acostumat, a la cervesa alemanya.

-Des d'avui la deixo. Em penso que teniu raó. Sembla que no em va bé.

Una vegada a casa, el vàrem deixar al llit. Es trobava apaivagat i profundament agraït.

Passat algun temps, una nit, després d'una llarga passejada a cavall i un àpat d'allò més satisfactori, començàrem a enraonar, donant-li un bon cigar; i, retraient les coses des de llur començ, li contàrem l'estratagema que havíem ordit pel seu bé.

-¿Quantes còpies de l'estàtua dieu que vam veure?- preguntà així que parlàrem.

-Tres- digué Harris.

-Tres solament? Ja n'esteu ben certs?

-Certíssims- replicà Harris. -Per què ho dieu?

-Res, res- respongué. Però em sembla que no va creure el que Harris deia.

* * *

Des de Praga vàrem anar a Nuremberg, per Carlsbad. Els bons alemanys, segons el dir, van, un cop morts, a Carlsbad, com els bons americans a París. Jo ho dubto un xic, car trobo que és un lloc petit que no té condicions per a una multitud.

A Carlsbad un hom es lleva a les cinc. L'hora de moda per al passeig, quan la banda toca sota la Colennade i el *Sprudel* és ple de públic en més d'una milla, és de set a vuit del matí. Ací poden oir-se més llengües que les que arplegà el ressò de la torre de Babel. Jueus, polacs i prínceps russos; mandarins xinesos i baixàs turcs; noruegs que semblen sortits d'un drama d'Ibsen; dones dels

boulevards; grans d'Espanya i comtes anglesos; muntanyesos de Montenegro i milionaris de Chicago... són per tot arreu. Tot el luxe del món ofereix, Carlsbad, a sos visitants, amb l'excepció de la caça. Aquesta és metzina que contagia les quatre quintes parts de la ciutat; però, volent més aviat preveure que no pas curar, han fet per manera d'allunyar-la del veïnat. Les partides de caça són formades a Carlsbad per dirigir-se a qualsevol lloc dels afores i donar-se el gaudi d'un embriagament d'escopetades.

* * *

Si hom espera, a Nuremberg, trobar una ciutat de caient medieval, resta defraudat cosa de no dir. De reconcs característics i pintorescos panorames, n'hi ha abundosament; però a tot arreu són voltats i envaïts de vida moderna, i el que resta d'antic no és pas tan antic com hom imaginava. Al cap i a la fi, una ciutat, el mateix que una dona, no té, de vella, sinó el que sembla; i Nuremberg és encara una dama de bon veure. La seva edat és un xic difícil de concretar sota la seva pintura fresca i el seu estuc, al llum del gas i de l'electricitat; però, vista de prop, surten de relleu els seus murs esberlats i les seves torres grises.

CAPÍTOL IX

Harris contravé la llei. -L'home servicial. Els perills dels seus serveis. -George comença un seguit de delictes. -Aquells per als quals l'Alemanya arribarà com un regal i una benedicció. -El bullangós anglès. Els seus desenganys. -El bullangós alemany. Els seus excepcionals aventatges. -El que un hom no pot fer amb les robes del seu llit. -Un gaudi amb poques despeses -El gos alemany. La seva bona educació. -El dolent comportament d'un escarabat. -Un poble que marxa pel camí que ha de marxar. -El noi alemany. El seu amor a la legalitat. -De com es pot deambular amb un cotxet-bressol. -L'estudiant alemany. Les seves entremaliadures mesurades.

Tots tres ens arreplegàrem per un mitjà o altre, entre Nuremberg i la Selva Negra, per embolicar-nos de debò. Harris se'ns avançà, a Stuttgart, insultant un oficial.

Stuttgart és una ciutat encisadora, neta i brillant, com una petita Dresde. Té la doble atracció de sortir al pas amb el que conté digne de veure's: un museu de mitjanes proporcions, un petit museu d'antiguitats i mig palau. Ara ja és tot vist, i un hom es troba en disposició d'esbargir-se.

Harris no sabia que era a un oficial, que insultava. El va pendre per un bomber (talment ho semblava), i va dir-li *dummer Esel*. A Alemanya no és permès dir a un oficial *ase estúpid*. Però aquest home particular ho era sens dubte. El que passà fou que Harris, al Stadgarten, desitjós de sortir-ne i veient davant seu una porta oberta, sortí al carrer saltant un cordó de filferro. Harris sosté que no el va veure, però segurament que, penjat del filferro, hi havia l'avís «Durchgang Verboten». L'home, que era prop de la porta, detingué Harris, fent-li veure l'avís. Harris li donà les gràcies i seguí avant. L'home li anà darrera, i va explicar-li que allò volia dir que el pas no era permès. Calia, per a deixar les coses bé, que Harris tornés a saltar el filferro i entrés de nou al jardí. Harris, aleshores, digué a l'oficial que l'avís prohibia el pas, i, per tant, passant de nou, contravindria la llei altra vegada. L'home ho va ben comprendre; i, perquè Harris no tingués inconvenient, li digué que havia de tornar a entrar al jardí per l'entrada pròpia, que era en girar la cantonada, i després sortir per aquesta mateixa porta.

Fou llavors que Harris li digué *ase estúpid...*; cosa que ens endarrerí un dia el nostre viatge i costà 40 marcs a Harris.

Jo vaig tenir la meua a Carlsruhe furtant una bicicleta. No era pas el meu intent. Simplement tractava de fer una bona obra. El tren es trobava a punt de marxar, quan vaig adonar-me que la bicicleta de Harris, segons creia, era al furgó. No hi havia ningú a prop per a ajudar-me, i vaig saltar al furgó agafant-la amb el temps just. Arrossegant-la triomfalment per l'andèn, vaig topar amb la veritable bicicleta de Harris arrambada a un mur darrera uns càntirs de llet. La bicicleta que jo havia pres era, doncs, d'algú altre.

La situació esdevingué difícil. A Anglaterra hauria anat al cap d'estació i li hauria explicat la meua errada; però a Alemanya no es satisfan que un hom expliqui una petita qüestió semblant: el porten amunt i avall, i cal que ho expliqui a mitja dotzena de persones; i si succeeix que una d'aquestes no és a prop, o no té, de moment, temps per a escoltar un hom, tenen el costum de retenir-lo per tal que l'altre dia recomenci l'explicació.

Jo vaig pensar, solament, deixar la bicicleta fora de la vista, i més tard, sense moure soroll ni mostrar-me massa, fer una petita correguda. Vaig trobar un cobert de fusta que em semblà precisament el que

em feia falta; i, en estar ficant-hi la bicicleta, un oficial del ferrocarril, de gorra vermella, amb posat de mariscal de camp, em sorprengué d'un cop d'ull i vingué cap a mi preguntant-me:

-¿Vol dir-me el que fa, vostè, ací, amb aquesta bicicleta?

-Vaig a posar-la ací, fora del pas.- I amb suau accent, vaig tractar de fer-li veure que el que procurava era una bona acció d'home servicial, per la qual havien de restar-me agraïts els empleats del ferrocarril. Però ell no va respondre res. Sols m'interrogà:

-Es de vostè, la bicicleta?

-Precisament meva... no, senyor.

-De qui és, doncs?- em preguntà autoritàriament.

-No sabia dir-li-ho. No sé pas de qui sigui.

-D'on la va treure, vostè?- fou la següent pregunta. I a la seva veu hi havia una sospita que quasi insultava.

-La vaig treure- responguí amb tota la calma i dignitat que vaig poder -del tren. El fet és que he comès una errada...

No va donar-me temps d'acabar. Va dir-me secament que ell pensava el mateix, i féu sonar un xiulet. Els detalls del que seguí, pel que em pertoca, no tenen res de divertits. Per un miracle de la sort (diuen que la Providència vetlla per alguns de nosaltres) l'incident va ocórrer a Carlsruhe, on tinc un amic alemany, oficial de cert valiment. No vull pensar el que hauria passat i el que m'hauria pertocat si l'estació no hagués estat la de Carlsruhe o el meu amic no s'hagués trobat a casa seva. Com van anar les coses, puc dir que em vaig salvar agafant-me a un clau cremant. Em plauria d'afegir que vaig deixar Carlsruhe sense màcula per a mi; però no fóra dir la veritat: el sortir lliure de despeses és mirat fins avui, per la policia, com un greu delictes contra la justícia.

Aquests pecats nostres no són res comparats amb el que va fer George. L'incident de la bicicleta ens havia confós tant, que, com a conseqüència, perdérem George. Semblava natural que ens esperés a la porta de la delegació de policia; però, de moment, només ens ho semblà. No trobant-lo, vàrem pensar que potser se n'hauria anat tot sol a Baden; i, desitjosos de sortir de Carlsruhe, vàrem pujar al primer tren vers Baden, sense cap seguretat que obréssim bé.

En arribar George a l'estació, trobà que nosaltres no hi érem i que el seu equipatge havia desaparegut.

Harris duia el bitllet de George; i, com que jo actuava de banquer de tots tres, ell no portava a la butxaca sinó algunes monedes. Prenent peu d'aquesta situació, George començà un seguit de il·legalitats que, llegit més tard tal com era escrit fredament al sumari judicial, a Harris i a mi ens posava la pell de gallina.

Cal advertir que viatjar per Alemanya és una mica complicat. Comprant un bitllet, a l'estació de sortida, per a l'estació on es vol anar, hom creu tenir-ne prou. Res d'això; en arribar el tren que us interessa, aneu a pujar tot seguit; però un guàrdia us deté amb el gest i un senyal de la mà.

-Vejam els vostres papers!

Hom exhibeix el seu bitllet; però l'oficial us fa veure que el bitllet, per si sol, res no significa: és solament el primer pas per a viatjar. Cal tornar a la taquilla i treure el que se'n diu *addició* (*schnellzug*). Hom pensa, en tenir-la, que ja està tot llest. Hom té permís per a muntar al tren: tot va bé, doncs. Però hom no pot asseure's enlloc, ni pot anar dret, ni pot passejar amunt i avall: Cal un altre bitllet que se'n diu de «*platz*» i dóna dret a un lloc.

Sovint he pensat què faria un hom si no prengué més que un bitllet. ¿Se li permetria de córrer darrera el tren? ¿Podria posar-se una etiqueta i ficar-se al furgó de les mercaderies? Altrament, ¿què podria fer un hom que, havent comprat els dos primers bitllets, no volgués o no tingués diners per al tiquet de lloc? ¿Li seria permés de jeure a la xarxa d'equipatges? ¿Podria penjar-se a la part de fora d'una finestra?

Tornem, però, a George. Ell tenia justos els diners per a un bitllet de tercera classe, en un tren mixt, per a Baden. Heu's-ho ací tot. Per evitar les preguntes de l'empleat, esperà que el tren estigués en marxa i saltà corrents.

Els seus delictes eren, doncs:

1er delict::

a) Muntar a un tren en marxa.

b) No fer cas de l'oficial que l'havia amonestat.

2on delict::

a) Viatjar en un tren de luxe que no corresponia al bitllet que portava.

b) Refusar el pagament de la diferència en ésser-li reclamada. (George diu que no el va refusar: senzillament va comunicar a l'oficial que no tenia la quantitat).

3er delict::

a) Viatjar en un departament de classe superior a la del seu bitllet.

b) Refusar el pagament de la diferència en ésser-li reclamada. (Altra vegada George discuteix l'exactitud de la denúncia. Mostrà el fons de les seves butxaques, i oferí tot el que portava: uns 80 cèntims en diner alemany. Va oferir-se a passar a tercera classe, però en aquell tren no n'hi havia. Va oferir-se a anar al furgó, però no ho admeteren.)

4rt delict::

a) Ocupar un lloc sense pagar el seient.

b) Passejar amunt i avall del passadís. (Com que no el deixaven seure sense pagar, i com que no no podia pagar, esdevenia difícil escollir el que s'havia de fer.)

Les explicacions, però, no són de gaire profit, a Alemanya; i el viatge de George de Carlsruhe a Baden fou el més car que registra la història. Tot pensant en la facilitat i freqüència amb què un hom s'embolica a Alemanya, arribem a la conclusió que, aquest país és un regal i una benedicció per al terme mitjà dels anglesos. A l'estudiant de medicina, al concurrent als restaurants del Temple, a l'empleat en vacances... la vida a Londres li és un monòton i fastigós seguit. Al britànic de bona salut li plau el gaudi il·legal, o, si no, no li esdevé gaudi. Res del que *pot fer* el satisfà. Trobar-se ficat en un embolic qualsevol és la seva major felicitat. Anglaterra li dóna, en aquesta concepte, no gaires oportunitats. Embolicar-se d'aquella manera suposaria una gran persistència a cercar-ho.

Un dia vaig parlar d'aquestes coses amb el sagristà de la meva parròquia. Era al matí del 10 de novembre, i estàvem llegint les notícies de la policia amb certa ansietat. Un jove (la mena de jove que sempre és) havia estat denunciat per promoure un de tants avalots al restaurant «Criterium». El meu amic, el sagristà, té fills, i, per la meua part, jo tinc un nebot que miro amb ulls de pare i que la seva mare suposa a Londres amb motiu dels seus estudis d'enginyeria. Cap nom conegut, afortunadament, no trobarem a la llista dels detinguts per la policia; i, descansats aleshores, començarem a moralitzar i considerar la bogeria i depravació de la joventut.

-Ja és molt notable- digué el meu amic -que el «Criterium» sostingui el seu lloc de bullangues. En la meua joventut era talment el que és ara. La nit sempre acabava amb un avalot al «Criterium».

-Amb tot i la seva poca solta.- vaig dir jo.

-I la seva monotonia,- replicà. -No teniu idea...- (i una expressió de somni creuà sa fesomia) -no teniu idea del que hom arriba a fatigar-se del passeig de Piccadilly Circus a la delegació de policia de Vine Street. Però... quina altra cosa podia fer-se? Res, ben bé. De vegades apagàvem un fanal del carrer, i tot seguit venia un home i l'encenia. Si hom insultava un policia, aquest, senzillament, girava l'esquena. Potser ni s'adonava que era insultat; i, si ho sabia, tant se li'n donava. Es podia anar a pinyes amb un camàlic de Covent-Garden, si us passava pel cap; i generalment el camàlic en treia el millor partit, i la broma us costava 5 xílings. En cas contrari, el preu era mitja lliura. En aquest esport jo mai no hi he vist un veritable encís. Una vegada vaig provar de manar un cotxe *hansom*, cosa que sempre ha estat mirada com el més alt grau de l'esbarjo en la joventut que imposa les modes de la bullanga. Una nit, ja avançada l'hora, sortia d'una cerveseria del carrer Dean, i la primera cosa que em va esdevenir fou l'ésser cridat a Golden Square per una vella amb tres nens, dos dels quals ploraven i l'altre anava mig adormit. Abans que jo pogués fer-me a un costat, llançà els nois dalt del cotxe, i, prenent el meu número, va pagar-me un xíling més del que valia, segons deia, i em donà la direcció, que era una mica més enllà del nord de Kensigton. Realment va esdevenir-se que la casa era a l'altre part de Willesden. El cavall estava fatigat, i en el viatge vam trigar més de dues hores. Era la bèstia més peresosa que mai he tractat. Un parell de vegades volguí convèncer els nois que fóra millor retornar-los a la vella que me'ls havia encomanat; però, cada vegada que obria la porteta el noi més menut cridava sorollosament. I, en voler transferir el negoci a altres cotxers, la major part em responien amb les paraules d'una

cançó popular aleshores: «O Jordi! no et sembla que et propasses un xic massa!» Un em va oferir de portar a la meua dona l'encàrrec que volgués, mentre un altre em va prometre d'organitzar una colla per treure'm, a la primavera, de la fossa on aniria. Quan ja havia muntat al pescant, m'imaginava que conduïa un vell coronel a una isolada regió, mitja dotzena de milles més enllà d'on ell volia, i que el deixava al mig del camp renegant. Amb això potser hauria tingut una bona diversió, segons el caràcter del coronel. La idea de l'excursió als afores amb uns noiets que res podien per si, mai m'hauria acudit que a Londres fos possible. Londres- continuà el meu amic fent un sospir -dóna poques ocasions als que cerquen aventures.

* * *

A Alemanya l'embolic es té quan menys un hi pensa. A Alemanya hi ha moltes coses que no poden fer-se i que són ben fàcils de fer. A qualsevol jove anglès que es complagui en aventures que no gaudirà a Anglaterra, li aconsello de pendre bitllet vers Alemanya, amb cura de no pendre'n d'anar i tornar, perquè potser li'n passaria el temps.

A les Ordenances de la policia de la *Fatherland* trobareu una llista de les coses que, si les feu, us esdevindran interessants i fins emocionants. A Alemanya hom no pot treure a la finestra les robes del llit. Qui cerqui embolicar-se pot començar per això. Espolsant-les de la finestra estant, assoliria l'embolic abans d'esmorzar. Al seu país podria penjar-se ell mateix, i poca cosa li succeiria mentre no obstruís la vista o la llum dels veïns, o no nafrés el vianant.

A Alemanya no es poden usar pel carrer vestits de fantasia. Un meu amic escocès, que vingué a passar l'hivern a Dresde, ocupà els primers dies a discutir aquesta qüestió amb el Govern saxó. Li preguntaren què feia, amb semblant abillament de faldilles i lluint les cames. Ell, que no tenia res d'amable, respongué que no feia sinó portar-les. Tornaren a preguntar-li per què les usava, i respongué que per anar vestit. Aleshores varen dir-li que no s'ho creien, i l'enviaren al seu estatge en un cotxe tancat. Fou necessari el testimoni personal del ministre anglès per a assegurar-los que el vestit de *Highland*, a Escòcia, és l'abillament de consuetud, i que el porten molt respectables persones que viuen dins la llei. Obligats per la diplomàcia, acceptaren l'explicació; però sembla que, malgrat això, serven l'opinió llur.

Al turista anglès ja hi estan acostumats. Però un senyor de Leicestershire, convidat de cacera per uns oficials alemanys, en sortir de l'hotel fou enviat, amb cavall i tot, per a explicar la seva lleugeresa, a la delegació de policia.

Una altra cosa que no pot fer-se als carrers d'Alemanya és donar menjar als cavalls, mules o ases, ja siguin propis o d'algu altre. Si a un hom li ve de gust donar menjar a qualsevol cavall d'altri, cal citar-lo, i cal que el menjar tingui lloc en un indret pròpiament autoritzat.

No ha de trencar-se vidre ni porcel·lana al carrer; tampoc a cap lloc públic. Si hom trenca qualche cosa, ha d'arreglar els bocins. El que no sé dir és quina cosa pugui fer-se'n dels bocins, un cop arreglats. L'únic que sé del cert és que no poden llençar-se enlloc, ni deixar-los enlloc, ni anar amb ells enlloc. Segurament esperen que hom els porti sempre a sobre fins que mori i sigui enterrat amb ells, o potser permeten que hom se'ls empassi.

Pels carrers d'Alemanya no és permès que hom tiri a la ballesta. El legislador alemany, no satisfet amb els delictes vulgars... (diguem-ne els que un hom pot sentir que desitja, tot comprenent llur mal), es preocupa imaginant les coses perilloses que un errant maniàtic podria fer. A Alemanya no hi ha encara un càstig contra qui es posés al carrer cap per avall. No se'ls ha acudit. En anar un estadista alemany al circ i veure-hi acrobates, reflexionarà l'omissió, però aleshores es posarà a treballar seguidament, i planejarà una clàusula prohibint a la gent de posar-se cap per avall al mig dels carrers i fixant una multa.

Aquest és l'encís de la llei alemanya. La mala conducta té el seu preu fixe, a Alemanya. No us tenen despert tota la nit, com a Anglaterra, preocupat amb el dubte de si rebreu només una senzilla amonestació o si sereu obligat al pagament de quaranta xilings, o bé si el jutge estava malhumorat i us imposara uns quants dies d'arrest. A Alemanya se sap exactament el que tot us costarà. Podeu posar els diners sobre la taula, obrir el llibre de les ordenances policiaques i planejar-vos el que fareu i el que pagareu, cèntim per cèntim.

Per passar una vetlla barateta, recomanaria passejar portant l'esquerra i continuar després d'ésser advertit.

Penso que, triant el barri i anant per carrers apartats, es podria passejar tota una nit, en direcció incorrecta, per un total de tres marcs, si fa o no fa.

A les ciutats alemanyes no es pot anar a correuita en colla, un cop fet fosc. No sé del cert quants

constitueixen una colla; i cap policia a qui he preguntat sobre l'assumpte no s'ha cregut competent per a fixar-ho. Una vegada ho vaig dir a un meu amic alemany que anava al teatre amb la seva dona, la sogra, cinc fills, sa germana amb un promès, i dues nebodes: li vaig preguntar si no contravenia la llei; i ell, no pensant que fos una broma meva, llançà una mirada al grup i va dir solament:

-Oh! Em sembla que no. Tots som família.

-Les ordenances no diuen si el grup és format de família- vaig replicar-li: -només parla de grup o colla. Per la meva part (tot i no volent molestar-vos) jo penso que formeu grup. Manca saber què en pensarà la policia. Jo sols faig l'advertiment.

El meu amic no en prengué cura; però la seva esposa, pensant-s'ho millor i per no posar-se en perill que la policia desfés la colla de bon principi, va fer que es separessin, per reunir-se de nou a la porta del teatre.

Una altra temptació que hom ha de dominar, a Alemanya, és la de llençar cap cosa per la finestra. Cal comptar que els gats no en són exceptuats. Durant la primera setmana de la meva estada a Alemanya, em desvetllaven sovint els gats. Una nit em feren tornar boig. Vaig arreplegar tot un arsenal (dos o tres bocins de carbó, unes quantes peres molt dures, un parell de culs d'espelma, un ou que vaig trobar a la cuina, una ampolla buida de llimonada, i altres semblants articles), i, obrint la finestra, començo a bombardejar el lloc on pensava que era l'enemic. Suposo que no vaig fer cap blanc: mai no he conegut cap home que encertés un gat, àdhuc veient-lo, a no ésser, potser, per atzar. Fins he vist tiradors de primera, que havien guanyat el premi de la reina, fer fallença tirant amb rifle sobre gats, a distància de cinquanta metres: ni un pèl no els tocaren. Sovint he pensat que, en lloc de blancs de cartró, de cérvols corrent i d'altres coses per l'estil, el tirador veritablement superior seria el que pogués envanir-se d'haver encertat un gat.

Sigui com sigui, els gats d'aleshores fugiren. Potser l'ou els va enutjar: em va semblar, en pendre'l, que no era gaire bo. I novament me'n vaig anar al llit, pensant que havia acabat l'assumpte.

Deu minuts després sonà violentament el timbre elèctric. Jo vaig tractar de fer el distret, però allò era massa persistent; i, posant-me una bata, salto a la porta, i em trobo al davant un policia que duia fent pila totes les coses que jo havia llançat per la finestra. Totes menys l'ou. I em digué:

-Són de vostè, aquestes coses?

-Eren meves, sí, senyor; però ja no les vull per a res. Les pot donar a qui vulgui. Per a vostè mateix.

El policia, sense remerciar-me l'ofertament, seguí:

-Vostè ha llançat aquestes coses per la finestra.

-És veritat: les hi he llançades.

-Per què les ha llançades per la finestra?

Tot policia alemany té el seu codi de preguntes. Mai no les canvia ni les oblida.

-Les he llançades contra uns gats.

-Quins eren aquests gats?

Era aquesta la precisa pregunta que esqueia a un policia alemany. Jo vaig respondre, amb clara ironia, que, malgrat avergonyir-me de la meva ignorància, la veritat era que no coneixia els gats, estranys en absolut per a mi. Vaig oferir que, si la policia arreplegava tots els gats del veïnat perquè pogués veure'ls, jo els reconeixeria per llur miol.

La policia alemanya no comprèn les bromes; i més val així, per cert, car em sembla que hi ha assenyalada una grossa multa per al cas que és apel·lat «tractar un oficial amb ultratge».

Sols em va objectar que no era deure de la policia ajudar-me en reconèixer els gats. El seu deure era de multar-me per haver llançat objectes per la finestra. Aleshores vaig preguntar-li què pot fer, un hom, a Alemanya, quan és desvetllat pels gats; i em va dir que em pertocava denunciar l'amo i sumariar-lo: llavors la policia procediria contra l'amo, i, en tot cas, ordenaria destruir el gat. El que no va dir-me és la persona que destruiria la bèstia, ni el que aquesta faria mentre s'instruïa el sumari.

Vaig consultar-li els mitjans per a descobrir el propietari dels gats. Es posà a rumiar-ho una estona, i m'aconsellà seguir els gats fins a casa llur. Amb tal consell no volguí continuar enraonant: el que hauria dit, potser hauria deixat les coses més malament. La festa, així, em va costar dotze marcs.

Ni un sol dels quatre funcionaris que m'interrogaren sobre l'assumpte no hi veié absolutament res de ridícul.

Però a Alemanya quasi totes les faltes i bogeries humanes esdevenen un no-res comparades amb l'enormitat de passejar sobre l'herbatge dels jardins. Enlloc, ni en cap ocasió ni temps, no és permès de trepitjar l'herba. L'herba, a Alemanya, és quelcom sagrat. Posar el peu sobre herba alemanya fóra sacrilegi tan gran com ballar una polca sobre una catifa mahometana de fer oració. Fins el gossos respecten l'herba, a Alemanya. Cap gos alemany somiaria de posar-hi la pota a sobre. Si és vist un gos corrent sobre l'herba alemanya, es pot fer la juguesca que és el gos d'algun infidel estranger. A Anglaterra, en voler evitar que un gos entri a determinat lloc, s'hi posa una xarxa de filferro de sis peus d'alçada, sostinguda per estaques i defensada amb punxes per dalt. A Alemanya col·loquen una posteta al centre, amb un avís que diu: «Hunden verborten» («Es prohibeix d'entrar als gossos.») I un gos que porta a les venes sang alemanya, el mira i marxa.

En un parc alemany, he vist un jardiner passejar-se molt curosament amb sabates de feltre, anar a un tapís d'herba, agafar-hi un escarabat, i deixar-lo seriosament, però decididament, sobre la vorera empedrada. Un cop això fet, restà mirant l'escarabat per si gosava tornar a l'herba. I l'escarabat, completament avergonyit de si mateix, començà a córrer cap al punt d'on havia vingut, potser, i retornà pel bell mig de la vorera, marcant amb ufana un caminar *ausgang*.

En els parcs alemanys hi ha senderons separats, amb destinacions pròpies; i cap persona, sense perill de la seva vida i fortuna, no pot anar pel camí indegut. Hi ha camí propi per als que van sobre rodes, i andens especials per als que van a peu; avingudes per als que cavalquen; camins per als que porten vehicles de poc pes, i camins per als que porten vehicles pesats; camins per a infants i per a senyores soles. Que no hi hagi camins per a homes calbs i per a sufragistes, és cosa estranya.

Al *Grosse Garten* de Dresde vaig trobar-me una senyora vella, desemparada i confosa al bell mig de set camins. Cada un d'aquests era guardat per un cartell amenaçador recomanant que tothom se'n separés si no es trobava comprès en la destinació que tenia.

-Dispensi que el molesti, senyor- em va dir en saber que jo podia parlar anglès i llegir l'alemany: -¿Em podria dir el que jo sóc i per on he d'anar?

Jo me la vaig mirar de cap a peus, curosament, i arribí a la conclusió que es tractava d'una «persona adulta» i «un caminant». Aleshores vaig indicar-li el seu camí. Ella el contemplà tota acorada.

-Però és que jo no he de fer res per aquí- va dir-me. -¿No puc anar en aquesta direcció?

-Oh! no! I ara! Aquest camí és destinat als infants.

-Però si jo no els faré cap mal!- digué ella somrient. I ben de debò que no semblava capaç de fer-los cap mal.

-Senyora, si fos per mi, jo em refiaria de vostè perquè anés per aquest camí, encara que el meu hereu s'hi trobés a l'extrem; però vostè, com a «adulta», aventurar-se per aquest camí, és guanyar-se una multa o que la tanquin a la presó, si fa o no fa. Ve-li ací el seu camí, ben clarament marcat: «Nur für Fussgänger»; i, si vol seguir el meu consell, vagi per aquí, car no és permès d'aturar-se i dubtar.

-Però si no és de cap manera la direcció que m'és precisa!

-És la direcció que és precís que li sigui precisa.- I vam separar-nos.

En els parcs alemanys hi ha bancs expressos retolats: «Solament per a adults» («Nur für Erwachsene»); i el noi alemany que té desig de seure, en llegir l'anunci passa de llarg cercant un banc permès per als nois. Allí seu, amb cura de no tacar la fusta amb el fang de les seves sabates. Cal imaginar un banc al parc de Regent, o de Saint James, amb el rètol: «Solament per a adults»! Tots els nois, en cinc milles a l'entorn, tractarien de fer-se lloc al banc, i cridarien als que hi seurién perquè els hi deixessin seure a ells. Quant a un adult, no podria pas acostar-s'hi de mitja milla per la confusió de nois.

El noi alemany que casualment seu a un banc d'adults sense adonar-se'n, fuig corrents en fer-li veure l'equivocació, i marxa espaordit, amb el cap abatut, avergonyit d'allò més, amb dolor i remordiment.

No és pas que el noi alemany es trobi oblidat del paternal Govern. En els parcs alemanys i en els llocs públics té assenyalats llocs expressos (Spielplätze) amb munts de sorra. Allí pot seure a plaer, i pot fer pastissos de fang i castells de sorra. Per al noi alemany, un pastís fet amb qualsevol fang que no fos aquest, li semblaria un pastís immoral: no el satisfaria gens ni mica: la seva ànima li'n faria retret.

-Aquest pastís- es diria ell mateix -no és talment com devia ésser, fet amb el fang que el Govern dóna

per a fer-ho. No ha estat fet en el lloc destinat i conservat pel Govern per a fer pastissos de fang. No pot reeixir. És un pastis il·legal (diguem-ne clandestí o de contraban). I fins que el seu pare hagués satisfet la multa corresponent, i ell hagués rebut el que li pertocava, la seva consciència seguiria amoinant-lo.

Una altra excel·lent cosa per a treure gaudi, a Alemanya, és el senzill i pràctic cotxet-bressol per als nens. El que pot fer-se amb un *kinderwagen*, com són anomenats, i el que no pot fer-s'hi, ocupa qui-sap-les pàgines de les ordenances alemanyes. Després de llegides, s'arriba a la conclusió que el qui pot conduir un cotxet d'aquests sense mancar a la llei, ben bé podria ésser un perfecte diplomàtic. Amb ells no s'ha de vagar ni s'ha d'anar massa de pressa. Hom no s'ha de posar, amb ells, al davant de ningú; i, si algú es posa al davant seu, ha de deixar-li el camí franc. Si hom vol aturar-se amb un cotxet així, ha d'anar al lloc destinat expressament per aturar-los, i, up cop allí, ha de romandre aturat. No es pot creuar el carrer amb ell. Si el que el porta o el nen viuen a l'altra part, això no és compte de les ordenances. No és permès de deixar aquest cotxet enlloc, i solament se'l pot dur a determinats indrets. En mitja bora de menar un cotxet d'aquests per Alemanya, hom cauria en tants embolics, que li donarien un mes de feina. Qualsevol jove anglès que se les volgués heure amb la policia, res millor podria fer que portar a Alemanya un *kinderwagen*.

A Alemanya no es pot deixar oberta la porta del carrer després de les deu de la nit, i hom no pot tocar a casa seva el piano més tard de les onze. A Anglaterra mai no he sentit la necessitat de tocar el piano, ni se m'ha acudit d'oïr-lo, després de les onze. Però és ben diferent que a un hom se li digui que no pot tocar-lo. Ací, a Alemanya, mai sento veritable desig d'oïr el piano sinó després de les onze. Aleshores em plauria de seure i oïr *La pregària d'una verge* o *l'obertura de Zampa*. Altrament, a Alemanya, la música després de les onze deixa d'ésser música: esdevé un pecat, i, com a tal, no en pervé gaudi.

L'únic individu que de vegades somia de passar per sobre de la llei, a Alemanya, és l'estudiant; i encara, aquest, fins a una llinda ben definida. Per habitud li són permesos certs privilegis, però estrictament concretats i clarament entesos. Per exemple: l'estudiant alemany pot embriagar-se i caure adormit a la vora d'un camí, sense més càstig que el d'haver de donar una propina, el matí següent, al policia que va trobar-lo i el va conduir a casa seva. Però, tractant-se d'un carrer, ha d'escollir, per deixar-s'hi caure, els carrers apartats. L'estudiant alemany, assabentat de la facilitat de l'oblit, treu totes les forces que li resten per passar la cantonada fins als llocs on pot caure despreocupadament. En certs barris pot jugar amb els timbres de les cases. La renda dels pisos d'aquestes cases és més batxa que als altres indrets de la població. La dificultat la troba cada família en preparar-se un secret, per tocar son timbre, amb el qual pugui saber si el toc va per a ells o és distracció o brometa. Si s'ha de visitar de nit una d'aquestes cases, val la pena de conèixer el secret del timbre; car, si massa s'insistís, es podria arrebregar amb el cap tota una galleda d'aigua.

També a l'estudiant alemany li és permès, a la nit, apagar llums; però sempre i quan no siguin molts. L'estudiant alemany tranuitador en porta generalment el compte, i resta satisfet quan arriben a mitja dotzena cada nit. Igualment pot cridar i cantar, en anar-se'n a casa, fins a dos quarts de tres de la matinada, i en certs restaurants li és permès passar el braç per la cintura de la cambrera. Per evitar un més enllà, les cambres de restaurants sovintejats per estudiants són sempre escollides curosament entre el tipus de dona seriosa i ficada en anyets, pel qual motiu l'estudiant alemany pot fruit el gaudi del flirt sense temença ni retrets.

Els alemanys són poble que viu sota la llei.

CAPÍTOL X

Baden-Baden des del punt de vista del visitant. -La bellesa del matí com es capeix des del vespre anterior. -La distància amidada amb el compàs. -La distància amidada amb les cames. -George en comptes amb sa consciència. -Una màquina peresosa. -Muntar en bicicleta segons el cartell. La seva facilitat. -El ciclista de cartell: son vestit, son mètode. -El grif com una joguina domèstica. -Un gos amb dignitat pròpia. -El cavall insultat.

Des de Baden, sobre el qual sols cal dir que és lloc de gaudis, semblant als altres de la seva categoria, començarem a anar d'allò més en bicicleta.

Vàrem projectar una excursió de deu dies, amb la qual contemplaríem la Selva Negra, incloent el *Donau-Thal*, que, a vint milles des de Tuttlingen a Sigmarigen, és potser la vall més formosa d'Alemanya. El Danubi passa per aquest lloc, serpentejant son estret camí entre pobles pintorescos i característics i antics monestirs mig ocults per l'herbatge, (on encara hi ha el frare descalç i descobert,

amb el cordill cenyit als lloms, i el pastor que, gaiato en mà, cuida les ovelles escampades per les vores dels turons); entre boscos rocosos; entre clars munts de pedres coronades per un enrunat castell, o una església, o una fortalesa; amb un misteriós reflex de les llunyanes muntanyes dels Vosgues, on la meitat dels naturals resten fastiguejats si hom els parla francès, i l'altra meitat es sent insultada si hom els parla alemany, i tots plegats s'indignen en oir el més breu so d'anglès: una situació veritablement difícil per al foraster.

No vàrem poder realitzar totalment el nostre projecte. Sempre l'acció resta endarrerida per la intenció humana. És cosa fàcil el dir i el creure, a les tres de la tarda: -Ens llevarem a les cinc, ens desdejunarem lleugerament al cap de mitja hora, i començarem la marxa a les sis.

-Haurem fet un bon camí abans no comenci la calor del dia- diu un altre.

-En aquesta època, de l'any, la matinada és la més agradable part del dia. No us sembla?- diu un tercer.

-Segurament.

-Tan agradable, tan fresca!...

-La mitja llum és exquisida.

El primer matí tot va bé. La colla es reuneix a dos quarts de sis. Tots hi són silenciosos, un xic rondinant, abocats a murmurar pel menjar i quasi per cada cosa. L'atmosfera és carregada de la condensada irritabilitat que cerca com desfogar-se. A la nit, la veu temptadora diu:

-Em sembla que llevar-nos a dos quarts de set en punt ja fóra bona hora.

La veu de la virtut protesta dèbilment, i diu:

-Això fóra tant com trencar la nostra resolució.

La temptació respon:

-Les resolucions han estat fetes per a l'home, i no pas l'home per a les resolucions.- El dimoni pot fer retrets per reforçar sos arguments amb les mateixes escriptures. -A més, això és molestar tot l'hotel. Cal pensar en els pobres criats.

La veu de la virtut continua, però més feble cada cop:

-Però si tothom es lleva de bon matí, en aquests llocs!

-No s'hi llevarien, si no s'hi veiessin obligats, els pobres. Acordem que el desdejuni sigui a dos quarts de set en punt, i així no farem nosa a ningú.

Així, disfressat el mal amb arguments de bondat, hom jeu i dorm fins a les sis, donant a sa consciència l'explicació (que no és creguda per aquella) que hom fa el que fa per generosa consideració als altres. Jo sé el que és allargar aquesta consideració fins a les set.

De la mateixa manera, la distància amidada amb un compàs no és exactament igual que quan s'amida amb les cames.

-Deu milles per hora, durant set hores, fan setanta milles. Una bona diada.

-Hi ha turons bastant pesats de pujar.

-Però es guanya després en baixar. Diguem vuit milles per hora i posem-n'hi seixanta en total. *Gott in Himmel!* Si no hem de fer vuit milles per hora tant se val que anem en un cotxet d'invàlids.

Mirant-ho en el mapa, sembla impossible que es pugui fer menys. Però, a les quatre de la tarda, la veu del deure us fa pensar:

-És cosa de seguir avant.

-No cal cuitar tant; no avalotis. ¡Fixa't quin bell panorama, d'ací estant!

-Molt bonic. No oblidis que som a vint-i-cinc milles de Saint Blasien.

-Quantes?

-Vint-i-cinc, o potser més.

-¿Vols dir, que sols havem caminat trenta cinc milles?

-Ni una més.

-Ximpleria! No hi crec, en el mapa vostre. No fóra possible. Havem estat caminant de ferm des de bon principi.

-No és pas així. De primer, no varem sortir fins a les vuit.

-A tres quarts de vuit.

-Està bé, a tres quarts de vuit. I a cada mitja dotzena de milles ens havem aturat.

-Ens havem aturat sols per fruir les vistes. No val la pena, de venir a veure un país i després no veure'l.

-...I, a més, hem hagut d'arrossegar les màquines en algunes costes molt violentes.

-...I, a més, ha estat un dia extraordinàriament xafogós.

-Bé, no oblidem que Saint Blasien és encara a vint-i-cinc milles.
Heu's aquí tot.

-Resten gaires pujades?

-Dues, n'hi ha.

-Em semblava haver-vos sentit dir que fins a Saint Blasien tot anava de baixada.

-Això és a les deu milles darreres, en som a vint-i-cinc milles, de Saint Blasien.

-No hi ha cap vila, pel mig? ¿Què pot ésser, allò que es veu més amunt del llac?

-No és Saint Blasien ni cap vila propera. Començar aquestes observacions vol dir un perill...

-És un perill, afadigar-se massa, Cal ésser sempre moderat: Segons el mapa, aquell lloc, Titisee, és molt bonic i agradós. Em sembla que per allí deu córrer bon ventet.

-Potser sí. Però vau ésser vosaltres, els que donàreu la idea d'anar-hi, a Saint Blasien.

-Creieu que no tinc gaire interès a anar-hi. Un lloc, al capdavall, petit i trist. Aquest Titisee és, ben segur, molt més bonic.

-És molt a prop: oi?

-Cinc milles.

Chor general:

-Anem-hi, a Titisee!

George va fer el descobriment de la diferència entre la teoria i la pràctica el mateix primer dia de les nostres excursions. Digué:

-Jo creia que el programa era de pujar les costes en tren i baixar-les en bicicleta.- Aleshores ell anava a la bicicleta, una mica endarrerit, i Harris i jo al tàndem.

-Així ho fem quasi sempre- respongué Harris, -Però els trens no puguen totes les costes de la Selva Negra.

-Ja m'ho recelava, jo- rondinà George. I tots emmudírem.

-Altrament- digué després Harris (que de bon segur ho havia meditat bé), -no hem pas de desitjar que tot sigui baixada. La cosa no seria completa. Cal un xic de dolent, entre el que és bo.

De nou es féu el silenci, i altra vegada el trencà George:

-No us esforceu massa, per mi.

-Què voleu dir?- li preguntà.

-Vull dir que on hi hagi un tren que pugi les costes no refuseu de pendre'l per temença d'ofendre'm. Per la meua part, encara que fos no fer les coses completes, hi estic disposat, a pujar aquestes muntanyes en tren. Ja me les entendre amb la meua consciència. Ja fa una setmana que m'estic llevant a les set cada dia, i em sembla que això em dóna algun dret. No us amoïneu massa, per mi.

Li vàrem prometre de tenir-ho en compte, i esdevinguérem silenciosos de nou fins a l'altra frase de George:

-Quina bicicleta vau dir que era, aquesta?

-No recordo ben bé la fàbrica.- respongué Harris; -però tant se val.

-Vols dir?

-Prou. Però, per què ho pregunteu? ¿Què us passa?

-Que no és el que diu l'anunci.

-Quin anunci?- preguntà Harris.

-L'anunci d'aquesta particular marca de bicicletes- digué George. -En vaig veure un, exposat al carrer Sloane, un parell de dies abans de sortir. Un home muntava aquesta marca de màquines; un home que duia a la mà una bandera. Es veia clarament que no feia cap mena de esforç: estava assegut senzillament, i, sense més ni més, corria que volava. La bicicleta anava sola, i anava d'allò més bé. Aquesta màquina vostra deixa que un hom ho faci tot. És una mala bèstia malfeinera. Si hom no l'empeny, ella, per si, no es belluga. Jo, de vós, reclamaria.

Si hom ho pensa, cal dir que poques bicicletes són el que diuen llurs anuncis. Tan sols en un anunci recordo haver vist demostrant esforç el que la muntava: bé és veritat que era perseguit per un bou. En el cas concret, l'objecte de l'artista és de convèncer el neòfit que dubta, que l'esport d'anar en bicicleta consisteix a seure sobre una luxosa selleta i ésser dirigit cap on es vulgui per invisibles i celestials poders.

Per regla general, en els cartells, el ciclista acostuma ésser una dama, i hom imagina que per al perfecte descans del cos, juntament amb l'absoluta despreocupació mental, res no val el dormir sobre les aigües d'un llac, comparat amb l'anar en bicicleta pel més accidentat camí. Cap viatge meravellós sobre un núvol d'estiu no faria les coses amb més facilitat que la dama de la bicicleta, segons el cartell. El seu vestit de muntar, en temps d'estiu, és ideal. És ben possible que la bona mestressa de sa casa, acostumada a les antigues habituds, no la volgués admetre a dinar vestida així, i que policies de caràcter mesquí tractessin d'assegurar-la embolcallant-la amb un cobertor abans de denunciar-la.

Però ella no se'n preocupa gens ni mica. Amunt i avall, per entre el més gran tràfic, sobre camins que entrebancarien una piçonadora, ella passa com una visió de suggestiva bellesa. El seu cartell oneja; sa figura sembla la d'una sílfide, col·locada aïrosament, l'un peu sobre la selleta i l'altre descansant lleugerament sobre el fanal. De vegades s'avé a seure: llavors posa els peus en els ressalts de la màquina, encén una cigarreta i fa flamejar sobre el cap una llanterna xinesa.

Excepcionalment és un home qui munta la màquina; però aquest no és un acròbata tan perfecte com la dama. Tot el que arriba a fer són equilibris, com l'anar de peu dret sobre el seient i flamejar banderetes, o beure cervesa mentre corre. Hom suposa que ha d'ocupar la seva imaginació en qui sap què: seure tranquilament a la màquina una hora i una altra hora sense res a fer ni res a pensar fóra cosa per a fastiguejar qualsevol home de temperament actiu; i és per això que el veiem aixecar-se sobre els pedals, en arribar al bell cim d'un turó, per enraonar al sol o declamar versos al paisatge que el rodeja.

Qualques vegades el cartell pinta una parella de ciclistes, i hom capeix amb justesa fins a quin punt és superior, per a dir amoretetes, la moderna bicicleta sobre l'antic salonet o l'abusada porta del jardí. Ell i ella munten llurs bicicletes, tenint bona cura que sigui de la marca anunciadora; després, un i altra no tenen altra cosa a pensar que el dolç diàleg de l'eterna història, pels carrers ombrívols, per ciutats de gran moviment els dies de mercat, deixant anar les rodes de la «Bermondsey Company's, la millor de la Gran Bretanya», o la «Camberwell Company's Eureka, sense juntura». No els cal fer anar pedals; tampoc els cal menar en cap direcció. Mirar-se l'un a l'altre, i saber l'hora per tornar a casa, és tot el que els pertoca. Mentre Edwin s'inclina per dir a Angelina paraules a cau d'orella, i ella gira el rostre a l'horitzó per amagar-li la vermellor de ses galtes, les màgiques bicicletes segueixen llur fàcil cursa.

I el sol es mostra sempre rutilant, i els camins són sempre eixuts.

Cap pare auster no va muntat, recelós, seguint-los; no porten al costat cap tia que els vigili; cap

endiablat germanet no treu el cap a una cantonada per atalaiar-los. Mai no hi ha entrebancs. I més d'un cop m'han fet exclamar: -Senyor, senyor! ¿per què no existirien les «millors de la Gran Bretanya» o els «Camberwell Eureka», per llogar, essent jo jove?

De vegades el «Camberwell Eureka» o «la millor de la Gran Bretanya» és arrambada contra una porta: probablement es troba afadigada. Ha estat treballant rudament tota la tarda portant la parella de joves. Com que aquests tenen bon cor, han baixat perquè descansi. Ells són asseguts sobre l'herba, sota l'ombra de gracioses branques. L'herba és alta i eixuta. Un rierol corre a llurs peus. Tot és pau i descans.

Aquesta és sempre la idea que el dibuixant de cartells de bicicletes desenrotlla perquè hom imagini... descans i pau.

Però no parlo amb certitud en dir que cap ciclista de cartell mai no treballa. Ara que hi penso, recordo haver vist cartells representant ciclistes treballant durament, fins a exhaurir-se en l'esforç. Aquests són magres i unes feres per al treball. El suor els cau a doll del front. Un hom pensa que, si resta una rampa més enllà del cartell, o cauen de la bicicleta o expiren en la feina. Però això s'esdevé per motiu de llur mateixa bogeria. Si anessin amb bicicletes «Putney Popular» o «Batterset Bounden» (talment com fa l'altre del centre, home de seny), aleshores estalviarien aquest treball innecessari. Tot el que haurien de fer és pendre el posat d'home feliç: potser, a tot fer, empènyer el pedal un xic cap enrera quan la màquina, amb sa juvenívola lleugeresa, perd el cap un instant i corre massa ràpidament.

Tu, jove afadigat, que seus en una pedra mil·lenària, massa afadigat per a adonar-te de la ferma pluja que t'entra fins als ossos; tu, donzella fastiguejada, amb els cabells caiguts i humits, neguitosa per l'hora, que desitjaries dir renecs i no saps com dir-los; tu, home gras i calb, que t'esvaneixes visiblement, mentre alenes treballosament i rondines per l'interminable camí; tu, enrogida i lassada matrona, que condueixes penosament la lenta roda que no vol anar... ¿per què no pensàreu a comprar «la millor de la Gran Bretanya» o una «Camberwell Eureka»? ¿Per què aquestes bicicletes de tan inferior classe són les més populars en el país?

¿Succeeix, amb les bicicletes, ço que s'esdevé amb tota cosa: que hom no capeix el bo que diuen els anuncis?

..*

El que a Alemanya mai no deixa d'encisar-me és el gos. A Anglaterra hom arriba a fastiguejar-se de les antigues races de gossos a força de conèixer-les: el mastí, el de *plum-pudding*, el terrier (negre, blanc o de pèl aspre, segons els casos, però sempre amb ganes de barallar-se), el collie, el bull-dog... mai res de nou.

A Alemanya n'hi ha gran varietat. Hom es troba amb gossos que mai no ha vist ni per semblança; que, fins que els sentim lladrar no sabem del cert que siguin gossos. És cosa ben interessant.

George aturà un gos a Sigmaringen i ens cridà l'atenció. Jo vaig dir que potser fóra un encreuament de bacallà i gos d'aigua. No em plauria si era altra cosa que fill de gos d'aigua i bacallà. Harris procurà de retratar-lo, però la bèstia es posà a córrer i va amagar-se sota unes brolles.

Jo no comprenc la idea que porten els alemanys amb la barreja de races de gossos. Avui per avui és un secret. George diu que cerquen un grif i són bastants els que s'ho pensen. Realment en un o dos casos que he topat, diria que han assolit l'èxit en això. Però estic abocat a creure que eren simples casualitats. L'alemany és home pràctic, i no encerto jo l'objecte que pugui tenir un grif.

Si el que es vol és una cosa ben estranya, ¿no té, per ventura el *dachshund*? ¿Per què demanar més? Altrament, un grif fóra un inconvenient, en una casa. Tots anirien trepitjant-li la cua seguit seguit. Penso que ço que els alemanys volen assoiir és una sirena, per ensinistrar-la a caçar peixos.

L'Alemany no vol passar per la inactivitat de ningú. Es complau a veure com treballen els seus gossos, i els gossos alemanys amen el treball. Això és indubtable. La vida dels gossos anglesos deu ésser ben insuportable, per aquells. Cal imaginar un ésser fort, actiu i intel·ligent, de temperament enèrgic i excepcional, condemnat a passar les vint-i-quatre hores del dia a no fer res: ¿com podria complaure'l? Res d'estrany, doncs, que es trobi incomprès i desitgi l'inversemblant i es fiqui en avalots i bullangues.

D'altre costat, el gos alemany té moltes coses en què ocupar la seva intel·ligència. Sempre té feina i fa son paper important. Mireu-lo anant enganxat al carret de la llet: cap sagristà es sentiria més complagut al moment de passar la plata entre els feligresos. Realment, no és treball, el que fa: l'home l'empeny i ell lladra. És la idea de la divisió del treball. El que ell es diu a si mateix és:

-El vell no pot lladrar, però pot empènyer: ja em va bé.

L'interès i l'orgull que pren en l'assumpte és bonic d'observar. Un altre gos que passa, potser li fa alguna burlesca consideració sobre la qualitat de la llet que condueix. Ell s'atura, de cop i volta, sense cura del tràfec.

-Dispensi: què ha dit, vostè de la llet?

-Res, no he dit, de la llet- respon l'altre gos amb gest de gentil innocència. -He dit, només, que feia un bon dia, i he demanat el preu del midó.

-Vol dir que demanava el preu del midó: oi? ¿Li plauria de saber-ho?

-Sí, si és servit. No sé per què he pensat que m'ho podria dir.

-I sí, que puc dir-li-ho. Val...

-Apa, anem-hi!- interromp l'amo, afadigat, sufocat de calor i amb desig d'acabar la volta.

-Sí, sí; però... voto a!... ¿No ha sentit el que ha dit, aquest, sobre la nostra llet?

-Ah! No en facis cas. Hi ha un tramvia que ve per la cantonada i ens trepitjaria.

-Sí, que en vull fer cas. Tinc el meu orgull. Aquest ha demanat el preu del midó, i ara ho sabrà. Val vint vegades més...

-Ep, que vas a llençar-ho tot!- diu el vell patèticament, lluitant amb ses poques forces per contenir-lo. -Ai, ai! Així t'hagués deixat a casa!

El tramvia li ve a sobre. Un cotxer els avisa a crits. Un altre gos, enorme, esperant ficar basa en la qüestió, tot arrossegant un carret de pa i seguit d'un vailet que li fa crits, s'ha aturat a l'altra part del carrer. Es forma un grupet de gent, i un policia acut precipitadament a l'escena.

-Val...- diu el gos de la llet -val vint vegades el que tu vals abans no acabi jo amb tu.

-Vols dir?- exclama l'altre.

-Sí, sí, nét de gos d'aigua francès, menja cols!...

-Mare de Déu! ¡Ja deia jo que ho llençaria tot!- diu el lleter. -Ja t'ho deia jo!

Però ell està massa ocupat per a fer-ne cas. Cinc minuts després, en retornar el tràfic a son moviment, en haver replegat el vailet del pa sos llenguets plens de fang i haver marxat el policia amb els noms i domicilis de tots els que troba en el grup, aleshores el nostre gos gira el cap i mira enrera.

-Sembla que ha caigut alguna cosa- diu en to indiferent. Després, sacsejant-se tot ell amb tranquil·litat, afegeix, triomfant: -Però em sembla que li he fet saber el preu del midó. Penso que no tornarà a ficar-se amb nosaltres.

-Déu ho faci!- diu el vell contemplant tristament la llet vessada.

Aquest gos treballador, però, té el seu esport predilecte: esperar, al capdamunt d'un carrer en davallada, un altre gos, per començar aleshores una carrera vertiginosa. El paper de l'altre gos, en cas semblant, és córrer darrera replegant els articles escampats: pans, cols o camises, així que van caient. En arribar al final del carrer s'atura i espera el seu amic.

-Ha estat una bona cursa: oi?- diu amb un pam de llengua fora i mentre son amo arriba carregat fins dalt del cap amb el que semblava son gos. -Em sembla que hauria guanyat si no hagués estat per aquell estúpid noieta que se m'ha posat al davant en girar la cantonada. Ho has vist? El mala pell! I què fa, que crida tant i avalota així? Potser perquè l'he empaitat, llançat a terra i li he passat per sobre? Doncs que s'hagués apartat a una vora. És una poca solta això de deixar les criatures al carrer perquè un hi ensopogui. I ara? totes aquestes coses havien caigut? Això és que no les devien col·locar bé. Calia que t'haguessis preocupat de fer-ho millor. Potser no creies que jo fos capaç de baixar el carrer a vint milles per hora. Pensaves que hauria deixat passar pel meu costat el gos dels Schneider sense fer un *tour de force*? Sí, sí, hom mai s'ho pensa tot. ¿Estàs ben segur d'haver replegat totes les coses? N'estàs ben segur? Jo, al teu lloc, no, que no n'estaria. Jo tornaria enrera per assabentar-me'n. Vols dir que et trobes afadigat? Doncs així no em facis retret si es perd quelcom: vet-ho aquí.

És un gos de tan bona llei! Està tan completament segur que la volta que els correspon és la segona cantonada a la dreta, que res no el convenceria que fos la terça. Està igualment segur que té temps de

creuar el carrer amb traça, i no creuria el contrari fins a veure son carret fet a bocins. Aleshores, ell, prou es plany de debò; però ¿què hi hem de fer? Com que, generalment, ell té l'alçada i la força d'un vedellet, i el seu amo és un vell o vella de poca empenta o un noi petit, el gos fa sempre la seva. El major càstig que se li podria imposar fóra deixar-lo a casa i portar el carret son amo. Però l'alemany té massa bon cor, per a castigar-lo sovint.

És impossible de creure que ell sigui enganxat al carro per altra cosa que el propi gaudi. Estic segur que el pagès alemany estableix el carret perquè això agrada al seu gos. En altres països (Bèlgica, Holanda, França...) he vist aquesta mena de gossos maltractats i obligats excessivament al treball. Però, a Alemanya mai de la vida.

Insultar les bèsties, prou que es fa, a Alemanya. He vist un alemany, davant el seu cavall, dient-li tots els insults que tenia a mà. El cavall no va amoïnar-se gaire, per això. N'he vist un altre, cansat de dir grolleries a la seva bèstia, cridar la seva dona perquè l'ajudés en la tasca. La dona es va empipar d'allò més, i cada un a un costat del pobre cavall, començaren a posar-lo verd a força d'insults. Li insultaren la mare i el pare; es ficaren amb la seva figura i apariència, amb el seu cervell, amb el seu sentit moral i les seves dots i capacitats de cavall. La bèstia resistí la ruixada amb una paciència de no dir. Després va fer el que millor podia aleshores: serenament, començà a caminar a passes reposades. La dona tornà als seus quefers, i l'home seguí carrer avall sense deixar de boca la bèstia.

Cap poble tan bondadós com el poble alemany. La crueltat amb les criatures o les bèsties és cosa inconneguda en el país. El fuet, per a ells, esdevé sols un instrument musical. La fuetada, hom l'escolta del matí a la nit; però, un cotxer italià que en els carrers de Dresde va usar el fuet per colpejar el cavall, va ésser quasi linxat pel públic indignat. Alemanya és l'únic país d'Europa on el viatger pot muntar a un cotxe de lloguer confiat que son servicial amic que va entre barres no serà obligat a treballar escandalosament ni maltractat de fet.

CAPÍTOL XI

Una casa a la Selva negra: la seva sociabilitat; son perfum. - George, decididament, resol no restar al llit després de les quatre. -El camí que no té pèrdua. -El meu especial instint. -Una companyia desagradida. -Harris, home de ciència. La seva animosa confiança. -El poble: on era i on havia d'ésser. - El projecte de George. -Passem a la francesa. -El cotxer alemany adormit i despert. -L'home que propaga la llengua anglesa a l'estranger.

Una nit, afadigats i lluny de tot poble o vila, vàrem pernoctar en un mas de la Selva Negra. El gran encís dels estatges a la Selva Negra, és llur sociabilitat. Les vaques són a la cambra del costat; els cavalls, al pis de dalt; els ànecs, a la cuina; els porcs, els nens i les gallines, per tot arreu. Hom es troba vestint-se, i escolta un grunyit darrera seu.

-Bon dia. ¿No teniu cap pela de patata, per ací, si sou servit? No: ja veig que no. Déu vos guard.

Després un escateineig, i es veu sortir el coll tivat d'una gallina.

-Bonic mati: oi? No us farà nosa, que porti ací aquesta cuca meva: veritat? ¡És tan difícil, en aquesta casa, de trobar una cambra on poder fruir el menjar tranquilament! Des de pollet que sempre he menjat molt a poc a poc, i en arribar que vam ésser mitja dotzena... pensi que mai no em deixarien sol. Ara tots vénen demanant un bocinet. Vós no hi teniu cap inconvenient, que pugui al llit: no? Potser així ells no s'adonaran d'on sóc.

Encara hom no està llest de vestir-se, que uns quants capets curiosos guaiten la porta. Evidentment miren la cambra com una eventual *ménagerie*. Un hom no pot dir si els caps corresponen a nois o a noies: seria de desitjar que fossin masculins. De res no serveix tancar la porta, car no podeu subjectar-la, i, així que l'ajusteu, la canalla torna a obrir-la, d'una empenta, de bat a bat. Un hom es desdejuna talment com acostuma a ésser representat dinant el fill pròdig.

Un porc o dos se us acosten per fer-vos companyia. Una colla d'oques velles us critiquen de la porta estant. Capiu, de llurs murmuracions, fetes amb avalotada expressió, que parlen mal d'un hom. Potser una vaca es redreçarà per mirar-vos.

Aquesta societat a la fairsó de l'arca de Noé és el que dóna son perfum característic a l'estatge de la Selva Negra, tal com ho veig. És, aquest, un perfum singular: talment com si hom prengués roses i formatges de Limburger, i greixum dels cabells, i un xic de brossa i de cebes, i préssecs i sabó, tot barrejat amb regust de flaire marina i cadàver que es descompon. No pot definir-se amb precisió cada

olor, però un hom les capeix totes: totes les olors que al món són conegudes fins aleshores. Als que viuen en aquestes cases, els complau aquest baf. Mai no obren una finestra, per tal que no es perdi: el servei curosament embotellat. Si un hom vol sentir una altra flaire, ha de sortir al camp per olorar violes o pins. A la casa, res més que el havem dit. Diuen que un hom s'acostuma aviat al perfum d'aquesta: tant que, mancant-hi, no podria dormir en altre ambient.

* * *

Haviem preparat una llarga passejada per a l'endemà, i ens calia llevar-nos d'hora: allà a les sis del matí, si això era possible sense destorbar els de la casa. Vàrem dir a la mestressa si ho creia oportú, i ens ho afirmà, afegint, amb tot, que potser ella no es trobaria a casa, perquè era dia d'anar a ciutat, a unes vint milles de distància, i en tornar serien les set; però que segurament el seu marit, o un dels nois, es trobaria de retorn per a fer l'apat a l'hora fixada: un o altre s'encarregaria de despertar-nos i servir-nos el desdjuní.

Tal com anaren les coses, no ens calgué que ningú ens despertés: pel nostre propi impuls ens despertarem a les quatre. És a dir, no ben bé pel nostre propi impuls, sinó per l'avalot incommensurable que ens omplí el cap i del qual necessitàrem fugir. No podria dir exactament l'hora en què es lleva el pagès de la Selva Negra a l'estiu. A nosaltres ens va semblar que tota la nit estava levant-se.

La primera cosa que fa, el pagès, en eixir del llit, és posar-se el parell de sabates de pell groixuda i soles de fusta, i donar un tomb constitucional a tota la casa. Fins a haver pujat i baixat tres vegades l'escala, no creu estar despert. Un cop completament despert, el que li cal fer és anar dalt, a l'estable, i enllestir un cavall. (Com que la casa, com tota la Selva Negra, es construïren generalment al costat d'un turó, el pis superior correspon, per l'altra part, al nivell de la terra, i el de baix és destinat a porxos i andanes.) Després, sembla que el cavall ha de donar també el seu tomb per la casa. L'home baixa tot seguit a tallar llenya, i, en acabat, es sent satisfet i comença a cantar a cor què vols cor què desitges.

Considerant-ho tot, varem decidir que el més encertat fóra seguir l'exemple que ens donaven. Fins i tot George mostrava desigs de llevar-se, aquell matí. A dos quarts de cinc prenguérem un lleuger desdjuní, i a les cinc iniciàrem la marxa.

El nostre camí era per dalt d'una muntanya, i, per les preguntes que havíem fet, semblava ésser un d'aquests camins pels quals hom no es pot perdre. Jo suposso que tothom coneix aquesta mena de camins: ordinàriament porten a un hom al punt mateix on ha començat; i quan no, hom desitjaria que així fos, per saber, almenys, on es troba. Jo li vaig agafar mania de bon principi, i, encara no havíem caminat un parell de milles, topàrem amb el primer entrebanc. El camí es dividia en tres. Un pal amb cartell indicador, corcat per cert, deia que el camí de l'esquerra conduïa a un lloc que ens era desconegut i que no trobaríem en cap mapa; l'altre braç del pal, que assenyalava la direcció del camí del centre, havia desaparegut; quant al tercer camí, nosaltres convinguérem que conduïa al lloc de partida.

-El vell ho va dir ben clarament- ens recordà Harris: «-Vagin tot dret pels volts del turó.»

-Però quin turó?- preguntà oportunament George.

Ens voltaven cosa de mitja dotzena de turons: els uns més baixos, i els altres més alts.

-Ens va dir que arribaríem a un bosc...- continuà Harris.

-Això res vol dir- afegí George: -amb qualsevulla camí que seguíssim ací, ens passaria igual.

La veritat era que un bosc immens cobria tots els turons.

-...i ens va advertir que en cosa d'una hora i mitja arribaríem al cim.

-Vet aquí on jo començo a malfiarme- digué George.

-Doncs què hem de fer?

Jo sempre he tingut un secret instint d'orientació. Ho dic sense vanaglòria, car no es tracta de cap virtut. És simplement un instint animal, independent de la meva voluntat. Que les coses se'm posin pel mig (muntanyes, abismes, rius i altres semblants entrebancs), no és pas culpa meva. El meu instint és com cal: la terra, és la que no és com cal.

Els vaig fer anar pel camí del mig. Que hi hagués algú sense traça de seguir gaire llargària en la mateixa direcció, o qui, després de tres milles de caminar pujant i baixant, anés a parar de cop i volta a un niu de vespes, en això jo no hi tenia res que veure. Si el camí del mig hagués dut la direcció que

havia de dur, ens hauria menat on volíem anar, n'estic ben cert.

Amb tot i això, jo hauria continuat fent servir el meu do, per a descobrir un nou camí, si l'esperit dels altres m'hagués estat fidel. No sóc un àngel, altrament, i refuso d'esforçar-me en servei de desagradats. També dubto si Harris i George m'haurien volgut seguir, digué el que digué, i per això em vaig rentar les mans de responsabilitat i Harris ocupà la vacant d'orientador.

-Bé- em digué aquest: -suposo que us deveu trobar satisfet de l'obra vostra.

-Completament satisfet- vaig afirmar des del munt de pedres en que m'havia assegut. -Fins ací jo us he conduït amb seguretat, i seguiria guiant-vos més enllà. Però a tot artista li cal, per a treballar, l'encoratjament dels altres. Sembla que no sabeu on sou; però potser sou on voleu ésser. De totes maneres, jo no vull dir res més de l'assumpte. Podeu anar per allà on us plagui. Jo he acabat amb vosaltres.

No sé si vaig parlar amb amargor, però no vaig poder estar-me'n. Ni una amable paraula se m'havia dit durant tot el fastigosíssim camí.

-No ens entengueu malament- digué Harris. -Tant el mateix George com jo sabem que sense vostra assistència no ens trobaríem on som. En això teniu tota la raó. Però l'instint pot errar. El que proposo és substituir-lo per la ciència, que mai no erra. Anem a veure: on és el sol?

-¿No us sembla- digué George -que si retornéssim al mas i lloguéssim un noi per un marc, per tal que ens guiés, ens estalviariem temps, tanmateix?

-Això fóra bo per a perdre hores- digué Harris resoltament. -Deixeu-ho per a mi. He llegit d'aquestes coses i hi he pres interès. -I, traient el rellotge, començà a donar voltes entorn d'ell mateix. -És tan senzill com l'abecé- continuà. -S'assenyala el sol amb la sageta petita, després es divideix el segment entre aquesta i les dotze, i s'obté el nord.

Llavors passà una estona turmentant-se, i fixà el rellotge.

-Ja el tinc!- va dir. -Aquell és el nord: on es troba el niu de vespes. Ara doneu-me el mapa.- Li'l donàrem, i ell, seient de cara a les vespes, començà a examinar-lo.. -Todtmoos d'ací estant, es troba al sud, pel sud-oest.

-Què voleu dir, d'ací estant?- demanà George.

-Què? D'ací, d'on som ara.

-Però, on som ara?- tornà a preguntar George. Harris restà capficat, i digué, tot animós:

-Tant se val, on siguem ara. Sigui com sigui, Todtmoos es troba al sud, pel sud-oest. Anem-hi i no perdem més temps.

-No entenc com feu aquesta deducció- rondinà George aixecant-se i col·locant-se la motxilla.- però suposo que tant se val. Havem sortit perquè ens provi a la salut, i tot és igualment bonic.

-Anirem bé- digué Harris amb la seva encoratjadora confiança. -Serem a Todtmoos abans de les onze: no passeu neguit. I a Todtmoos pendrem alguna cosa.

Va afegir que li venien ganes de pendre un biftec i una truita. George, per la seva part, no volia que li vingués gana fins veure Todtmoos.

Durant una hora caminàrem per sortir un lloc espaiós, des del qual veiérem el poble per on havíem passat aquell matí. Tenia una església estranya, amb una escala per la banda de fora, cosa que mai havia vist. Jo restí lassat i entristit. Havíem estat caminant de ferm durant tres hores i mitja, i havíem fet cosa de tres milles, pel que semblava. Però Harris estava entusiasmat.

-Gràcies a Déu, que ja sabem on som!

-Creia haver-vos sentit a dir que tant vos feia- recordà George.

-I tant me fa, certament. Però no perdem res a estar segurs. Ara tinc més confiança en mi mateix.

-Què voleu que us digui! No sé si hi guanyarem res...- murmurà George.

Però em sembla que Harris no va escoltar-lo.

-Ara ens trobem- digué aquest- a l'est del sol, i Todtmoos és al sud-oest d'ací. És a dir que...

Harris callà de sobte, i després continuà:

-A propòsit: ¿recordeu si vaig dir que assenyalava la línia divisòria d'aquest segment, al nord o al sud?

-Diguéreu que assenyalava el nord.

-N'esteu segurs?

-Seguríssim- respongué George. -Però no feu retret per als vostres càlculs. Probablement havieu errat.

Harris reflexionà un xic. Després desplegà el front i digué:

-Això és. Naturalment que és el nord. Deu ésser el nord. Com havia d'ésser el sud? Ara hem d'anar cap a l'oest. Anem-hi.

Estic conforme amb anar cap a l'oest- digué George. -Qualsevol punt de la brúixola m'és igual, a mi. Sols em permeto d'assabentar-vos que en el moment d'ara anem cap a l'est.

-Res d'això. Anem cap a l'oest- insistí Harris.

-Vos dic que anem cap a l'est.

-El que voldria és que restéssiu callant, si us plau; perquè em confoneu.

-Doncs tant me fa, si us confonc. M'estimo més això que no pas anar equivocats. I vos dic que anem ben drets cap a l'est.

-Quina ximpleria!- exclamà Harris. -Heu's aquí el sol.

-Sí, sí; ja veig el sol perfectament. Potser és allà on ha d'ésser, segons vós i la ciència, o potser no. El que sé és que, quan nosaltres érem al poble, aquest mateix turó, amb aquest munt de roques, el teníem al nord, i en el moment d'ara anem encarant-lo a l'est.

-Teniu raó- afirmà Harris. -De cop i volta havia oblidat que hem donat una virada.

-Doncs jo, de vós, ho tindria ben en compte; car serà cosa, aquesta, que repetirem més d'un cop.

Esguardàrem a tots indrets, per ací i per allà, i ens dirigírem en l'altra direcció. Després d'una costa de quaranta minuts, novament arribàrem a un lloc espaiós, i novament el mateix poble era als nostres peus. Ara el vèiem al sud nostre.

-És ben extraordinari!- digué Harris.

-No sé pas per què- digué George. -Si hom camina seguit, seguit al voltant d'un poble, és ben natural que el vegi a estones. Jo estic molt content de veure'l. Això em prova que no anem perduts del tot.

-Però havia d'ésser a l'altre costat- digué Harris.

-Ja hi serà abans d'una hora, si continuem caminant.

Per la meua part, jo vaig dir ben poca cosa. Em sentia molestat amb tots dos, però em plaïa de veure que George anava empipant-se amb Harris. Era absurd l'acudit d'aquest de trobar el camí pel sol.

-Voldria saber- digué Harris, tot capficat, -voldria saber ben de segur si la línia divisòria assenyalava el nord o el sud.

-Ja ho pensaré- digué George. -És una cosa important, aquesta.

-És impossible que sigui el nord, i us diré per què.

-No us cal amoïnar-vos. Estic disposat a creure que no ho és.

-Però heu dit que era el nord- digué Harris en to de reprotxe.

-Jo no vaig dir res. Jo vaig dir que vos havíeu dit que ho era. No és igual. Si vos creieu que no, anem per l'altre camí. Almenys canviarem.

Harris girà els seus càlculs completament al contrari, i ens internàrem en el bosc. I, un cop més,

després de mitja hora de pujar costes i més costes, tornarem a veure el mateix poble. S'ha de dir que erem una mica més amunt, i aquesta vegada el poble era entre nosaltres i el sol.

-Em sembla- digué George, mirant el poble -que aquesta és la millor vista del poble que fins ara hem tingut. Sols resta un altre lloc des del qual el puguem veure: Després, proposo que baixem i descansem una mica.

-No puc creure que sigui el mateix poble- digué Harris. -No pot ser de cap manera.

-Aquesta església no pot pas equivocar-se- digué George. -Però bé podrien ésser, les quatre visions que havem tingut, un cas com aquell de l'estàtua de Praga. Potser les autoritats de per ací han fet alguns models de dimensions naturals d'aquest poble, i els han col·locat per la Selva per tal de veure on fa més bonic. Sigui com sigui, ¿quin camí prenem, ara?

-No ho sé pas, ni res se se'n dona- digué Harris. -Jo he fet tot el que he sabut. Vós no haveu fet, en canvi, més que rondinar i i fer-me equivocar.

-Potser que hagi criticat una mica, però cal posar-se al meu lloc. L'un diu que té un instint especial, i em dirigeix a un niu de vespes al bell mig del bosc.

-No és culpa meva, que les vespes facin llur niu al mig del bosc- vaig dir-li jo.

-No dic que sigui culpa vostra. No discuteixo. Simplement estic relatant els fets exactes. L'altre, que em condueix amunt i avall de la muntanya sota principis científics, no sap distingir el nord del sud, i mai no està segur de si ha fet una volta o no. Pel que a mi es refereix, jo no tinc altres instints que els ordinaris, ni sóc home de ciència, i el que vaig a fer és el següent: arribar-me a aquell home que veig allà dalt, i oferir-li tant com valgui la feina que està fent de tallar alfals (que potser no passarà d'un marc i mig), per tal que em condueixi a la vista de Todtmoos.

Aquest projecte de George no era gaire original, però de moment ens va semblar encertat. Per sort nostra havíem caminat una distància curta des del punt on començarem a anar perduts, i s'esdevingué que, ajudats pel cavaller de la falç, retrobarem el camí i arribarem a Todtmoos quatre hores després del que havíem calculat, i amb tanta gana que, per a calmar-la, necessitàrem quaranta cinc minuts de treball ferm i silencios.

De Todtmoos intentarem anar caminant fins al Rin; però, recordant els esforços del matí, acordarem caminar... a cavall: talment allò que és dit pels francesos *passejar en cotxe*. Llogarem un vehicle d'aspecte pintoresc, arrossegat per un cavall que podria anomenar de *cos de barril*, però encara com un contrast amb el cotxer; car, comparat amb aquest, semblava una arengada. A Alemanya tot vehicle està disposat per enganxar-hi dos cavalls, però ordinàriament no n'hi va més que un. Això dóna als cotxes un aspecte estrany, que se serva així per servir una cosa pròpia. La idea que es persegueix és fer entendre que hom porta de consuetud dos cavalls, però dóna la casualitat d'haver distret l'altre.

El cotxer alemany no és el que podríem anomenar un fuet de primera. Acostuma a fer les coses més bé quan dorm. Aleshores és inofensiu, almenys; i com que el cavall generalment és intel·ligent i experimentat, l'anar així és bastant segur. Si a Alemanya poguessin ensenyar el cavall a replegar el preu del viatge en acabar-lo, llavors no caldria en absolut el cotxer. Fóra un aventatge per al passatger; car, en ésser despert el cotxer i no donar fuetades en l'aire, s'ocupa invariablement a fer o desfer bullits. Recordo una vegada que baixava en cotxe una rampa aguda de la Selva Negra amb dues senyores; un d'aquests camins que semblen cargolar-se com un tirabuixó per una muntanya. La costa s'aixecava en un angle de 75 graus per la banda de fora, i queia a l'altra part en igual inclinació. Marxàvem bastant bé; vàiem complaguts que el cotxer duia closos els ulls. De cop i volta, quelcom (potser el mal somni d'un païr dificultós) va despertar-lo. Agafà els ramals, i, amb un moviment ràpid, tirà cap a l'abisme, llançant fora del camí el pobre cavall, que anava d'aquell costat, i deixant-lo penjat al cotxe. El nostre home no semblava sorprès ni enutjat poc ni molt. Es veia també que els animals es prenién la situació com una cosa a que estaven acostumats. Nosaltres baixàrem, i el cotxer també. Aquest va treure de sota el seient un ganivet reservat expressament, i tallà el corretjam amb força traça. Un cop deslliurat així el cavall, anà rodolant i rodolant fins a raure al camí per la part baixa, a uns 50 peus. Allí s'aixecà novament i romangué esperant-nos. Nosaltres tornarem a muntar al cotxe, i, amb l'altre cavall, continuarem el camí de baixada fins a assolir el caigut. Allí, el cotxer, amb l'ajut d'uns cordills, enganxà de nou el cavall, i reprenguérem la cursa.

El que més va estranyar-me fou l'evident costum que tant el cotxer com el cavall tenien d'aquell mètode de baixar la muntanya. Potser pensaven que així fèiem el camí més aviat. No m'hauria sorprès gaire si el cotxer ens hagués proposat d'anar també nosaltres rodolant amb cavalls i cotxe fins al capdavall de la muntanya.

Una altra particularitat del cotxer alemany és que mai no usa els ramals per detenir els cavalls o

aupar-los; mai no regula la marxa pel pas del cavall, sinó per l'ús del fre. En voler una marxa de vuit milles per hora, deixa caure una mica el fre fins a només rascar la roda, produint un soroll seguit com el d'esmolat una espasa; i, per a una marxa de quatre milles, el referma més, i es viatja amb un acompanyament de gemecs i de crits que donen idea d'un concert de porcs agonitzants. En desitjar aturar-se, tanca el fre completament. Si el fre és de bona mena, calcula que pot aturar son cotxe, a menys que son cavall no sigui ultra poderós, en una meitat de sa llargària. Ni el cotxer alemany ni el cavall alemany sospiten que hi hagi altre mètode d'aturar el cotxe. El cavall continua tirant amb tota sa força fins que es veu impossibilitat de moure's una polzada més enllà. Llavors descansa. Els cavalls d'altres països estan disposats a aturar-se en fer-los un crit. He conegut cavalls satisfets d'anar a pas de combregar; però el cavall alemany sembla nascut per a una sola velocitat, i no li és possible de sortir-se'n. Parlo literalment, la veritat nua, en dir que he vist un cotxer alemany amb els ramals deixats anar sobre el davant del pescant, cargolant el fre amb ambdues mans, espordit pel perill d'un atropellament.

* * *

A Waldshut, una d'aquestes petites ciutats del segle XVI per les quals passa el Rin al principi de sa cursa, varem trobar-nos amb ço que tan excessivament conegut és per tot arreu del continent; el turista britànic sorprès i agreujat en veure com és desconeguda a l'estranger la sotilesa de la llengua anglesa.

En entrar a l'estació, parlava un anglès bastant correcte, malgrat un xic d'accentuació *somerstshire*, explicant a un mosso d'estació per tercera vegada, segons va dir-nos, el fet senzillíssim que, encara que duia un bitllet per Donaueschingen i desitjava d'anar-hi per veure el naixement del Danubi (que no és allí, per més que diguin), volia que li enviessin sa bicicleta a Engen i el seu equipatge a Constança perquè l'hi esperessin. Estava acalorat i rabiós per l'esforç que havia fet explicant-se. El mosso d'estació, d'edat juvenívola, semblava, de moment, vell i decaïgut. Jo vaig oferir els meus serveis, però aviat em sabé greu d'haver-ho fet, i més greu va saber al qui no parlava. Totes tres direccions eren complicades i calen canvis i recanvis. No hi havia temps per a una explicació calmosa, car el tren nostre sortia tot seguit. El viatger rondinava cosa de no dir; sempre s'embolicava a cada aclaració, i el mosso només desitjava acabar l'assumpte per poder alenar a plaer.

Deu minuts després, tot pensant, al vagó, sobre l'assumpte, vaig adonar-me que havia convingut amb el mosso que fóra millor enviar la bicicleta per Immendingen i que la facturés així; però havia oblidat de donar les instruccions perquè sortís d'allí. Si jo fos home de tornar gaire sobre les coses, a hores d'ara estaria turmentant-me considerant que la bicicleta ha d'ésser encara a Immendingen; però sóc d'opinió que és bona filosofia fer per manera de veure les coses per llur part favorable. Penso que el mosso d'estació devia esmenar la meua omissió, o potser que devia anar a parar a mans del meu paísà en temps oportú. Quant al seu equipatge, varem enviar-lo a Radolfzell; però tinc el consol de recordar que anava retolat a Constança, i potser els empleats de Radolfzell l'havien enviat ací en trobar que allà ningú no el reclamava.

Tot el que precedeix és a part de l'ensenyança que vull treure de l'incident. El veritable quid de la situació era la indignació de l'anglès en veure que el mosso de l'estació alemanya no comprenia la llengua nostra. Al moment que va parlar amb nosaltres expressà la seva indignació amb paraules un xic fortes.

-Moltes gràcies- em va dir. -És bastant senzill. Vull anar a Donaueschingen en tren. De Donaueschingen vaig a Geisengen tot caminant. A Geisengen pendré el tren per a Ensen i d'Ensen aniré en bicicleta fins a Constança. El que no vull és portar amb mi l'equipatge; vull trobar-lo a Constança en arribar. He tractat d'explicar-ho a aquest ximplet fa deu minuts, però no li ho puc ficar al cap.

-És una dissort- vaig dir-li. -La major part d'aquests empleats alemanys no coneixen més llengua que la llur.

-Li ho he explicat amb la guia de ferrocarril, a la mà i fent tota mena de mímica; però no li entra al cervell.

-Sembla mentida! La cosa s'explica ella sola.

Harris s'havia empipat amb aquest home. Desitjava reprovar-li la seva bogeria de viatjar per indrets poc freqüentats d'un país i volent realitzar complicades combinacions de trens sense saber una paraula de la llengua del país. Però jo vaig aturar els impulsos de Harris fent-li veure la gran tasca que duia a terme malgrat sa inconsciència.

Shakespeare i Milton han fet llur paper per propagar la llengua anglesa entre la resta del món. Newton i Darwin han fet esdevenir llur llengua quelcom necessari entre els pensadors i homes cultes

de l'estranger. Dickens i Ouida (la gent que pensa que el món literari és limitat pels prejudicis del carrer New Grub es sorprendria de la posició assolida a l'estranger per aquest mofeta casolà) han ajudat més encara a popularitzar-la. Però l'home que ha difós el coneixement de la llengua anglesa des del cap de Sant Vicens als Monts Uralés és l'anglès, que, incapaç d'aprendre ni una paraula de cap altre idioma, o no volent aprendre-la, viatja carter a mà per tots els recones del continent.

Un hom pot escandalitzar-se de la seva ignorància, enutjar-se de la seva estupidesa, empiar-se de sa pretensió; però el fet pràctic s'esdevé. És ell qui anglesitza Europa. Per ell el pagès suís viatja sobre la neu, les nits d'hivern, per assistir a la lliçó d'anglès, que es dona a cada poble; per ell el cotxer i el policia, i la cambrera i la bugadera, fullegen la gramàtica anglesa o manuals de conversació anglesos; per ell el botiguer estranger i el comerciant envien llurs fills i filles, a milers, perquè estudiïn a les ciutats angleses; és per ell que a tots els hotels i restaurants estrangers posen als anuncis: «Inútil presentar-se sense saber-l'anglès correctament.»

Si les races que parlen anglès es proposessin de parlar a més un altre idioma, el meravellós progrés de la llengua anglesa arreu del món, finiria de cop i volta. L'home de parla anglesa fa sonar l'or en sa butxaca al mig dels estrangers, i diu: -Aquí hi ha la paga per als que sàpiguen parlar anglès.

És el gran educador. Nosaltres podem fer-li retrets, però en realitat hauríem de treure'ns el capell quan passa. És el missioner de la llengua anglesa.

CAPÍTOL XII

Ens agreugen els instints prosaics dels alemanys. -Un paisatge esplèndid en el qual no hi ha restaurant. -L'opinió que al continent es té de l'anglès que no sap com fer-ho per sortir de la pluja. - S'apropa un fastigós viatger amb una rajola. -La cacera del gos. -La casa d'una família desplaent. -Una regió fecunda. -Una ànima joiosa puja per la muntanya. -George, alarmat per l'hora avançada, cuita a baixar per l'altra part. -Harris va a mostrar-li el camí. - M'entristeixo de romandre tot sol i segueixo Harris. - Pronunciació expressament designada per a ús de l'estranger.

Quelcom que agreuja bastant l'esperit anglo-saxó veritable és el prosaic instint que indueix l'alemany a posar un restaurant a la fi dels indrets propis per a excursió. Al cim d'una muntanya, a la vall riallera, al camí en solitud, a la vora d'una cascada o un rierol serpentejant... ací i allà, el concorregut *Wirtschaft*. ¿Com poetitzar la rústega bellesa d'un paisatge, voltat de taules tacades de cervesa? ¿Com perdre's en embadaliments d'històries o llegendes, amb l'olor de carn rostida i espinacs?

Un dia, amb intent d'enlairar l'esperit, anàrem vers un bosc espès. En un descans del camí, mentre respiràvem amb tota la boca oberta i ens subjectàvem més fort el cinturó, Harris va dir, amargament:

-A dalt de tot trobarem un ostentós restaurant, on la gent s'empassarà biftecs i coques de cirera, i força vi blanc.

-Voleu dir?- preguntà George.

-Segurament. Bé sabeu com ho arreglen els alemanys. Ni una sola arbreda consentiran deixar lliure per a la contemplació i la solitud. Ni un sol turó deixaran per a l'enamorat de la naturalesa rústega, sense fer-lo malbé amb una grolleria o una vulgaritat o un materialisme.

-Penso- vaig dir jo -que hi arribarem abans de la una, si no ens distraiem gaire.

-El *mittagstisch* serà a temps- murmurà Harris- i, probablement, amb alguna d'aquestes truges blaves que es crien per ací. A Alemanya sembla impossible apartar-se del menjar i beure. N'hi ha per a tornar-se boig.

Alleugerírem un xic, i, davant la bellesa del paisatge, oblidàrem la nostra indignació. El meu càlcul sortí exacte. A tres quarts d'una va dir Harris, que anava al davant:

-Ja hi som. Ja veig el cim.

-Hi ha cap indicació del restaurant?- vaig preguntar a Harris.

-No veig res, però de segur que és aquí, i així Déu el desfaci.

Cinc minuts després arribàrem al cim. Miràrem al nord, al sud, a l'est i a l'oest. Després ens miràrem els uns als altres.

-Bonic paisatge, oi?- exclamà Harris.

-Magnífic- vaig dir jo.

-Esplèndid- adjectivà George.

-Per una vegada, han tingut el bon sentit de posar el restaurant lluny de la vista.

-Sembla que l'han amagat ben bé- féu notar George.

-A un hom no li fa tanta de nosa, si no l'hi posen als nassos- digué Harris.

-Naturalment- vaig dir jo -que, posat al seu lloc, un restaurant va bé.

-Em plauria de saber on l'han ficat- digué George.

-Anem-ho a veure?- proposà Harris, inspirat.

Era un bon acudit. Jo mateix en sentia la curiositat. Convinguérem d'explorar en diferents direccions, tornant al cim per comunicar-nos el que descobríssim; i al cap de mitja hora ens reunírem de bell nou. No ens calgueren paraules. Les fesomies de tots tres deien clarament que a la fi havíem descobert un recó de naturalesa alemanya no fet malbé per la suggestió de menjada i beguda.

-Mai de la vida ho hauria cregut- digué Harris. -I vós?

-Jo diria que aquest és l'únic quart de milla quadrada en tota la Fatherland, que no en té de restaurant.

-¡I nosaltres, tres estrangers, ho havem descobert!- digué George.

-És veritat- vaig observar. -Per pura bona sort podem ara festejar els nostres refinats sentiments sense que siguin agreujats pel record de la prosa de la vida. Mireu aquella llum, sobre els pics llunyans. Oi, que n'és, d'encisadora?

-Parlant de la naturalesa- digué George -Quin vos semblaria el camí més curt per a baixar?

-El camí de l'esquerra- vaig respondre, després de consultar la Guia -ens condueix a Sonnensteig (on, per cert, observo que es parla bé del Goldener-Adler) en cosa de dues hores. El camí de la dreta, encara que un xic més llarg, domina perspectives més extenses.

-Una perspectiva és molt semblant a una altra- digué George. I Harris i jo el seguírem. Però no arribàrem a baix tan aviat com era el nostre compte.

En aquestes regions les tempestats vénen a correuita. Abans d'haver caminat un quart d'hora, es féu qüestió de cercar refugi o passar la resta del dia amb les robes mullades completament. Ens decidírem per la primera cosa, i elegírem un arbre que en qualque altre cas ens hauria donat esplèndida protecció. Però, a la Selva Negra, una tempestad no és pas cosa de broma. De primer antuvi ens volíem animar l'un a l'altre dient-nos que, caient l'aigua d'aquella faisó, no podia durar gaire. Després ens esforçàrem a reflexionar que, si durés, restaríem tan mullats que poc ens faria mullar-nos més.

-Talment com això es posa- digué Harris -em sembla que m'hauria agradat de trobar un restaurant ací dalt.

-Certament, no veig l'aventatge de trobar-se mullats i amb gana- digué George. -Esperaré altres cinc minuts, i després me n'hi vaig.

-La solitud d'aquestes muntanyes- vaig observar -és ben agradable amb bon temps. En un dia de pluja (especialment si un hom té certa edat), quan...

De sobte ens cridà la veu d'un senyor grassó, a la distància d'uns cinquanta peus, sota un gran paraigua...

-Què potser voldrien passar a dintre?- ens digué.

-A dintre de què?- vaig cridar jo, tornant la pregunta.

De primer antuvi em va semblar un d'aquests graciosos que fan broma de tot sense tenir solta de res.

-A dintre del restaurant!- respongué.

Deixàrem el nostre refugi corrent envers ell. Desitjàvem informar-nos més bé.

-Els he cridat de la finestra estant- digué el senyor grassó, en apropar-nos; -però em sembla que no m'han sentit. Aquesta tempestat pot durar una hora, encara; i vostès es mullarien tant!...

Era un senyor vell i amable. Demostrava passar neguit per nosaltres. Jo vaig dir-li:

-Vostè és ben amable d'haver sortit. Nosaltres no seríem tan boigs d'haver-nos, estat aquesta mitja hora sota l'arbre sabent que hi havia un restaurant amagat a quatre passes de nosaltres. No teníem la més lleugera sospita d'ésser a prop de cap restaurant.

-Ja deia jo!- respongué el vell senyor. -Per això he sortit.

Sembla que tot el públic del restaurant ens havia estat atalaiant des de les finestres, estranyats de la nostra pobra situació. Sense aquest afectuós senyor, penso que el públic s'hauria divertit mirant-nos durant tota la tarda. Per la seva part, l'amo del restaurant ens va dir que no prengué cap determini, perquè... li havíem semblat anglesos: així, tal com sona. Al continent creuen de bona fe que tots els anglesos són excèntrics o boigs. N'estan tan convençuts com els pagesos d'Anglaterra creuen que els francesos s'alimenten amb granotes. Per més que un hom faci un personal esforç per dissuadir-los, no assoleix gaire èxit.

Era un petit i còmode restaurant, on feien guisats prou regulars i el *tischwein* era ben passable. Romanguérem allí un parell d'hores, ens eixugàrem, menjàrem i parlàrem del paisatge. En trobar-nos disposats per a marxar, ocorregué un incident que demostra fins a quin punt, en el món, es belluguen més les influències del mal que les del bé.

Va entrar un viatger. Semblava un home ple d'inquietud. Portava a la mà una rajola penjant d'un cordill. Va entrar nerviós i sobtadament, tancà la porta amb tota cura darrera d'ell, assegurant-se de refermar-la, i guaità a la finestra llarga estona, seriosament; i després, amb un sospir de descans, posà la rajola al banc del seu costat i demanà menjar i beure.

Quelcom misteriós surava de tot això. Un hom es preguntava què podia fer-ne, de la rajola; per què havia tancat la porta tan curosament; per què havia guaitat amb tanta d'ansia per la finestra. Però el seu posat era massa apocat per a fer-hi conversa, i ens abstinguérem de preguntar-li res.

A mesura que menjava i bevia, esdevenia més alegre i sospirava menys seguit. Després allargà ses cames, encengué un cigar pestilent, i bufà el fum amb joia pausada.

El que succeí més tard, passà massa de pressa perquè pugui explicar-ho amb detalls. Recordo que una dameta entrà de la cuina amb una cassola a la mà. La vaig veure que anava a la porta de fora en ocasió que tot el públic estava en una confusió.

Un hom es recordava de les escenes de transformació en les pantomimes, en què, entremig de núvols flotants, música lenta, flors flamejant i fades recolzades, son transportats de cop i volta a un quadre de policies que salten sobre una colla de nois avalotadors, histrions inflats com a salsitxes diformes, arlequins, llesques de pa amb mantega i clowns...

Així que la dameta de la cassola tocà la porta, aquesta s'obrí de sobte com si tots els esperits de l'Infern haguessin estat fent pressió i esperant. Dos porcs i una gallina entraren sobtadament. Un gat que havia romàs dormint sobre un barril de cervesa botà ferament. La dameta llançà sa cassola per terra. L'home de la rajola es posà de peu dret com mogut per un ressort, bolcant la taula del davant seu amb tot el que hi havia. Tothom mirava per ací i per allà cercant el motiu del desastre. Aviat fou descobert en forma d'un terrier entravessat, d'orelles agudes i cua d'esquirol. L'amo del restaurant entrà sobtadament per una altra porta intentant treure'l fora de la casa d'una puntada de peu; però, en compte d'encertar-lo, féu blanc en un dels porcs, el més gros de tots dos. Fou una vigorosa puntada de peu, magníficament dirigida, que el porc va rebre de ple: res no fou malversat. Un hom ho deplorava per la pobra bèstia, però cap sentiment podia comparar-se amb el d'ella mateixa. Deixà de córrer, seié al bell mig de la sala, i clamà al cel perquè veiés la injustícia que li havia caigut a sobre. Els seus planys degueren oir-se des de les valls dels voltants, fent preguntar a aquell que els sentís quina mena de cataclisme tenia lloc entre muntanyes.

La gallina començà, per son compte, a avalotar, fent corredisses per tots els recons. Era, aquesta, una meravellosa au de corral, que semblava trobar la cosa més fàcil del món enfilar-se per una paret llisa. Entre ella i el gat llançaren per terra el que encara no hi era.

En qüestió de pocs segons hi havia a la sala nou persones tractant d'aconseguir un sol gos amb el peu. Potser de tant en tant qualche persona l'encertava, car la bestiola també de vegades deixava el

lladruc per un udol de gemec; però per això no s'amoïnava pas. Sens dubte pensava que en el món tot es paga, fins la caça d'un porc i una gallina: al cap i a la fi la presa bé s'ho mereixia. Altrament tenia la satisfacció de veure que, per cada puntada de peu que rebia, els altres éssers vivents de la sala en rebien dues.

Quant al porc dissortat (el qual romania encara al bell mig del saló, quiet i aixecant sos crits llastimosos), rebia uns quatre cops per cada un que en rebien els altres. L'encertar el gos amb el peu esdevenia com jugar al foot-ball amb una pilota que fugia en anar a tocar-hi; però, en haver-hi apuntat amb força, com que la puntada havia de donar-se de totes maneres, el que hom desitjava era que el peu trobés quelcom sòlid per aturar-se i estalviar-se d'haver de seure a terra d'una faisó violenta i sorollosa. Les vegades que hom encertà el gos foren per pura casualitat; i el mateix que pegava esdevenia tan desprevingut que queia sobre la pobre bèstia després d'encertar-la. I tothom, a cada instant, topava amb el porc assegut, sense que res no pogués evitar-ho; a la bestiola li era impossible apartar-se del mig de cada un que corria.

Hom no sabia dir quant durà l'aldarull, que finí pel bon seny de George. Havia anat un moment perseguint, no pas el gos, sinó l'altre porc, que era capaç de bellugar-se encara, i, agafant-lo en un recó, el va convèncer, a la fi, que no havia de donar més volts per la sala, i que ben bé podria anar a donar-los fora; de manera que el va fer sortir per la porta, no sense haver fet un agut i prolongat crit.

Sempre es desitja allò que no es té. Un porc, una gallina, nou persones i un gat no valien res, segons opinió del gos, comparats amb la presa que fugia; i, en escapar al seu darrera per perseguir-la, George pogué tancar la porta darrera el gos i passar el forrellat.

Aleshures s'aixecà l'amo d'el restaurant, que també havia anat a raure per terra; l, mirant totes les coses escampades per ací i per allà, digué a l'home que havia entrat amb la rajola:

-És de vostè aquest gosset tan enjogassat?

-No, no és pas meu- respongué amb fermesa.

-Doncs de qui és, aquest gos?- tornà a preguntar el fondista.

-No sé pas de qui pugui ésser.

-No em satisfà gaire, la resposta: sap?- digué el primer mentre replegava de terra un quadre de l'emperador alemany i eixugava amb la mànega la cervesa que havia caigut.

-Jo m'ho semblava, que no havia de satisfer-lo- respongué l'home. -No esperava altra cosa. N'estic tip, de dir a tothom que el gos no és meu i que ningú em cregui.

-Doncs com és que va amb ell, si nò és seu? Quin atractiu li troba?

-Jo no vaig amb ell- respongué l'home de la rajola: -és ell, que ve amb mi. M'ha replegat aquest matí, a les deu, i no vol deixar-me. En entrar ací pensava haver-me'n alliberat: l'he deixat entretingut matant un ànec a una distancia de més d'un quart d'hora. Suposo que l'hauré de pagar així que hi torni.

-No ha provat de llançar-li pedres?- intervingué Harris.

-Que si he provat de llançar-li pedres!- exclamà l'home amb menyspreu. -Li he llançat pedres fins a adolorir-se'm el braç de tant llançar-ne; però es veu que ell pensa que ho faig per broma, i em torna les pedres amb la boca. Aquesta rajola la porto fa més d'una hora amb l'esperança de poder-lo encertar; però mai no s'acosta prou a mi per a atrapar-lo: s'asseu justament a unes sis polzades fora del meu tret, i roman amb la boca oberta mirant-me.

-És la història més divertida que he escoltat des de molt temps ençà- digué el fondista.

-Em plau que faci gràcia a algú- afegí l'home.

Vàrem deixar-lo ajudant el fondista a replegar de terra la trencadissa, i marxàrem. A uns dotze metres de la porta veiérem el gos fidel esperant el seu amic. Semblava estar afadigat, però satisfet. Es tractava evidentment d'un gos d'estranyes i sobtats capricis, i de moment temérem que ens agafés afecte a nosaltres; però ens va deixar passar amb total indiferència. La seva lleialtat envers aquest home, que no la corresponia, era corprenedora. Però no volguérem ficar-nos a destruir-la.

Havent finit satisfactòriament la nostra excursió per la Selva Negra, ens dirigirem amb les nostres bicicletes, per l'Alt Breisach i Colmar, a Münster, des d'on començarem una breu exploració dels Vosges, en els quals, segons la dita de l'actual emperador d'Alemanya, acaba la humanitat.

De fa molt temps l'Alt Breisach, una fortalesa de roca, amb el riu tan aviat per una part com per l'altra (car, en sa inexperta joventut, no sembla que mai hagi estat completament segur de sa cursa), deu haver agradat, per a viure-hi, solament a l'enamorat de les coses estranyes i emocionants: fos la guerra entre els que fos i sobre el que fos, l'Alt Breisach era sempre pel mig. Tothom l'assetjava, i la major part dels que ho feien el capturaven: després el perdien. Ningú no semblava capaç de conservar-lo. L'habitant de l'Alt Breisach mai no estigué completament segur del que era i a qui pertanyia el seu país. Un dia era francès; i de sobte, abans d'haver pogut parlar prou el francès per a pagar les seves contribucions, es trobava que era austríac. Mentre es preocupava a descobrir què havia de fer per ésser un bon austríac, s'esdevenia que ja no era austríac, sinó alemany, encara que la mena d'alemany, entre tantes, deu haver romàs sempre en dubte per a ell. Un dia descobria que era catòlic: al següent es trobava que era un fervorós protestant. L'únic que degué donar certa estabilitat a la seva existència, fou, segurament, la monòtona seguretat d'haver de pagar durament el privilegi d'ésser, de moment, el que es volia que fos. Però, en començar a pensar en semblants coses, un hom resta estranyat de per què a l'Edat mitjana es prengué ningú la molèstia de viure, llevat dels reis i els cobradors de tributs.

Les muntanyes de Suïssa po poden pas comparar-se amb els Vosgues quant a varietat i bellesa. Els aventatges d'aquests, des del punt de vista dels turistes, són per llur major pobresa. El pagès dels Vosgues no té aquest caient poc romàntic d'home content que viu en l'abundor, i que no és grat de trobar a través del Rin. Els pobles i les granges posseeixen l'encís de la decadència. Altre atractiu són llurs ruïnes: molts de llurs nombrosos castells es troben en indrets on solament les àligues podrien fer-los; en alguns, començats pels romans i acabats pels trobadors, que ocupen una gran extensió amb el laberint de llurs murs desafiant el temps, pot un hom encara vagar hores i hores abandonant-se a la pròpia fantasia.

El venedor de fruita com el de verdura, són desconeguts als Vosgues. Aquests productes, en llur major part, creixen silvestres, i s'obtenen simplement collint-los al camp. Així, esdevé cosa difícil de portar a cap un projecte d'excursió per aquestes muntanyes; car, els dies xafogosos, la temptació d'aturar-se a menjar fruita és invencible. Els gerds més deliciosos que mai s'hagin menjat, les maduixes, les groselles i el raïm, creixen al peu de la muntanya talment com les móres pels camins d'Anglaterra. Al nen dels Vosgues no li cal furtar en els horts: pot emmalaltir-se de tip sense cometre delictes. Els horts sovintegen per aquests indrets; però assaltar-ne un amb el propòsit de furtar fruita fóra tan gran bogeria com la del peix que volgués anar per les aigües d'un balneari sense pagar entrada. Malgrat això, no manca qui erra així.

Una tarda, tot anant d'excursió, sortírem a la planura, en la qual potser ens entretinguérem massa temps, menjant més fruita de la que realment ens era bo. Era tan abundosa al nostre entorn, tan variada! Vàrem començar per unes quantes maduixes endarrerides, i d'aquestes passàrem als gerds. Després Harris trobà una prunera amb fruita primerenca, però en el seu punt.

-Vet aquí el millor que havem trobat, potser- digué George. -I fariem be de donar-ne bon compte.

No cal dir que era un bon consell, trobant-nos davant l'arbre.

-La llàstima és que les peres siguin tan dures- digué Harris.

Semblava que de moment es planyia molt; però després topàrem amb unes prunes bellament grogues que l'aconhortaren una mica.

-Segurament que ens trobem ací massa al nord perquè hi hagi pinyes- digué George. -Em sento amb ganes de menjar-me'n una. Aquesta fruita, tan comú, esdevé una obsessió al cap d'una estona de pensar-hi.

-El que hi ha és massa fruita d'abrutxell i poca d'arbre- observà Harris. -M'hauria agradat menjar unes quantes prunes més.

-Ací puja un home que sembla del país,- vaig fer notar jo -i potser ell ens podrà dir on trobaríem més prunes.

-Camina bastant bé, pel que sembla, a la seva edat- digué Harris.

Certament pujava la muntanya a un pas notable. Altrament, pel que a distància ens semblava, venia content i satisfet de la vida, cantant i cridant amb tota la seva veu, guenyejant i movent els braços.

-Quina bona ànima de vell!- exclamà Harris. -Fa goig de veure. Però... escolteu: ¿per què dimoni deu portar el bastó al muscle, en lloc de servir-se'n per a pujar la muntanya?

-Sabeu que no em sembla pas que porti bastó?- digué George.

-Què podria ésser, aleshores?

-Em sembla més aviat una escopeta.

-Potser ens havem equivocat- digué Harris. -¿Què va que aquests terrenys són de propietat privada?

Aleshores no vaig poder estar-me de contar-los el record que m'acudí:

-¿No recordeu un trist succés esdevingut al Sud de França, no fa gaires anys? Tot passant per una finca un soldat va collir unes cireres; i l'hortolà francès a qui pertanyien sortí i, sense dir paraula, li engegà un tret que el matà.

-Però segurament que ni a França cap persona té dret de matar a trets a un home per collir fruita!- exclamà George.

-Ben cert que no- li vaig respondre. -El fet fou absolutament il·legal. La sola excusa que va donar el seu advocat defensor era que es tractava d'un hortolà de temperament molt excitable i que s'estimava molt aquelles cireres.

-Ja en recordo quelcom, ara que ho dieu- féu Harris. -Em sembla que el departament on va ocórrer el fet (crec que s'anomena el *Commune*), hagué de pagar una forta indemnització a la família del soldat, la qual cosa era ben justa.

De cop i volta digué George:

-N'estic cansat, d'aquests indrets. Altrament és ja massa tard.

Nosaltres restàrem mirant com s'allunyava a bon pas, i Harris va afegir, per son compte:

-Si segueix com va, aviat caurà i pendrà mal. El que em sembla és que no sap el camí.

I anà per a acompanyar-lo. Jo em vaig trobar tot sol, i, en veure'm sense ningú amb qui parlar, vaig entristir-me sobtadament. També vaig pensar que des de petit no havia gaudit d'una corredissa baixant una costa dreta. Se'm va acudir, doncs, de reviure aquesta sensació. És un exercici violent però em sembla que va bé per al fetge.

* * *

Aquell vespre vàrem dormir a Barr, una agradable ciutat petita, situada en el camí de St. Ottilienberg, que no és altra cosa que un interessant convent antic entre muntanyes, on els monjos serveixen un hom, i després li passen el compte.

Mentre érem a Barr, en disposar-nos per a sopar va entrar un turista que tenia aparença d'anglès, però que enraonava un idioma com mai no n'havia sentit cap de semblant.

Malgrat això, era un llenguatge elegant i de so agradós. El fondista se'l mirà sense entendre'l ni d'una paraula; la seva dona bellugava el cap. El foraster féu un sospir i provà de parlar una altra llengua que em dugué no sé quins records, encara que no poguí de moment precisar-la. Tampoc aquesta vegada no l'entengué ningú.

-Això és horrorós!- va exclamar aixecant la veu.

-Però vostès són anglesos!...- digué el fondista adreçant-se a nosaltres- amb el semblant tot il·luminat.

-I *monsieur* sembla afadigat...- afegí la dona, petita i ardida. -*Monsieur* voldrà sopar...

Tots dos parlaven l'anglès perfectament, quasi com el francès i l'alemany, i anaven amunt i avall cercant de complaure el foraster. En anar a sopar seguí al costat meu, i jo vaig parlar-li així:

-Digui (i dispensi):- (jo estava molt intrigat per la cosa) -¿quina llengua era aquella que parlava en entrar?

Ell, molt seriosament, em va respondre:

-Alemany.

-Ah!- vaig fer. -Dispensi, dispensi.

-No ho ha entès?- em preguntà ell.

-Sens dubte és culpa meva. El meu coneixement d'aquest idioma és molt limitat. Hom replega una

mica d'ací i d'allà durant el viatge; però, naturalment, això no és pas saber l'alemany.

-Però és el cas que ni el fondista ni la seva dona m'han entès, i es tracta de la pròpia llengua d'ells.

-Potser no- vaig dir. -Els nois d'aquests indrets parlen alemany, i el nostre patró i la seva dona el coneixen també fins a cert punt; però la gent vella, a tota l'Alsàcia i la Lorena, encara parlen francès.

-Però ¡si he parlat francès, també, i amb tot i això no m'entenien!

-És estrany, certament...

-És més que estrany- replicà -en aquest cas és incompreensible. Jo tinc premi en llengües vives: vaig guanyar el grau, precisament, pel francès i l'alemany. La meua construcció correcta i la puresa de la meua pronunciació es consideraven, en el meu col·legi, com a cosa notable. Però surto a l'estranger, i quasi ningú no entén ni una paraula del que dic. M'ho pot explicar, vostè?

-Penso que sí. La seva pronunciació és massa correcta. Ja sap vostè el que va dir l'escocès en tastar el veritable whisky per primera vegada: «-Potser que sigui veritable, però no m'agrada.» Doncs així succeeix amb l'alemany que vostè parla. El que vostè fa, sembla més aviat una demostració de la seva ciència. Jo li aconsellaria que pronunciés tan malament com li fos possible. A tot arreu passa el mateix. Tots els països tenen llur pronunciació especial per als estrangers... una pronunciació que mai no somiarien d'usar entre ells, car tampoc no la podrien entendre. Recordo haver oït, una vegada, una dama anglesa explicant a un francès la pronunciació de la paraula anglesa *have*.

-Vostè la pronuncia- deia la dama, fent-li retret -com si fos escrita *hav*. Fixi's que no ho és: porta una *e* a la fi.

-Però em semblava- deia el deixeble -que la *e* de la fi de *have* no tenia so.

-I, certament, no en té pas- explicava la professora: -és el que se'n diu una *e* muda; però exerceix una influència modificadora sobre la vocal precedent.

Succeí que abans el deixeble deia *have* de faisó que se'l podia entendre: després, en haver de pronunciar el mot s'aturava mig mort, feia un esforç per concentrar els seus pensaments, i produïa un so que solament per tota la frase es podia comprendre.

Deixant de costat els sofriments dels primers màrtirs, em sembla que pocs homes han passat tantes d'angúnies com jo en tractar d'assolir la pronunciació alemanya *kirche*, que vol dir església. Molt abans d'haver-la assolida vaig decidir-me a no anar mai a l'església, trobant-me a Alemanya, per la preocupació que em proporcionava la beneïda parauleta.

-No, no- m'explicava el meu professor, un bon home de força paciència. -Vostè pronuncia com si estigués escrit *kirchhe*: no hi ha aquesta *h*. És...- (I em pronunciava la paraula per vigèsim cop. El trist del cas és que mai, per res del món, no vaig trobar cap diferència entre la seva pronunciació i la meua. I tractava d'explicar-m'ho d'altra manera.) -Vostè fa el so a la gola- (i era veritat) -i jo vull que el faci des d'ací sota.- I amb el dit índex m'indicava el lloc des d'on havia de començar. Després de penosos esforços, que donaven per resultat uns sons amb els quals es suggeria la idea de qualsevol cosa, menys la d'un lloc sagrat, no em calia sinó excusar-me dient:

-Em penso que no em serà possible. Fa molts anys que vinc parlant amb la boca, tal com és. Mai no he conegut ningú que enraonés amb l'estómac, i segurament que he fet tard per a aquests equilibris.

Després de passar hores i més hores fent pràctiques pronunciant la paraula pels carrers silenciosos, esfereïnt els vianants, vaig arribar a assolir la correcta fonètica. El meu professor s'entusiasmà amb mi, i fins a arribar a Alemanya vaig estar satisfet de mi mateix. A Alemanya em trobí que ningú no entenia el que volia dir amb aquella paraula: mai no vaig arribar a prop d'una església, amb ella. Vaig haver d'abandonar la meua correcta pronunciació i tornar a la dolenta, amb tot el dolor del meu cor. Aleshores veia que s'il·luminaven les fesomies per dir-me que l'església era en girant la cantonada, o al carrer immediat, segons el cas.

Em sembla també que la pronunciació d'una llengua estrangera podria ensenyar-se per altre mètode, millor que el de demanar al deixeble aquests exercicis acrobàtics interns, impossibles, generalment, i inútils sempre. Vegeu, si no, com se'ns ensenya:

-Arrambi les glàndules de la llengua sobre el costat a sota de la larinx. Després, amb la part convexa de les dues cavitats corbades, cap a dalt, de faisó que quasi es trobi (sense arribar-hi completament) amb l'úvula, tracti de portar la punta de la llengua fins a la gola. Aspiri profundament i comprimeixi la glotis. Després, sense obrir els llavis, digui *garoo*.

Després un hom ho fa i no en queden satisfets.

CAPÍTOL XIII

Un examen del caràcter i costums de l'estudiant alemany. -El *mensur* alemany. -Usos i abusos de l'ús. -Punts de vista d'un impressionista. -La gràcia de la cosa. -Recepta per a fer salvatges. -La noia alemanya. - el seu gust especial quant als rostres. -El *kneipe*. -De com brindar un *Salamandra*. -Consell al foraster. - Una història que pogué acabar tristament. -De dos homes amb llurs esposes i un solter.

De retorn a Anglaterra vàrem passar per una ciutat alemanya que té Universitat, tot desitjant veure de prop la vida de l'estudiant; curiositat que, afavorits per la cortesia d'alguns amics alemanys, poguérem satisfer.

El noi anglès juga fins que té quinze anys, i després treballa fins que arriba a vint. A Alemanya el qui treballa és el noi, i el gran és el qui juga. El noi alemany va a estudi a les set a l'estiu, i a les vuit a l'hivern; i, a estudi, estudia. El resultat és que a setze anys té un complet coneixement dels clàssics i de les matemàtiques, i sap tanta d'història com qualsevol polític; tot plegat amb un bon coneixement de les llengües modernes. Per això els seus vuit semestres de col·legi, durant quatre anys, abracen potser massa, a menys que es vulgui fer d'ell un mestre.

No és pas *sportman*, la qual cosa és llastimosa, car podria ser-ho, i molt apte. Juga una mica al football i no és gaire aficionat a la bicicleta: li plau més de jugar al billar als cafès, on l'ambient és enrarit; però, en general, en el major nombre dels casos, es passa el temps de barrila, bevent cervesa i provant les pròpies forces a la lluita.

Si és fill de casa bona, entra a formar part d'un cos o classe: pertànyer a un de primera categoria costa unes quatre centes lliures l'any. Si es tracta d'un jove de la classe mitjana, s'allista a un *Burchenschaft* o un *Landsmanschaft*, que surt una mica més barat. Aquestes companyies es subdivideixen en cercles més reduïts, als quals s'intenta de servir la nacionalitat. Hi ha els suabians, o de Suàbia; els franconians, descendents dels francs; els turingians, etc., etc. En la pràctica s'esdevé com en tots els intents d'aquesta naturalesa. (Jo crec que la meitat dels nostres highlanders de Gordon són de Londres.) Però s'obté un resultat pintoresc en dividir cada Universitat en una dotzena, si fa o no fa, de companyies isolades, cada una amb la seva gorra diferent i amb els seus colors, totes importants; amb la seva cerveseria especial, a la qual no pot entrar cap estudiant que no porti els colors seus.

L'objecte principal d'aquestes companyies d'estudiants és la lluita entre elles, o bé el celebrat *mensur* alemany amb algun cos rival o *shaft*.

El *mensur* ha estat descrit tan sovint, i tan completament, que no goso de fastiguejar el llegidor fent-n'hi una relació detallada. Sols he de parlar-ne per la impressió que va produir-me. I d'intent escric la impressió que va produir-me el primer *mensur* per creure que les primeres impressions són més veritables i útils que les opinions desfigurades per l'amistat o la influència d'uns i altres.

Un francès o un espanyol procuraran persuadir a un hom que la festa dels bous és una institució que té per objecte principal donar gaudi al bou. El cavall, que hom imagina renillant de dolor, no fa altra cosa que riure's del còmic aspecte dels seus budells penjant. El francès o l'espanyol contrasten llur mort gloriosa i emocionant al circ amb la brutalitat a sang freda del torneig. Si hom no té el cap ben enganxat sobre els múscles, surt amb el desig de començar un moviment d'opinió per tal d'establir la festa dels braus a Anglaterra com a ajut a la cavallerositat. No hi ha dubte que Torquemada estava convençut de com esdevenia humana la Inquisició. Per a un home gras que patís de rampes o reumatisme, una horeta al turment fóra realment un benefici físic. S'aixecaria sentint-se més lliure en ses articulacions, més elàstic, diríem, del que s'havia sentit per molts anys. Els caçadors anglesos miren la guineu com una bèstia mereixedora d'enveja, a la qual donen tot un dia d'excel·lent esbarjo lliure de despeses, durant el qual és ella el centre d'atracció.

El costum cega a un hom per totes les coses que no desitja veure. Per cada tres alemanys que trobeu al carrer, n'hi ha un que porta encara, i portarà fins a la tomba, les cicatrius dels duels dels seus dies d'estudiant. Els nois alemanys juguen al *mensur* en llur cambra i es perfeccionen en el gimnàs. Els alemanys han arribat a convèncer-se que no hi ha brutalitat en el *mensur*, com no hi ha res d'ofensiu ni de degradant. Argumenten, a favor seu, que acostuma el jove alemany a la sang freda i al valor; però, si es pogués provar, en un país on tots els homes són soldats, l'argument fóra molt parcial. ¿És, potser, la virtut del lluitador el mateix que la del soldat? Això és molt dubtós. El nervi i el coratge són segurament de més utilitat, al camp de batalla, que no pas un temperament d'indiferència envers el que està passant. Certament que a un estudiant alemany li caldria molta més valentia per a no lluitar. No és pas

per donar-se gaudi, que es desafia, sinó per satisfer una opinió general que viu amb dos cents anys de retard.

Tot el que pot fer el *mensur* és embrutir. Potser hi ha art en ell (es diu que n'hi ha); però no s'hi veu pas. La lluita s'assembla a un combat d'espasa ampla en un espectacle de Richardson. El desenrotllament no és més que un intent de combinar ço que és còmic amb ço que despla. A l'aristocràtic Bonn, on es té en compte l'estil, i a Heidelberg, on els visitants d'altres nacions són en major nombre, es fa tot amb més solemnitat. M'han dit que en altres indrets el combat té lloc en formosos salons; que hi ha metges de cabells grisos, esperant els nafrats, i criats de lliurea que ofereixen quelcom per a pendre; que l'assumepte es porta a terme amb no poca cerimònia pintoresca. A les Universitats més alemanyes, on els estrangers són més escassos, solament es porta a cap l'essencial, i això no és pas de naturalesa atractívola. Tan no gaire atractívola, en veritat, que jo aconsello al llegidor apocat d'evitar-ne la descripció. La cosa no pot presentar-se bonica, i altrament jo no he de guarnir-la.

L'habitació té les parets nues i greixoses; parets que són esquitxades de taques, barreja de cervesa, sang i greix d'espelmes. El sostre és fumat, i el pis cobert de serradures. Hi ha un munt d'estudiants rient, fumant i xerrant, asseguts uns a terra, altres a cadires i bancs, que formen el marc de l'escena.

Al bell mig, encarats, hi ha els combatents, que semblen guerrers japonesos talment com ens els han fet familiars les plates del Japó. Afectats i rígids, amb els ulls protegits per unes ulleres, els colls tapats, sufocats els cossos per una mena de flassades brutes de llit, i amb els braços recoberts de cotó fluix estesos per sobre el cap, se'ls podria pendre per un parell de figures sense solta d'aquelles que es mouen donant-los corda.

Els padrins més o menys lentament (amb els caps i cares protegits per grans capells de cuir que acaben en punta), donen el senyal perquè es posin en posició. Aleshores pot oir-se el vol d'una mosca. L'àrbitre ocupa el seu lloc; es diu la paraula, i tot seguit s'escolten els ràpids cops de les llargues espases. Cap interès no hi ha a veure la lluita; no té animació, ni art, ni traça, segons la meua personal impressió. Guanya el més fort; el que amb el seu braç molestosament forrat, sempre en posició anormal, pot sostenir la seva colossal i grollera espasa per més temps sense afadigar-se per la defensa i l'atac.

Tot l'interès és concentrat a observar les nafres que es produeixen, sempre en els mateixos llocs: dalt del cap o al costat esquerre de la cara. Algunes vegades un bocí de pell del cap o un tros de galta vola per l'aire, per a ésser després conservat curosament pel seu orgullós amo primitiu i ésser mostrat a les reunions familiars. De cada nafra aflueix naturalment, un abundós rierol de sang que esquixa els metges, els padrins i el públic, rega el sostre i parets, mulla els lluitadors i forma bassots sobre les serradures. A la fi de cada volta s'aixequen els metges, i, amb les mans plenes de sang, comprimeixen les boques obertes de les ferides, i les estanquen amb pilotetes de cotó fluix humit que un criat té preparades en una plata. Naturalment, així que el ferit s'aixeca altra vegada i continua el duel, la sang surt a doll altre cop, mig cegant-los i deixant relliscós el terra. De vegades deixen a un hom les dents al descobert quasi fins a l'orella, de faisó que fins al terme del desafiament sembla estar fent ganyotes a la meitat dels espectadors, mentre l'altra banda de la cara roman seriosa. Algunes vegades li és arrencat a un hom el nas, la qual cosa li dóna cert posat d'arrogància per a la resta de la lluita.

Com que el pensament de tots els estudiants és deixar la Universitat sortint-ne amb el major nombre possible de cicatrius, dubto molt que es prenguin mesures per evitar tant com es pugui aquests guarniments. El veritable vencedor és qui surt amb més quantitat de ferides. El que vagi més ple de culcosits i pegats, fins al punt que se'l reconegui dificultosament i deixi de semblar un ésser humà, aquest pot passejar-se, durant el mes següent, essent l'enveja de la joventut alemanya i l'admiració de les damiselles. El que sols obté unes quantes nafres sense importància, se'n va malhumorat, com qui porta una gran decepció.

La lluita és, però, solament el principi de la diversió, de la gràcia de la cosa. El segon acte de l'espectacle passa a la cambra tocador. Els metges són, generalment, estudiants de medicina i joves que, havent acabat la carrera, estan desitjosos de fer-ne pràctica. La veritat m'obliga a dir que els que vaig conèixer eren homes de posat groller, que semblaven fruir en llur treball. Potser no se'ls n'ha de fer retret, per això: forma part del programa que s'ha de patir tant com es pugui. Al metge ideal no li plauria gaire, la tasca. L'observar com resisteix l'estudiant la cura de les nafres, és tan important com veure com les rep. Totes les operacions han de fer-se tan brutalment com es pugui, i els seus companys l'observen curosament per veure si ho suporta amb caient de tranquil·litat i gaudi. Una ferida ben tallada, que s'obre i vessa sang, és el que tots desitgen, i es cus expressament d'una faisó grollera amb l'esperança que així durarà tota la vida. Una ferida d'aquesta mena, mal tractada amb intenció durant la següent setmana, pot generalment assegurar al seu afortunat posseïdor una esposa amb un dot de cinc xifres, per la part baixa.

Així són ordinàriament els *mensurs* bisetmanals, en els quals un estudiant pren part una dotzena de cops l'any si fa o no fa. Altres n'hi ha en els quals no s'admet gent de fora. En considerar-se que un estudiant s'ha desprestigiats per algun lleuger i involuntari moviment del cap o del cos mentre durava la lluita, solament pot assolir la consideració perduda encarant-se amb el millor espadatxí de la companyia. Aquest reclama; però és acordat, no pas un desafiament, sinó un càstig. El seu contrincant procura produir-li la major quantitat de ferides i les més sagnants possibles. El paper de la víctima és demostrar als seus companys que pot romandre quiet mentre gairebé li pelen la closca.

Dubto molt que res no es pugui dir a favor del *mensur* alemany; però si per cas serien els combatents els que podrien dir-ho: als espectadors (n'estic convençut), solament mal pot esdevenir-los. Jo em conec bastantment bé per a no estar segur que sigui d'una disposició sagnant poc comú. De primer antuvi, abans de començar el desafiament, la meua sensació era de curiositat barrejada amb el desig de saber l'efecte que em produiria, encara que, tenint algun coneixement de les sales de dissecció i taules d'operacions, em capficava menys, tot això, que en qualsevol altre cas. Així que començà a brollar sang i a descobrir-se els nervis i músculs, vaig experimentar una sensació mesclada de repugnància i de commiseració; però, al segon desafiament, he de confessar que els meus bons sentiments anaven desapareixent, i, quan el tercer es trobava en el més fort i el saló era ple de l'olor pròpia de la sang, comencí a veure roges les coses, com diuen els americans.

Jo en desitjava més. Vaig mirar les fesomies del meu entorn, i en el major nombre vaig veure reflectides les meves pròpies impressions. Si és cosa bona l'excitar aquesta set de sang a l'home modern, llavors el *mensur* és una institució útil. Però, ¿pot dir-se que sigui cosa bona? Parlem de la nostra civilització i del nostre humanitarisme; però aquells de nosaltres que no porten massa lluny la hipocresia amb si mateixos, saben que a sota de les nostres camises emmidonades atalaia el salvatge, amb tots els salvatges instints complets. Pot ésser que qualche vegada el necessitem, però no ens cal tèmer que se'ns mori. Altrament, sembla que no és molt savi d'alimentar-lo en excés.

Moltes coses hi ha per al·legar a favor del duel, però el *mensur* en absolut no té cap objecte: és una joguina de nois i pel fet d'ésser cruel i brutal, no ho és menys, d'infantil. Les ferides no tenen vàlua pròpia: és llur causa, ço que les dignifica, i no pas llur extensió. Guillem Tell és, certament, un dels herois de la humanitat; però, ¿què pensariem d'una societat de pares formada amb l'exclusiu objecte de reunir-se dos cops per setmana i tirar a la ballesta, fent blancs en pomes col·locades sobre els caps dels fills llurs? Aquests joves alemanys podrien assolir el resultat de què tant s'enorgulleixen empaïtant un gat rabiós. Ingressar en una societat amb el sol objecte que un hom sigui fet a bocins, és posar-se al nivell intel·lectual d'un dansant dervís. Els viatgers ens conten que al centre d'Àfrica els salvatges expressen llurs sentiments, a les festes, saltant i donant-se ganivetades; però no hi ha raó perquè els imitem a Europa. El *mensur* és, en realitat, la *reductio ad absurdum* del desafiament; i, si els alemanys no poden veure per si el ridícul del cas, l'únic que hom pot fer és deplorar llur manca de traça.

Malgrat no podent mostrar-se d'acord amb la pública opinió, la qual és a favor del *mensur* i ho demana, un hom pot arribar a comprendre'l. Més difícil de defensar són les lleis de la Universitat, que, si no emparen l'embraguesa, la perdonen. No tots els estudiants alemanys s'embraguen: en realitat llur majoria són moderats i laboriosos; però llur minoria, que són tinguts pels veritables representants del clàssic, es troben en perpètua embraguesa, dissimulada amb habilitat, que els ha costat llur treball d'apendre i que els permet d'embragar-se mig dia i tota la nit, servant fins a cert punt llurs cinc sentits. No els afecta a tots, per igual; però és molt corrent, en qualsevol ciutat que tingui Universitat, de veure un jove que no ha complert els vint anys amb el posat d'un Falstaff i el gest d'un Bacus de Rubens.

És un fet provat que la noia alemanya pot enamorar-se d'una cara tallada, a ganivetades, que dóna la sensació d'haver estat feta amb materials desiguals que mai no es podran ajustar: el que no pot comprendre's és que trobi atracció en una pell inflada i coberta de corfes de mal, i en una *corba de la felicitat* tan sortint que amenaça desnivellar tota l'estructura. Però, ¿quina altra cosa cal esperar del jove que comença a beure cervesa a les deu del matí, amb un *fruchsoppen*, i no acaba fins a les quatre de l'altre matí, amb un *kneipe* aleshores?

El *kneipe* és el que nosaltres anomenariem una barrila estudiantil, i pot ésser molt innocent o molt accidentada segons els qui la facin. Un estudiant convida els seus condeixebles (una dotzena o un centenar) a beure cervesa i fumar cigars barats en un cafè, tants com els permeti llur mareig. De vegades és el mateix cos estudiantil qui convida. En fi, com en totes les coses, s'observa l'instint germànic de l'ordre i la disciplina; cada vegada que n'arriba un de nou, tots els que són a l'entorn d'una taula s'aixequen i, ajuntant els talons, saluden. En ésser la taulada completa, s'elegeix president, el deure del qual consisteix a anar dient el número que correspon a la cançó que ha de cantar-se. Cada dos estudiants tenen un llibre imprès de cançons. El president assenyala el número 29. -Primer vers!- crida. I comencen el cant cada dos estudiants amb el llibre, el mateix que si fos un llibre d'himnes sostingut per dos devots a l'església. Hi ha una pausa al final de cada estrofa, fins que el president

comença la immediata, Com que tots els alemanys estudien de cant i tenen bones veus, l'efecte és sempre magnífic.

Malgrat que la forma que cantar recordi a un hom els himnes de l'Església, la lletra de les cançons canvia aquesta impressió. Totes són cantades seriosament, sense rialles i sense fallar cap nota, tant si es tracta d'una cançó patriòtica com d'una balada sentimental o d'una composició de naturalesa capaç d'avergonyar la mena corrent de jove anglès. En acabar, el president diu: *-Prosit-* i tots responen *-Prosit-*; i de cop i volta tots els gots són buidats. El pianista s'aixeca i saluda, i aquest salut és contestat per tothom. Després entra la cambrera i torna a omplir els gots.

D'una cançó a l'altra es brinda i es contesten els brindis, però amb no gaires aplaudiments i cap rialla: la mitja rialla i les inclinacions de cap són considerats de més significat i vàlua pels estudiants.

Un brindis especial hi ha, anomenat *Salamandra*, que es fa en llaor dels convidats de particular distinció, i que es realitza amb molta solemnitat.

-Anem ara- diu el president -a brindar un *Salamandra*.

Tothom s'aixeca i roman com un regiment al toc d'atenció.

-És preparat el líquid?- pregunta el president.

-*Sunt-* responen tots a una sola veu.

-*Ad exercitium Salamandi-* diu el president. I tots resten disposats.

-*Eins!*- I cadascú frega el seu got sobre la taula amb moviment circular.

-*Zwei!*- I altra vegada dringa el got.

-*Drei!*- I la mateixa cosa.

-*Bibite!* (a beure!)- I, amb unitat d'autòmates, buiden tots els gots i els sostenen aixecats. El president repeteix:

-*Eins!*- I la base de cada got buidat toma a fer giravoltes sobre la taula, la qual cosa produeix un soroll com el de les ones, a les costes pedregoses, en descendir de la terra.

-*Zwei!*- I el moviment augmenta i disminueix de bell nou.

-*Drei!*- I tots els gots donen un sol cop sobre la taula, i tothom s'asseu.

L'esbarjo del *kneipe* consisteix que els estudiants s'insultin (naturalment, de broma), i després es desafien a beure. Es nomena un Jutge i s'omplen dos gots colossals. Els dos estudiants seuen l'un davant l'altre, amb llurs mans a les anses dels gots i l'esguard fixe en ells. El jutge dóna el senyal de començar, i tot seguit baixa la cervesa per les goles. El que primer dóna un cop a la taula amb el got ben buit, és el vencedor.

Als estranys que vulguin fer un *kneipe* i desitgin de fer-lo al pur estil alemany, el millor que els caldria, abans de començar, fóra escriure llur nom i adreça en un tros de paper, i subjectar-lo amb una agulla al trauc del gec. L'estudiant alemany és tot amabilitat, i, qualsevulla que sigui el seu estat, es preocuparà, per un mitjà o altre, que el seu convidat arribi sense entrebancs a casa seva abans no es faci clar, però no cal esperar que recordi una adreça.

Varen contar-me una història de tres convidats a un *kneipe*, a Berlín, que pogué finir tràgicament. Els neòfites volgueren fer la cosa amb tots els ets i uts; digueren llur intenció i els aplaudiren, i cada un escrigué llur adreça en una targeta que col·locà a les estovalles al davant seu. El que havien d'haver fet era, com he aconsellat, posar-se-les amb una agulla a llurs americanes. Hom pot canviar de lloc en una taula; sense adonar-se'n pot anar d'una banda a l'altra; però a tot arreu hom porta l'americana.

Molt avançada l'hora, el president proposà, per afavorir als que podien sostenir-se encara, que se'ls acompanyés a casa llur. Entre els que havien perdut tot interès per fos el que fos que pogués passar, hi havia els tres anglesos, i va decidir-se de ficar-los en un cotxe a càrrec d'un estudiant que semblava romandre serè, si fa o no fa. Si haguessin estat quiets en llurs llocs durant tota la nit, tot hauria anat a cor que vols cor que desitges. Dissortadament, havien estat voltant amunt i avall, i era impossible d'encertar a qui pertanyia cada targeta; ningú no ho sabia, i menys que ningú els tres convidats. En els moments de general alegria no semblava que ningú donés importància al que s'esdevindria. Eren tres cavallers i tres adreces: és de creure que es pensà que, àdhuc en el cas d'equivocar-se, tot s'arreglaria al matí. El fet és que varen col·locar en un cotxe els tres anglesos; l'estudiant que semblava romandre serè, prengué les tres targetes, i el grup marxà entre les aclamacions i els bons desitjos de la colla.

La cervesa alemanya té un aventatge: no embriaga un hom a la faisó com aquesta paraula és entesa a Anglaterra. Res no fa nosa; solament hom sent una sensació de fatiga; no es vol enraonar; es desitja romandre sol per dormir... a qualsevol indret: tant se val.

L'estudiant féu aturar el cotxe a l'adreça més propera, i es desembarassà del cas pitjor; això era cosa instintiva i natural. Amb ajut del cotxer el pujà a dalt, i fou tocat el timbre de la pensió. Un criat mig adormit va obrir la porta. Cercant lloc on deixar-lo, trobaren una habitació, la porta de la qual era oberta casualment. L'habitació era buida. Podien trobar cosa millor? El ficaren allí, el despullaren de totes aquelles coses que sortien fàcilment, i el deixaren al llit. Un cop fet, marxaren satisfets de si mateixos i tornaren al cotxe. Trobada la nova direcció, s'aturaren de nou. Aquesta vegada fou una dama qui sortí a la porta, abillada amb una lleugera bata i amb un llibre a la mà. L'estudiant mirà la targeta que portava sobre l'altra que li restava, i preguntà si tenia el plaer de parlar amb la senyora. I s'esdevingué que era així; sols que això del plaer semblava cosa exclusiva de l'estudiant. Aquest va explicar-li que el cavaller que en el precís moment dormia contra la paret, era el seu marit. Ella no s'entusiasmava gaire a reveure'l, i altra cosa no va fer que obrir la porta del dormitori i marxar. Entre l'estudiant i el cotxer el ficaren dintre i el posaren al llit; però no es molestaren a despullar-lo, car començaren a sentir-se afadigats. No veient la dama, sortiren sense acomiadar-se.

La darrera targeta corresponia a un solter que vivia en un hotel, i allí portaren llur darrer home, confiant-lo al vigilant d'aquell.

Tornem ara al lloc on vàrem deixar el primer. El que havia passat era el següent: Amb unes vint hores d'anterioritat havia dit el senyor X a la senyora X.:

-Em sembla haver-te dit, noia, que he estat convidat aquest vespre a ço que, si mal no recordo, és anomenat un *kneipe*.

-Alguna cosa me n'havies dit- respongué la senyora. -I, què cosa és un *kneipe*?

-És una mena de reunió de solters a la qual van els estudiants per cantar, xerrar i... fumar: vet aquí. Comprends?

-Està bé. Que et diverteixis força, doncs- va fer la senyora X., que era molt amable i raonable.

-Serà ben interessant- observà el senyor X. -Sempre he tingut curiositat per assistir a una d'aquestes reunions. Segurament (és a dir, és molt possible) que retornaré tard a casa.

-A quina hora dius tard?- preguntà la senyora X.

-És un xic difícil de dir. Ja saps que aquests estudiants són gent de molta bullanga, i en trobar-se plegats... També em sembla que s'hi escau de brindar una pila de vegades. No sé pas com m'anirà. Si trobo ocasió de fer-ho tornaré aviat: és a dir, si ho puc fer sense que s'ho prenguin malament. Si no...

La senyora X., que, com he dit, era dona molt raonable, respongué:

-El millor que pots fer és que et deixin una clau de la casa. Jo jauré amb Dolly, i així no em faràs nosa a qualsevol hora que retornis.

-Em sembla molt bé l'acudit, car hauria sentit amb tot el cor de fer-te nosa. Entraré a poc a poc, i em ficaré al llit sense moure soroll.

A cosa de mitja nit, o, més bé, al principi del matí, Dolly, que era la germana de la senyora X., s'assegué al llit i restà una estona escoltant.

-Jenny- digué Dolly: -estàs desperta?

-Sí, noia- respongué la senyora X. -No et capfiquis: torna a dormir.

-Però que dimoni és, això?- preguntà Dolly. -No et sembla que sigui foc?

-Suposo que serà Percy, que haurà topat a les fosques. No et neguitegis. Dorm.

Però, així que Dolly restà adormida de nou, la senyora X., que era el que se'n diu una bona esposa, s'aixecà del llit i a poc a poc se n'anà a veure si passava alguna cosa a Percy. Es posà les sabatilles i un salt de llit, i anà pel passadís a la seva habitació. Per despertar el que era al llit hauria estat necessari un terratrèmol. La senyora encengué una espelma i anà al llit; però el qui hi havia allí no era pas Percy ni ningú que se li assemblés.

Va sentir que aquell home mai de la vida podia haver estat el seu marit: en cap cas.

A l'hora present sentia envers ell una clara sensació de desgrat, i el seu únic desig era de veure com el treia d'allí. Però quelcom hi havia, en ell, que li semblava conegut. S'acostà una mica més i se'l mirà millor. Llavors va recordar. Segurament era el senyor J., un senyor amb qui ella i Percy havien dinat el dia que arribaren a Berlin.

Per què aquest senyor era allí? Deixà l'espelma sobre la taula i, amb el cap entre les mans, segué per pensar-s'ho. L'explicació li arribà de sobte. Percy havia anat amb aquest senyor J. al *kneipe*, i segurament s'havia sofert una equivocació. Havien portat al senyor J. a l'adreça de Percy, i a hores d'ara Percy...

La terrible possibilitat de la situació l'espordia; i, tornant a la cambra de Dolly, es vestí de cop i volta i baixà silenciosament l'escala. Per sort trobà un cotxe, i amb ell anà a casa del senyor J. Tot dient al cotxer que s'esperés, pujà les escales com un llamp, i començà a trucar seguit, seguit. La porta va ésser oberta, com abans, per la senyora J., amb la bata, encara, i el llibre a la mà.

-La senyora X.!- va exclamar la senyora J. -Com vostè per ací?

-El meu marit!- fou tot el que la pobra pogué dir de moment. -No és aquí?

-Senyora X.!- féu la senyora J. amb un pas enrera. -Com gosa vostè...?

-Oh! dispensi. No confonguem. S'ha comés una equivocació horrible. Deuen haver portat ací el meu pobre Percy en lloc de portar-lo a casa... N'estic ben certa. Per favor, vagi-ho a veure!

-Filleta...- respongué la senyora J., que era molt més vella i de posat maternal; -no s'espanti. El portaren ací fa cosa d'una hora, i ben cert que ni me l'he mirat. És a dintre, i em sembla que no es prengueren ni el treball de treure-li les sabates. Perquè vostè es tranquil·litzi, el baixarem entre totes dues, i el portarem a casa seva sense que ningú del món se n'adoni.

Certament la senyora J. semblava estar desitjosa d'ajudar la senyora X. Obrí la porta, i entrà aquesta. Tot seguit sortí pàl·lida i esparverada.

-No és pas Percy. Què s'ha de fer?

-Senyora, havia d'anar amb una mica més de cura i no tenir aquestes equivocacions- va dir la senyora J. entrant a la cambra. La senyora X. la deturà dient-li:

-No és pas el seu marit, tampoc.

-Però quines ximpleries diu, ara?

-No l'és. Ho sé ben bé, perquè l'he deixat adormit al llit de Percy.

-I què està fent, allí?- preguntà la senyora J. amb veu de tro.

-El portaren allí, i allí el deixaren- explicà la senyora X. plorant mocs i llàgrimes. -És per això que he cregut de trobar ací Percy.

Totes dues restaren mirant-se a la cara, i hi hagué un silenci trencat solament pels roncs de l'home que hi havia a l'altra part de la porta mig oberta.

-Doncs qui és, aquest que jeu ací?- preguntà la senyora J., que fou la primera de sortir de l'esparverament.

-No ho sé pas. Mai no l'he vist ¿No podria ésser algú que vostè conegui?

La senyora J. no feia sinó colpejar la porta.

-Què farem?- digué la senyora X.

-Jo ja ho sé, el que he de fer: aniré amb vostè per replegar el meu marit.

-Està adormit com un plom.

-Ja l'he vist d'aquesta manera mantes vegades- digué la senyora J. mentre es cordava la capa.

-Però on pot ésser, el meu pobre Percy?- gemegava la pobrissona senyora X. mentre anaven baixant les escales.

-Aquesta pregunta, filleta, pot fer-la a l'autor de la gràcia.

-Si van fent errades d'aquesta mena, és un horror, per a mi, de pensar el que hagin fet amb ell!

-Ja ho investigarem demà, filleta- digué la senyora J. per aconhortar-la.

-Em sembla que els *kneipes* són cosa molt desplaent, i no he de deixar anar Percy a cap altre mai de la meua vida.

-Filleta, si vostè sap el seu deure, mai no necessitarà d'anar-hi.

I corre la veu que no hi anà mai més.

Però, com us deia, l'errada va ésser el posar la targeta a les estovalles en lloc de col·locar-la al trau del gec. En el món on som, no val a badar.

CAPÍTOL XIV

Quelcom de molt seriós, com s'escau a un capítol de comiat. - L'alemany des del punt de vista anglosaxó. -La Providència amb botons i elm. -El paradís del beneit, deixat de la mà de Déu. -La rectitud de la consciència alemanya. -Com pengen a Alemanya, si fa o no fa. -Del que s'acut als bons alemanys en morir. L'instint militar. -N'hi ha prou, amb ell? -L'alemany comerciant i la seva vida. -La dona moderna, ací com a tot arreu, -El que és pot dir contra els alemanys com a poble. -Comiat del *bummel*.

-Qualsevol podria governar aquest país- va dir George. -Jo mateix podria fer-ho.

Aleshores ens trobàvem asseguts al jardí del Hof del Kaiser, a Bonn, contemplant el Rin. Era la darrera nit del nostre esbarjo; el primer tren del matí esdevindria el principi de l'acabament.

-Jo escriuria en un paper tot el que volgués que fes el poble- continuà George; -ho faria imprimir ben bé; enviaria circulars per les ciutats i els pobles; i ja estava tot llest.

Al plàcid i obediènt alemany d'avui, l'única ambició del qual sembla ésser pagar les seves contribucions i fer el que li diuen aquells a qui la Providència tingué a bé donar autoritat damunt ell, cal confessar que esdevé difícil trobar-li cap vestigi del salvatgisme del seu avantpassat, a qui la llibertat individual era tan necessària com l'alè; que elegia sos magistrats perquè aconsellessin, però resguardant-se el dret d'executar per a la tribu; que seguia el seu capitost, però s'hauria negat a obeir-lo.

A Alemanya se sent avui parlar molt de socialisme, però d'un socialisme que mai no serà altra cosa que despotisme amb altre nom. L'individualisme no li és grat, a l'elector alemany: està disposat, i fins ho desitja, que el dominin i regulin en tots sentits. No es capfica del govern, sinó de la seva forma. Té la policia com una religió, i potser així la mirarà sempre. A Anglaterra mirem els nostres policies, vestits de blau, com una necessitat inofensiva: el major nombre de ciutadans els tenen principalment com a fites, malgrat que en els indrets de més moviment de la ciutat s'apreciï que esdevenen útils per a ajudar les àvies a passar d'un costat a l'altre de carrer. Amb tot i agrair-li aquests serveis, dubto molt que ens recordem gaire de la policia. A Alemanya, al contrari, un policia és reverenciat com un petit déu i estimat com un àngel de la guarda. Per al nen alemany és una mena de Rei Mag. Totes les coses bones les porta ell: la *Spielplatze*, per a jugar-hi, plena de gronxadors, munts de sorra per a assajar-se en les lluites, piscines per a nedar-hi i casetes de fira. És el policia qui castiga el mal comportament, i tots els bons minyons desitgen de complaure'l i s'envaneixen si els somriu. En estar un nen alemany acarolat per un policia, el nin es dóna importància cosa de no dir, fins a esdevenir insuportable.

El ciutadà alemany és un soldat, i el policia el seu oficial. Aquest li diu per on ha d'anar i el pas que ha de portar. A l'entrada de cada pont hi ha un policia per a dir al ciutadà com ha de passar-lo. Si aquest policia no hi fos, el nostre home s'esperaria, probablement, fins que el riu hagués passat. A l'estació del ferrocarril, el policia el reclou a la sala d'espera perquè no prengui mal; i, en ésser hora, el replega i el lliura al xef del tren (que no és sinó un altre policia amb uniforme diferent), el qual li diu on ha de seure en el tren i quan ha de baixar, i té cura que no se n'oblidi. A Alemanya no té un hom responsabilitat de cap mena: tot li ho fan, a un hom, i tot li ho fan bé. No s'espera que hom tingui cura de si mateix, i no se li'n fa retret si és incapaç de fer-ho: el deure del policia és tenir cura del ciutadà. El que hom sigui un beneit deixat de la mà de Déu no excusa el policia si li'n passa alguna. Onsevulla que hom vagi i faci el que faci, tot va sempre a càrrec i guarda de la policia, la qual s'ha de dir que ho fa bé de debò.

Si un hom es perd, el policia el troba; si hom perd alguna cosa, la hi porta el policia. Si un hom no sap

el que desitja, ell li ho fa saber; si vol quelcom, ell li ho adquireix. Els advocats particulars no calen, a Alemanya: en voler comprar o vendre una casa o un camp, l'Estat li arregla l'afer; si l'han estafat, l'Estat pren al seu càrrec l'assumpte. L'Estat és qui casa un hom, i li assegura la vida, i fins juga amb un hom per cosa de no res.

I per res no es capfica, l'alemany. On no hi hagi un policia a prop, comença a cercar on hi ha un ban enganxat a la paret: el llegeix, i després fa el que allí se li diu.

Recordo haver vist en una ciutat alemanya el nom de la qual no tinc present (ni manca, car l'incident pogué passar en qualsevol de les d'allà), una porta oberta que conduïa a un jardí on es donava un concert. Res no hi havia que a un hom impedís passar i oir la música de franc. Realment, de les dues portes separades per un quart de milla, aquella porta era la més escaient; però, entre la molta gent que entrava ningú intentà passar-hi: es dirigien directament a l'altra porta (sota un sol xardorós), en la qual hi havia un home que recollia l'import de l'entrada. He vist minyons alemanys aturats a la vora d'un desert llac glaçat, desitjosos de patinar. Ho haurien pogut fer tantes hores com haguessin volgut, i ningú se n'hauria adonat: la gent i la policia eren a l'altre extrem, a mitja milla de distància, impossibilitats de veure'ls. Res no els impedia patinar sinó llur coneixement que no ho havien de fer.

Detalls d'aquesta naturalesa fan que hom s'aturi a pensar seriosament si el teutó pertany a la pecadora família humana, o no. ¿No seran, potser, aquestes plàcides i amables gents, àngels davallats del cel a la terra amb l'objecte de beure's un got de cervesa, assabentats que sols a Alemanya val la pena?

A Alemanya els camins són vorejats d'arbres fruiters, i no hi ha veu que impedeixi cap noi ni persona gran collir la fruita i menjar-la, sinó la veu de llur consciència. A Anglaterra aquest estat de coses produiria la indignació pública: els nens moririen, a centenars, de l'enrabiada. Els metges es trencarien les cames per curar els naturals resultats del tips de pomes agres i de nous verdes. L'opinió pública demanaria que hom fes inofensius aquests arbres rodejant-los de defenses. Els que volguessin cultivar els arbres fruiters, per defugir la despesa de fer estacades o empalissades, ho deixarien córrer, i així s'evitaria l'escampar les malalties i la mort per tot arreu.

Però, a Alemanya, un noi potser caminarà unes quantes milles per un viarany isolat vorejat d'arbres fruiters, tot anant a comprar peres al poble veí per valor d'un penic. Passar entre aquests arbres plens de fruita, sense cap protecció, i les branques dels quals es retorcen del pes i deixen caure a terra la fruita assaonada, li semblaria, a un anglo-saxó, que perdia una oportunitat d'allò més bona; li semblaria fer un menyspreu i un escarni dels beneïts dons de la Providència si passés de llarg.

No sé què hi haurà de cert; però, pel que vinc observant del caràcter alemany, no em sorprendria poc ni molt sentir a dir que a Alemanya, en condemnar a mort un home, se li dóna un tros de cordill dient-li que es pengi tot sol. Estalviaria a l'Estat molèsties i diners. Ja estic veient un criminal alemany replegant el tros de cordill, llegint curosament les ordenances de la policia, i procurant de complir-les, una per una, a la cuina de casa seva mateix.

El poble alemany és bó, potser el millor de la terra: un poble amable, generós, afectuós. Estic segur que el major nombre d'alemanys van directes al Cel. Certament, comparant-los amb altres nacions cristianes de la terra, s'arriba per força a la conclusió que el Cel és de manufactura alemanya. El que no sé és com arriben fins allà dalt. No puc creure que l'ànima de cap alemany tingui suficient iniciativa per a volar per ella sola i trucar a la porta de Sant Pere. Jo em penso que les condueixen cap allà dalt en petites companyies, i que la conducció és a càrrec d'un policia difunt.

Carlyle va dir dels prussians (i podríem dir-ho de tota la nació alemanya) que una de ses principals virtuts és la facultat de exercitar-se. Els alemanys són poble que aniran a qualsevol lloc i faran qualsevol cosa que se'ls digui. Si se'ls exercités en el treball i se'ls enviés a l'Àfrica a càrrec d'algú que vestís un uniforme, segurament esdevindrien uns grans colonitzadors, fent cara a les dificultats de tota mena. El difícil és imaginar-los prenent l'arrencada. Creuen que, abandonant-se a si mateixos, aviat decaurien i potser moririen: no pas per manca d'intel·ligència sino per pura desconfiança en el que podrien fer.

L'alemany ha estat per tant de temps el soldat d'Europa, que se li ha ficat a la sang l'instint militar. Les virtuts militars les posseeix a bastament. Varen dir-me d'un criat alemany, llicenciat de l'exèrcit feia poc, que va rebre del seu amo l'encàrrec de dur una carta a certa casa i esperar la resposta. Passaren les hores, i l'home no tornava; fins que, sorprès i neguitós el seu amo, anà a veure què s'esdevenia. Va trobar-lo al lloc on l'havia enviat, amb la resposta a la mà: esperava noves ordres per a saber què fer-ne.

El cas sembla exagerat; però jo, per la meva part, el crec al peu de la lletra.

Esmentem, com a cosa notable, que el mateix home (tan incapaç, de consuetud, com un nen), en posar-se un uniforme esdevé de cop i volta un ésser intel·ligent, capaç d'iniciativa i responsabilitat. L'alemany pot governar-ne d'altres i ésser governat per altres: el que no pot fer és governar-se a si mateix. Per solucionar-ho sembla que s'escauria fer de cada alemany un oficial, i tot seguit posar-lo a les seves ordres: segurament que es manaria, a si mateix amb discreció i bon judici, tenint cura d'obeir-se a si mateix amb activitat i precisió.

Les escoles tenen la culpa, en primer lloc, que el caràcter alemany sigui d'aquesta manera, car prediquen constantment el que és el deure. L'ideal és magnífic per a qualsevol poble; però, abans de tancar-s'hi, fóra bo de precisar què és aquest *deure*. El concepte alemany del deure sembla ésser «una cega obediència a tothom que porta galons». És l'antítesi de la manera d'ésser anglo-saxona; però, com que l'una i l'altra van fent via, cal suposar que en tots dos mètodes hi ha quelcom de bo. Fins a hores d'ara els alemanys han tingut la sort d'ésser ben governats, i tot anirà bé si continua així. En començar a descompondre's per qualsevol banda la màquina del govern, llavors començaran les dificultats. Però potser llur mètode té l'aventatge de produir un seguit de bons governants. Almenys ho sembla.

Com a comerciant, crec que l'alemany restarà sempre al darrera del seu competidor anglo-saxó (a no ésser que el seu temperament canviï força), i les seves virtuts són les principals culpables d'això. Per a ell la vida és quelcom més important que la cursa envers la riquesa. Un país que tanca els seus bancs i oficines de correus durant dues hores a migdia, mentre va a casa seva i dina reposadament entre els seus, i fins fa una mica de migdiada als postres, no pot esperar, ni potser ho desitja, de competir amb un poble que menja de peu dret i dorm amb el telèfon a la vora del llit. A Alemanya no hi ha (fins a hores d'ara almenys) prou distinció de classes per a fer, de la lluita per la posició, l'assumpte de vida o mort que és a Anglaterra. Fora de l'aristocràcia amb territoris, els murs dels quals són inexpugnables, quasi no es tenen en compte les diferències de grau. El professor i el fabricant d'espelmes es troben al *Kaffee Klatsh* setmanalment, i avaloten plegats en termes d'igualtat mútua. El mosso de quadra i el metge beuen junts la cervesa en llur bar predilecte. L'opulent arquitecte, en preparar-se per a una excursió al camp, convida el seu encarregat i el seu sastre perquè li facin companyia amb llurs famílies. Cadascú porta la seva part de beguda i queviures, i en el viatge de retorn canten a chor les mateixes cançons. Mentre duri aquest estat de coses, a un hom no li cal sacrificar els millors anys de la seva vida per assolir una fortuna per a la vellesa. Els seus gustos, i més, encara, els de la seva dona, són de poc preu: li plau de veure el seu pis, o el seu xalet, moblat amb tapisseria de pelfa vermella amb molts daurats i molta laca; però aquesta idea seva potser no sigui de més dolent gust que una barreja d'estil anglès del temps d'Elisabet amb una imitació de Lluís XV il·luminada amb força bombetes elèctriques i nafrada per una invasió de fotografies. Probablement les parets exteriors seran pintades per l'artista local, i s'hi veurà una sagnant batalla que modificarà un xic la porta del carrer a la part baixa, mentre a la part de dalt, tocant les finestres de les alcoves, voleja vagament Bismarck el mateix que un àngel. Els mestres de pintura, n'hi ha prou amb veure'ls als Museus; i com que la celebritat casolana encara no ha passat a figurar entre les institucions de la mare pàtria, no es neguiteja a gastar diners per convertir sa llar en una galeria de pintures.

L'alemany és un epicuri. A Anglaterra resten encara pagesos que, tot dient que l'agricultura duu amb ella la fam, frueixen dels seus set àpats diaris. A Rússia, tots els anys, hi ha una setmana de festes durant la qual es mor molta de gent de resultes d'un tip de bunyols; però es tracta d'una festivitat religiosa i una excepció. Considerat en tots sentits, l'alemany és el primer gastrònom de totes les nacions de la terra. S'aixeca de bon matí, i, tot vestint-se, s'empassa unes quantes tasses de café amb les seves llesques de pa amb mantega. Per a allò que se'n diu menjar, no seu a la taula fins a les deu. A la una o quarts de dues té lloc l'àpat principal del dia, per al qual li calen un parell d'hores. A les quatre marxa al café i es pren una xocolata amb pastissos. La nit, generalment, la dedica a menjar, (poques vegades un àpat, sinó quasi sempre una sèrie de petits àpats): una ampolla de cervesa, o un *Belegetesemmel* o dos, a les set; una altra ampolla de cervesa i un *Oufschnitt* al teatre, en els entreactes; una ampolla petita de vi blanc i un *Spiegeleier* abans d'anar a casa; després un tros de formatge o llonganissa remullat amb més cervesa, en anar a ficar-se al llit.

Altrament no es tracta d'un home de gustos cars i refinats: els cuiners i els preus francesos no es troben, generalment, en els seus restaurants: prefereix la seva cervesa i el seu vi blanc econòmic als millors clarets i xampanyes. I certament que més val així, car a un hom se li acut de pensar que, cada vegada que un vinater francès ven una ampolla a un hostaler o botiguer alemany, rumia el fet de Sedan, que li ve al cap tot seguit. És una venjança sense solta; car, tenint en compte que no és l'alemany qui la beu, el càstig cau sobre algun innocent viatger anglès. Potser que el comerciant francès, però, es recordi de Waterloo, i encara així en compta una a favor seu.

A Alemanya les diversions de preus elevats, ni hom les ofereix, ni hom les espera. A la Fatherland tot és casolà i familiar. L'alemany no gasta els seus diners en els esports costosos, ni sosté establiments de gran apariència, ni li cal vestir frac per anar al teatre a fer ostentació de la seva localitat de preu gros. El seu gaudi predilecte, que consisteix en les funcions d'òpera, pot satisfer-lo fàcilment amb una

localitat que val pocs marcs; i la seva esposa i les seves filles l'acompanyen amb llurs robes fetes a casa i llurs mantons al cap. Veritablement, a l'anglès li resulta un canvi agradós la manca d'ostentació per tot el país. El cotxe particular no sovinteja gaire, i poques vegades s'utilitza: amb *droschke* sols s'hi va quan el tramvia elèctric, més ràpid i net, no fa la cursa que hom desitja.

Per aquests mitjans serva l'alemany la seva independència. El botiguer no té per què ballar l'ou al parroquià.

Una vegada, a Berlín, vaig acompanyar, a fer compres, una senyora que estava acostumada a comprar a Londres i a Nova York, i es posà a menysprear el que el botiguer li anava mostrant. Certament que tot no li desplaïa pas: era el seu mètode. No creia que tot ho pogués comprar millor i més barat a qualque altre lloc, però li semblava escaient de dir-ho així. Va dir al comerciant que els seus gèneres eren mancats de gust; i no per ofendre'l, sinó, com he explicat, per seguir el seu mètode. Digué que no trobava assortiment variat, que tot era passat de moda, vulgar, i que semblava que no podia tenir gaire durada. El comerciant no li va contradir ni discutir res: tornà a col·locar les coses a llurs capses i aquestes a llurs prestatges, anà a la rebotiga, i tancà la porta.

-Vol dir, que no tornarà?- preguntà la senyora en veure que passaven uns minuts.

El seu to semblava no ésser altre que el d'una senzilla exclamació d'impaciència.

-Molt me'n dubto- vaig respondre.

-Com s'entén?- em preguntà, admirada.

-Suposo que l'ha molestat- vaig dir-li. -Amb seguretat que ara és darrera aquesta porta fumant la seva pipa i llegint el seu diari.

-Quin ximplet!- digué la meua amiga tot replegant els seus paquets i sortint indignada.

-És la seva manera de vendre- vaig dir-li. -Ell mostra el seus gèneres: si un hom els vol, els compra. Per parlar-ne, segurament agrairia més que no s'hi anés.

Una altra vegada, en el fumador d'un hotel alemany, vaig sentir una història, contada per un anglès petitó, que jo, en el seu lloc, m'hauria reservada.

-De res no serveix- deia el petit anglès -tractar de provar una cosa a un alemany. No sembla sinó que no us entén. Figureu-vos que vaig veure una primera edició de *Els Bandits* en una llibreria de vell de la plaça de Georg, i vaig entrar per demanar preu. El llibrer, que era un vell prou estrany, em va dir que vint-i-cinc marcs, i continuà llegint. Jo vaig dir-li que feia pocs dies que havia vist un exemplar millor per vint marcs. És clar que un hom enraona així quan compra i regateja: ja es comprèn. Però ell em va preguntar:

-On?

Vaig dir-li que en una llibreria de Leipzig, i llavors l'home em va proposar de tornar allí i comprar-lo. Semblava que tant li feia que comprés el llibre com que no. Encara vaig dir-li més:

-Quin és l'últim preu pel qual me'l pot donar?

-Ja li ho he dit un cop- em respongué -vint-i-cinc marcs.

Era aquell, un vellet que s'empipava amb facilitat.

-No val tant- vaig dir-li.

-Jo mai no he dit que els valgui- contestà en to de poques bromes.

-No l'hi sembla?

Vaig oferir-li deu marcs per llibre, pensant que potser acabaria donant-me'l per vint. El meu home s'aixecà, i jo creia que anava a voltar el taulell per treure el llibre; però vingué tot dret cap a mi. Era un home corpulent; i, aprofitant aquest aventatge sobre mi, va agafar-me pels muscles i va llançar-me al carrer, tancant després la porta amb una forta empenta. Mai de la meua vida he romàs tan estranyat.

Jo, que escoltava, vaig gosar a dir:

-Potser el llibre valia els vint-i-cinc marcs.

-Ja ho crec, que els valia!- respongué l'homenet. -Però quin concepte més galdós del negoci!

* * *

Si quelcom pot canviar el caràcter alemany serà la dona alemanya, tota vegada que ella canvia notablement... avançant, al dir nostre. Fa deu anys, cap dona que estimés la seva reputació i confiés de casar-se hauria gosat a muntar en bicicleta: avui van a milers per tot el país a sobre de llurs màquines. La gent a l'antiga mou el cap desaprovant-ho; però he observat que els joves procuren acompanyar-les, ben satisfets. No fa gaire temps que es considerava poc femení, per a una noia, el fer exercici a l'aire lliure: el seu propi posat, en patinar, semblava el d'una coixa recolzada en un de la família. Ara practica els seus exercicis en un recó fins que s'acosta un jove per ajudar-la. Juga al tennis; i jo l'he vista, sense que pogués adonar-se de mi, manant un cotxe que un gos arrossegava.

Val a dir que sempre ha estat esplèndidament educada. A divuit anys parla ja tres idiomes, i fins ha oblidat més del que una dona anglesa, generalment, ha llegit tota la seva vida. Fins ací aquesta educació no li ha servit de res. Tot just casada, s'ha retirat a la cuina i s'ha donat aire de deixar-ho tot per aquesta, per tal de tenir temps per a mal cuinejar. Però anem a suposar que comença a descobrir que a una dona no li pertoca sacrificar tota la seva existència a les feines de la casa, així com a un home no li escau esdevenir una màquina de negocis; anem a suposar que es desenrotlla en ella l'ambició de pendre part en la vida social i nacional; i aleshores veurem com la influència d'aquest contribuent sa de cos i ànima serà segurament durable i anirà molt enllà.

S'ha de tenir en compte que l'alemany és extraordinàriament sentimental i fàcilment influenciat per les seves dones. D'ell es diu que és el millor dels enamorats i el més dolent dels marits, cosa que ha estat culpa de la dona: un cop casada no fa més que allunyar d'ella tot el que sigui poesia: en té prou amb uns espolsadors per a llançar-la de casa. De noia, mai no entengué l'art d'abillar-se; d'esposa, es desprèn d'aquelles robes i s'embolcalla amb qualsevol cosa estranya que troba casualment per la casa, segons la impressió que produeix. Una figura que sovint podria ésser la de Juno, i una fesomia que sembla de vegades la d'un àngel curull de salut, ella fa de manera de fer-ho malbé. El dret d'ésser admirada i adorada el ven per una plata de dolços. Cada tarda se la pot veure al café atipant-se de pastissos plens d'abundosa crema, amb ajut de llargues glopades de xocolata. En poc temps esdevé grassa, patosa, lassa, i perd absolutament l'interés.

Així que la dona alemanya s'estigui del seu café de la tarda i la seva cervesa a la nit; així que faci l'exercici que cal per servir les seves formes, i continui llegint, després de casada, quelcom més que un llibre de cuina, es trobarà el Govern alemany amb una nova i desconeguda força amb que heure-se-les. Per tot arreu, a Alemanya, poden veure's clares proves que la vella *frau* alemanya va fent lloc a la moderna dama.

Hom no deixa d'encuriosir-se pel que esdevindrà en haver-se fet aquesta evolució, car la nació alemanya és molt jove encara, i la seva saó és cosa d'importància per al món. És un bon poble, un poble afectuós, que ajudarà, sens dubte, a millorar la humanitat.

El pitjor que es pot dir d'ells és que tenen llurs faltes i no n'estan assabentats. Es consideren perfectes, i això és una innocentada. Arriben tan enllà, que es creuen superiors als anglosaxons, i això és incompreensible. A un hom li sembla que el que fan és intentar-ho.

-Tenen els seus punts- digué George; -però el seu tabac és un pecat nacional. Per la meua part me'n vaig a jeure.

Ens aixecàrem per recolzar-nos en el baix ampit de pedra, contemplant les llums bellugadisses sobre el riu fosc i suau.

-Ha estat un *Bummel* agradós totalment- digué Harris. -Em plau de tornar, però em sap greu que s'hagi acabat. No sé si em compreneu.

-I què vol dir, un *Bumme!*?- preguntà George. -¿Com ho traduiríeu?

-Un *Bummel*- vaig explicar jo -ho diria d'un viatge, llarg o curt, sense finalitat. L'única cosa que el regularitza és la necessitat de tornar al punt de partida a un temps donat. De vegades es fa per carrers concorreguts, i de vegades per camps i carreteres. En qualques casos disposem d'unes hores; en altres casos d'uns quants dies; però, per molt de temps o per poc, ací o allà, els nostres pensaments van sempre amb el corrent que passa. Saludem i somriem a molts tot caminant; amb alguns ens hi aturem per conversar una estona; amb altres fem un tros del camí tots plegats. Ens havem interessat per moltes coses, i sovint ens hem sentit quelcom afadigats; però, en general, havem fruit una agradable temporada, i ens planyem d'acomiar-nos.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK TRES ANGESOS S'ESBARGEIXEN ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus,

or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and

donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.